KALKINMADA KÜRESEL İŞBİRLİĞİ: RESMİ KALKINMA YARDIMI SAĞLAYICI ÜLKE OLARAK TÜRKİYE

Ayşe EYİLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Maliye Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Cumhur DÜLGER

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temmuz-2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ayşe EYİLİK'in "Kalkınmada Küresel İşbirliği: Resmi Kalkınma Yardımı Sağlayıcı Ülke Olarak Türkiye" başlıklı tezi **26 Temmuz 2019** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Maliye** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

		İmza
Üye (Tez Danışmanı)	**: Doç.Dr.Cumhur DÜLGER**	.....
Üye	**: Prof.Dr.M.Erkan ÜYÜMEZ**	.....
Üye	**: Doç.Dr.Volkan ALPTEKİN**	.....

Prof.Dr.Bülent GÜNSOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

KALKINMADA KÜRESEL İŞ BİRLİĞİ: RESMİ KALKINMA YARDIMI SAĞLAYICI ÜLKE OLARAK TÜRKİYE

Ayşe EYİLİK

Maliye Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz-2019

Danışman: Doç. Dr. Cumhur DÜLGER

Kalkınma yardımları küresel iş birliği İkinci Dünya Savaşından sonraki süreçte gündemde sık yer almıştır. Savaş sonrası güç dengelerinin değişmesi sonucu oluşan yeni düzende aktif rol oynamak isteyen ülkeler, başta ekonomik ve politik nedenler olmak üzere birçok nedenle yardımlarına dış politikada yer vermiştir. Küresel iş birliğinin destekçilerinden biri olan Türkiye'nin resmi kalkınma yardımı sağlayıcı ülke olarak son yıllarda sürdürdüğü politikanın incelendiği bu çalışmada; yapılan yardımların 2000'li yıllar itibariyle miktar ve dağılımları ele alınmıştır. Uygulanan politikanın aksayan yönleri üzerine tespitlerde bulunulmuş ve bu aksayan yönlerin giderilmesi için öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kalkınma, Kalkınma Yardımları, TIKA, Küresel Kalkınma İş Birliği

ABSTRACT

GLOBAL COOPERATION IN DEVELOPMENT: TURKEY AS THE OFFICIAL DEVELOPMENT AID PROVIDER

Ayşe EYİLİK

Department of Public Finance

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, July 2019

Supervisor: Associate Professor Dr. Cumhur DÜLGER

Global development aid cooperation remained on the agenda frequently during the period after the World War II. The countries that like to play active roles in the new world order established after the war included their aids in their foreign policies because of economic, political, and many more other reasons. In this study aims to analyze the recent policy of Turkey as one of the supporters of global cooperation and the official aid provider, the total amount and distribution of the aids provided in 2000s is examined. Inconveniences in the policy implemented are identified, and suggestions are given to improve them.

Keywords: Development, Development Aids, TIKA, Global Development Cooperation

23../08/20.19

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarındabilimsel etik ilke ve kurallarauygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

A. Eyilik

Ayşe EYİLİK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KALKINMADA KÜRESEL İŞ BİRLİĞİ: RESMİ KALKINMA YARDIMI SAĞLAYICI ÜLKE OLARAK TÜRKİYE I

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI II

ÖZET III

ABSTRACT IV

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ V

İÇİNDEKİLER VI

TABLOLAR DİZİNİ X

ŞEKİLLER DİZİNİ XI

KISALTMALAR DİZİNİ XII

GİRİŞ 1

1. KALKINMA YARDIMLARINA GENEL BAKIŞ 3

1.1. Kavram Olarak Kalkınma 3

1.2. Dış Yardımlar Penceresinden Kalkınma Yardımları 4

1.3. Yardım Yapılmasının ve Yardım Alınmasının Sebepleri 6

1.5. Dış Yardımın Türleri 10

1.5.1. İki yanlı ve çok yanlı yardımlar 10

1.5.2. Bağlı yardımlar ve serbest yardımlar 11

1.5.3. Ayni yardım ve nakdi yardım 12

1.5.4. Teknik yardım 13

1.6. Kalkınma Yardımları 13
1.6.1. Resmi kalkınma yardımları (RKY) 14
1.6.2. Diğer resmi yardımlar 15
1.6.3. Özel akımlar 16
1.7. Kalkınma Yardımlarında Küresel Finansmanın Önemi 16

2. KALKINMADA KÜRESEL İŞ BİRLİĞİ 18
2.1. Küreselleşmenin Tanımı 18
2.2. Küreselleşmenin Boyutları 20
2.3. Küreselleşmenin Gelişimi ve Yardım Politikalarına Yansımaları 22
2.4. Küresel Kamusal Mal Olarak Resmi Kalkınma Yardımları 26
2.4.1. Kamusal mal ve küresel kamusal mal kavramı 26
2.5. Küresel Yardımda OECD ve Birleşmiş Milletler'in Rolü 30
2.5.1. Dış yardımlara ilişkin uluslararası bir mekanizmanın tesisi 30
2.5.2. OECC'nin kurulması 33
2.5.3. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 36
2.5.3.1. Kalkınma Yardımları Komitesi (Dac - Development Assistance Committee) 37
2.5.4. Milletler Cemiyeti 41
2.5.5. Birleşmiş Milletler 42
2.5.5.1. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 45
2.5.5.2. Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) 46
2.5.5.3. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) 47
2.5.5.4. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 48
2.5.5.5. Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) 49
2.5.5.6. Uluslararası Para Fonu (IMF) 51
2.5.5.7. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) 53
2.5.5.8. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim Ve Kültür Örgütü (UNESCO) 54

2.5.5.9. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO) 56
2.5.5.10. Uluslararası Posta Birliği (UPU).....57
2.5.5.11. Dünya Bankası (World Bank).....58
2.5.5.12. Uluslararası Yeniden Yapılanma Ve Kalkınma Bankası (IBRD) 59
2.5.5.13. Uluslararası Finans Kurumu (IFC).....62
2.5.5.14. Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA).....63
2.5.5.15. Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA-Multilateral Investment GuaranteeAgency) 64
2.5.5.16. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (International Centre for Settlement of Investment Disputes ICSID) ...65
2.5.5.17. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 66
2.5.5.18. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), (WIPO-World Intellectual Property Organization) 68
2.5.5.19. Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) 69
2.5.5.20. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO).....70
2.5.5.21. Dünya Ticaret Örgütü (WTO).....72
2.5.6. BM Kalkınma Programı- UNDP 73
2.5.7. Birleşmiş Milletler Binyil Kalkınma Hedefleri 74
2.5.8. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.....77

3.TÜRKİYE'NİN KALKINMA YARDIMLARI POLİTİKASI.....81
3.1. Türkiye'nin Aldığı Dış Yardımlar.....81
3.1.1. Türkiye' ye Yapılan Kalkınma Yardımları.....87
3.2. Resmi Kalkınma Yardımı Sağlayıcı Ülke Olarak Türkiye 90
3.2.1. 2000' li Yıllar İtibariyle Türkiye RKY 93
3.2.2. Türkiye ve DAC Ülkeleri Resmi Kalkınma Yardımlarının Karşılaştırılması.....97
3.2.3 Türkiye Resmi Kalkınma Yardımlarının Ülkesel Ve Bölgesel Dağılımı ..99

3.2.4. Türkiye Resmi Kalkınma Yardımlarının Sektörel Dağılımı 105
3.3. Türkiye'nin Kalkınma Yardımları Politikası.....107
3.3.1. Hedefleri.....110
3.3.2. Kalkınma Yardımları Politikasının İşleyişi.....112
3.3.3. Türkiye'nin dış politikasında yardımların yeri ve önemi 114
3.4. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarında Etkin Rol Oynayan Kurum ve Kuruluşlar.....115
3.4.1. Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı 116
3.4.1.1. TİKA' nın kuruluşu 116
3.4.1.2. TİKA' nın görevleri 118
3.4.1.3. Görev alanı ve organizasyon yapısı 119
3.4.2. Milli Eğitim Bakanliği Tarafından Gerçekleştirilen Projeler Ve Kalkınma Yardımları 122
3.4.3. Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanliği Tarafindan Yapilan Proje Ve Faaliyetler 123
3.4.4. Sağlık Bakanlığı Tarafindan Yapilan Proje Ve Faaliyetler 123

SONUÇ 125

KAYNAKÇA.....128

ÖZGEÇMİŞ

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Marshall Planı Çerçevesinde Yardım Alan Ülkeler…… **34**

Tablo 2.2. Türkiye – IMF Arasında Yapılan 19 Stand-By Anlaşması……. **53**

Tablo 3.1. 1964-1995 Döneminde Türkiye'ye Tahsis Edilen Ve Gerçekleşen Hibe Miktarı……... **83**

Tablo 3.2. 1996-1999 Döneminde Türkiye'ye Tahsis Edilen ve Gerçekleşen Hibe Miktarı…….. **84**

Tablo 3.3. 2007-2012 Döneminde Aday Ülke ve Program Bileşeni Bazında Tahsis Edilen Katılım Öncesi Yardım Miktarı…… **85**

Tablo 3.4. 2014 – 2020 Politika Alanları ve Sektörlere Göre Endikatif Tahsisat Tablosu…… **86**

Tablo 3.5. Sektörler ve Sorumluları…… **87**

Tablo 3.6. RKY Ülke Dağılımı...…….…..... **100**

Tablo 3.7. 2017 Türkiye RKY'ndan En Çok Yararlanan Ülkeler…….. **101**

Tablo 3.8. TİKA Teşkilat Şeması……... **121**

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. OECD Üye ve Üye Olmayan Ülkerin RKY Yardımları……. **39**

Şekil 2.2. Resmi Kalkınma Yardımlarında (ODA) Kamu Sektörü ve Sivil Toplum Kuruluşları……..... **40**

Şekil 2.3. Türkiye: Mali Yıllara Göre Taahhütler…… **61**

Şekil 3.1. 2000 – 2006 Döneminde Türkiye'ye Yönelik Katilim Öncesi Mali Yardım Miktari……. **85**

Şekil 3.2. Türkiye'nin Aldığı Resmi Kalkınma Yardım Miktarları…… **88**

Şekil 3.3. Türkiye'nin 2000-2017 Yılları arasında almış olduğu Resmi Kalkınma Yardımları…… **89**

Şekil 3.4. 2013-2017 Dönemleri arasında Türkiye'ye yapılan Resmi Kalkınma Yardımları……... **90**

Şekil 3.5. Türkiye'den Gelişmekte olan Ülkelere Sağlanan Resmi Kalkınma Yardımları…… **93**

Şekil 3.6. Türkiye Çok Taraflı ve İkili RKY dağılımı…… **94**

Şekil 3.7. Türkiye'den Gelişmekte olan Ülkelere Sağlanan Resmi Kalkınma Yardımları…… **95**

Şekil 3.8. Türkiye'den Gelişmekte olan Ülkelere Sağlanan Resmi Kalkınma Yardımları……. **96**

Şekil 3.9. 2000-2017 yılları arası RKY karşılaştırılması……..... **97**

Şekil 3.10. Türkiye - DAC Ülkeleri RKY/GSMH……...…… **98**

Şekil 3.11. 2017 Türkiye RKY Coğrafi Dağılımı…… **102**

Şekil 3.12. Türkiye RKY 2001-2017 İtibariyle Sektörel Dağılımı……. **106**

Şekil 3.13. Türkiye Toplam Sektörel RKY…….. **107**

KISALTMALAR DİZİNİ

DAC: Development Assistance Committee Kalkınma Yardımı Komitesi

FAO: Food and Agriculture Organisation Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

ICAO: Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü Internatinal Civil Aviation Organisation

IFAD: International Fund for Agricultural Development Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu

ILO: International Labour Organisation Uluslararası Çalışma Örgütü

IMF: International Monetary Fund Uluslararası Para Fonu

IMO: International Maritime Organisation Uluslararası Denizcilik Örgütü

ITU: International Telecommunication Union Uluslararası Telekomünikasyon Birliği

ODA: Official Development Aid Resmi Kalkınma Yardımı

OECD: Organization for Economic Cooperation and Development
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

RKY: Resmi Kalkınma Yardım

UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNIDO: The United Nations Industrial Development Organization Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü

UPU: Universal Postal Union Evrensel Posta Birliği

WB: World Bank Dünya Bankası

WHO: World Health Organization Dünya Sağlık Örgütü

WIPO: World Intellectual Property Organization Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü

WMO: World Meteorological Organisation Dünya Meteoroloji Örgütü

WTO: World Trade Organisation Dünya Ticaret Örgütü

WTO: World Trouism Organization Dünya Turizm Örgütü

GİRİŞ

Ülkelerin kalkınma düzeylerinde bulunan farklılıklar uzun yıllardır çözülmeye çalışılan başlıca sorunlardan biridir. Ülkelerin refah seviyelerinin artışının yanı sıra toplumun yaşayışının insani olarak da iyileştirilmesi olarak tanımlanan kalkınma, yaşam kalitesinin artmasında önemli rol oynamaktadır.[1]

Kalkınmanın gerçekleşmesi için ülkelerin dış finansman kaynağı ihtiyacı, kalkınma yardımlarını gerekli kılmıştır. Az gelişmiş ülkelerin, var olan sermaye birikimleriyle kalkınmayı gerçekleştiremediklerinde, yeterli kaynaklara ulaşamadıklarında, kendilerinden daha iyi ekonomik koşullara sahip olan ülkeler veya uluslararası kuruluşlar tarafından finanse edilmeleri kalkınma yardımı kapsamında değerlendirilmektedir. Bu yardımlar hibe veya piyasa cari faiz hadlerinden aşağı oranlarda sağlanan krediler şeklinde olabilir. Yapılan yardımlarla ülke ekonomisine destek sağlamak ve ülkenin kalkınmasında itici güç olmak esastır.

Kalkınmanın uluslararası kamu malı olduğu gözetilerek, küresel bir bakış açısıyla hareket etmek oldukça değerlidir. Nitekim kalkınma ve asgari refah seviyesi dünya genelinde sağlanamadığında tüm ülkeler bundan etkilenmektedir. Küresel kalkınmayı sürdürülebilir kılmak ve başarıya ulaştırmak maliyetli olacağından bu alanda iş birliğine duyulan ihtiyaç büyüktür. Bu kapsamda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile birlikte Sivil Toplum Kuruluşları ve Çok Taraflı Kuruluşlar kalkınma iş birliğine destek vermektedir. Türkiye kalkınma iş birliğine katkı sağlayan ülkelerden biridir.

Türkiye'nin resmi kalkınma yardımı sağlama noktasındaki konumu ile ilgili olan bu çalışmanın ilk bölümünde kalkınma kavramı; dış yardımlar içerisindeki konumu itibariyle kalkınma yardımları, yardım yapılmasının ve yardım alınmasının sebepleri açıklanarak, kalkınma yardımlarında küresel finansmanın önemine değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde kalkınmada küresel iş birliğinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu bölümde başlıca;

[1]H.A. De Kruijf and D.P. Van Vuuren (1998). Following Sustainable Development İn Relation to The North-South Dialogue: Ecosystem Health and Sustainability İndicators. Ecotoxicology and Environmental Safety, 40, s. 4–14.

küreselleşmenin tanımı, gelişim süreci, kalkınma yardımlarına olan etkileri, resmi kalkınma yardımlarının küresel mal olarak ele alınması ve kalkınma yardımlarının küresel iş birliğinde OECD ve Birleşmiş Milletler'in Rolü incelenmiştir. Küresel iş birliğinin güçlendirilmesi için belirlenen Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri ile 2030 Sürdürülebilir Kalkınma[2] Hedefleri'ne değinilerek hedefler konusunda kaydedilen ilerlemelere yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'nin kalkınma yardımları politikası genel başlığı altında; Türkiye'nin yardım alan ülke konumundan, yardım sağlayan ülke konumuna olan yolculuğu incelenmiştir. Yapılan yardımların DAC üye ülkeleri ile karşılaştırmasına yer verilmiş; yardımların ülkesel, bölgesel ve sektörel dağılımları incelenmiştir. Kamu kuruluşları kalkınma yardımları sürecine hukuksal düzenlemelerin izin verdiği ölçüde katkıda bulunabilmektedir. Yardım faaliyetlerine katkıda bulunan birçok kamu kuruluşu bulunduğundan çalışmada, yardım faaliyetlerinde ağırlıklı rol oynayan TİKA, Millî Eğitim Bakanlığı, Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ile Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü kalkınma yardımları program ve projelerine değinilmiştir. Son bölümde, Türkiye' nin resmi kalkınma yardımlarına ilişkin 2000'li yıllar itibariyle sürdürdüğü politika yorumlanarak, yardım mekanizmasının işlerliğini artırmaya yönelik önerilerde bulunulmuş ve çalışma tamamlanmıştır.

[2]Sürdürülebilir Kalkınma kavramı ilk kez 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nca hazırlanan Brundtland Raporu'nda "Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma" olarak tanımlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KALKINMA YARDIMLARINA GENEL BAKIŞ

1.1. Kavram Olarak Kalkınma

Kalkınma kelimesi TDK tarafından "kalkınmak işi, iyileşme şifa bulma" olarak tanımlanmıştır.[3]Kalkınma ile ilgili bir başka tanımlama "bir ekonomide halkın değer yargıları, dünya görüşü ile tüketim ve davranış kalıplarındaki değişmeleri içeren toplumsal ve kuramsal yapıda dönüşüme yol açan büyüme" şeklinde yapılabilir.[4]

Kalkınma, ülkelerin refah seviyelerinin artışının yanı sıra toplumun yaşayışının insani olarak da iyileştirilmesidir. Buradan da anlaşıldığı üzere kalkınma sadece kişisel gelirin artmasıyla ilgilenmez. Bunun yanı sıra politik özgürlük, temel insan haklarının garanti altına alınması, insanların özgür iradeleriyle tercih yapabilmesi gibi noktaları da kapsar. Refah kalkınmanın temelini oluşturmakla beraber önemli olan nokta var olan imkanların toplumun bireyleri tarafından mevcut potansiyeli yakalamada ne derece verimli kullanılabildiğidir.[5]

Kalkınma, ekonominin sağlıklı gelişmesini, elde edilen gelirin dengeli dağılımını, insanhakları ve özgürlüğü garanti altına alan politik bir sistem ve etkili liderlik hedeflerinin yanı sıra çevrenin korunmasını göz önünde bulunduran bir ekonomi politikasının izlenmesini gerektirir.[6]

Türkiye Ekonomi Kurumu, ekonomik kalkınmayı hızlı büyümenin bir uzantısı olarak kabul etmiş ve uluslararası iş bölümünde daha yüksek bir konuma ulaşmanın yanı sıra yaşam kalitesinin yükselmesi biçiminde tanımlamıştır. İktisadi kalkınmanın gerçekleşmesi içinde gerekli olan noktaları beş ana başlıkta toplamıştır. Bunlar; sürdürebilir büyüme, üretim ve tüketim kalıplarının yapısal değişime uğraması, teknolojik ilerleme, sosyal, siyasi ve kurumsal modernleşme, yaşam standartlarında geniş çaplı iyileşme sağlanmasıdır.[7]

---

[3]http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c39f662bc0b34.98665759 (Erişim Tarihi: 08.01.2018).
[4]http://www.iktisatsozlugu.com/nedir-214-KALKINMA#.XDn3m1wzZPY (Erişim Tarihi: 10.06.2017).
[5]De Kruijf and Van Vuuren, 1998, a.g.k., s.4-14.
[6]Y. Çelik (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Sağlık.*Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi,* 9 (1).
[7]http://www.tek.org.tr/dosyalar/BS_Rapor.pdf (Erişim Tarihi: 10.06.2017).

Dünya üzerindeki tüm ülkelerin kalkınmışlık düzeyleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle ülkelerarası yaşam standartları, refah seviyeleri de farklılık göstermektedir. Güney Afrika'da düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi sonucunda oluşturulan bildirgede; 1,2 milyar insanın günde bir dolardan daha az, dünya nüfusunun yarısının da iki dolardan daha az bir günlük gelir düzeyine sahip olduğu bilgisi yer almaktadır. [8]Az gelişmiş, yoksullukla mücadele veren ülkelerde yaşayan insanların daha iyi eğitim alabilmeleri, sağlıklı bir hayat yaşayabilmeleri sadece ekonomik değil sosyokültürel anlamda da kendilerini geliştirebilmeleri kalkınma düzeylerine bağlıdır. Bu kapsamda BM Antlaşması ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde kalkınma hakkına yer verilmiştir. Kalkınma hakkı 1986 yılında Genel Kurul tarafından kabul edilmiştir. Bildirgenin 1. maddesinegöre bu hak devredilemez bir haktır. 2. maddede ise bu hakkın her bireyin ve halkın ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasi kalkınmaya katılma, katkıda bulunma ve bundan yararlanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.[9]

1.2. Dış Yardımlar Penceresinden Kalkınma Yardımları

Yardım kelimesi TDK tarafından "Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet" ve "Bir ülkeye bağış veya ödünç olarak verilen para ve ihtiyaç maddeleri" olarak tanımlanmıştır.[10]Dış yardımlar ise ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmaları için kendi içinde yeterli sermaye birikimini sağlayamadıkları takdirde, ülke dışından elde ettikleri kaynaklardır. [11]Dış yardımlar Britannica ansiklopedisinde "Bir ülkeden veya uluslararası kuruluştan alıcı ülkenin veya alıcı ülke nüfusunun yararı için sermayenin, malların veya hizmetin uluslararası transferi" şeklinde tanımlanmaktadır.[12]

---

[8]A. M. Uzun (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (2). http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/194.pdf (Erişim Tarihi: 10.06.2017)

[9]B. Aral (2001-2002). Bir İnsan Hakkı Olarak 'Kalkınma Hakkı. *İnsan Hakları Yıllığı,* s. 23-24, https://www.academia.edu/4485452/Bir_%C4%B0nsan_Hakk%C4%B1_Olarak_Kalk%C4%B1nma_Hakk%C4%B1 (Erişim Tarihi: 10.06.2017)

[10]TDK, a.g.k.

[11]Ş. Kavcıoğlu (2013). Yurtdışı Kaynaklı Krediler ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 21 (1), s.1. https://dergipark.org.tr/download/article-file/1285(Erişim Tarihi: 10.06.2017).

[12]https://www.britannica.com/topic/foreign-aid (Erişim Tarihi: 10.06.2017).

Kalkınmanın ülke içi dinamikler eliyle sağlanması mümkün olmadığında ülkeler dış yardımlara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yardımlar az gelişmiş ülkeler için artı değer sağlayarak söz konusu ülkelerin kalkınmasına yardımcı olur.

Bir başka tanımda; yardımın veya verilen kredinin "en az %25'inin karşılıksız bağış olarak bir hükümetten bir diğer hükümete veya hükümet dışı kuruluşa veya uluslararası bir kuruluşa kamu kaynaklarının gönüllü transferi" şeklinde Carol Lancester tarafından yapılmıştır.[13] Dış yardım türlerinden biri olan kalkınma yardımları ise az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelerin ekonomilerinin düzelmesinin yanı sıra insani yaşam standartlarına ulaşmada finansman sağlanmasını öngören yardımlardır. Kalkınma yardımları sadece ekonomiyi değil insan refahını da temel almaktadır.

Verilen tanımlamalar ışığında az gelişmiş ülkelerin kendi sermayeleriyle kalkınmayı gerçekleştiremediği, yeterli kaynaklara ulaşamadıklarında kendilerinden daha iyi konumda olan ülkeler veya uluslararası kuruluşlarca finanse edilmelerinin dış yardımların konusunu oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu yardımlar hibe veya piyasa cari faiz hadlerinden aşağı oranlarda sağlanan krediler şeklinde olabilir. Yapılan yardımlarla ülke ekonomisine destek sağlamak ve ülkenin kalkınmasında itici güç olmak esastır. Bu açıdan dikkat edilmesi gereken nokta yardım sonrası ülkenin nasıl ve ne yönde etkilendiğidir.[14]

Kalkınmanın sağlanması için ihtiyaç duyulan finansmana sahip olmayan ülkelere, diğer ülkeler tarafından kaynak sağlanması kalkınma yardımlarının konusunu oluşturmaktadır. Dünyanın tüm bölgeleri aynı kaynaklara, aynı alt yapıya, eğitim seviyesi ve refah seviyesine sahip olmadığından tümüyle kalkınmanın ancak el birliğiyle mümkün olabileceği genel kabul görmüştür. Bu nedenle bu alanda küresel boyutta bir iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Dünya üzerindeki ekonomileri incelediğimizde dengesiz bir dağılımın olduğu açıkça görülmektedir. Bu dengesizliğin giderilmesi için yeterli kaynaklara

[13]C. Lancester (2007).*Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics*. Chicago: University of Chicago Press.

[14]H. Dursun (2006). Dış Yardımlar Ekonomik Büyüme Ve Kalkınma, *Kamu-İş Dergisi*, 8 (4), http://www.kamu-is.org.tr/pdf/846.pdf (Erişim Tarihi:10.03.2017).

sahip olan ülkelerle, yeterli kaynaklara sahip olmayan ülkeler arasında yardımlaşma olması gerekmektedir.

Şüphesiz ki yoksullukla savaşmak, herkes için insaniyaşam sürme standartları oluşturmak, etik açıdan oldukça önemlidir. Aksi takdirde var olan uçurum daha da derinleşecek ve gerekli önlemlerin alınması için geç kalınmış olunacaktır. Gittikçe artan uçurum sadece fakir ülkelerin değil, gelişmiş ülkelerinde zararınadır. Üretilen ürünlerin pazarı, ucuz iş gücünün kaynağı olan gelişmekte olan ülkelerin kalkınması adına iki tarafında yararına olacaktır. Yarar sağlama sadece ekonomik açıdan düşünülmemelidir. Gelişen teknoloji, artan imkanlar ve etkileşim nedeniyle dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan tehlikeli olaylar, karışıklıklar yerel değil küresel bir sorun haline bürünmektedir. Gelişmeyen, kalkınmayan ülkelerin iç çatışmalara, karışıklıklara sürüklenmesi ve bu durumun maliyetinin küresel ölçüde yansımalarının olabileceği öngörülebilir bir durumdur. Bu nedenle küresel düzen, huzur ve barışın sağlanmasında yine söz konusu ülkelerin kalkınmasına yardım etmek gerekmektedir.

1.3. Yardım Yapılmasının ve Yardım Alınmasının Sebepleri

Yardımlar sadece insani içgüdülerle yapılmamaktadırlar. Ülkeler yaptıkları yardımlarda insani amaçların yanı sıra ekonomik amaçlar, güvenlik sağlama amacı ve politik amaçlar da güdebilirler. Nitekim tarih boyunca dış yardımlar etkin bir politika aracı olarak kullanılagelmiştir. Yardım alan ülkeler açısından bakıldığında ise yatırım eksikliği ve dış açıklar nedeniyle sermaye birikimi yeterli olmadığından kısır döngüye girmiş bu ülkelere, dış yardım adeta bir lütuf olarak görünmektedir. Dış yardımlar yoluyla elde edilen kaynaklar; bütçe açıklarını gidermede, ekonomik istikrarı sağlama ve korumada, savunma harcamalarının finansmanında, riskli ve büyük ölçekli yatırımların yapılmasında, dış borçların yeniden finansmanında kullanabilmektedirler. Bu nedenle bu yardımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Az gelişmiş ülkeler eğitim, sağlık, elektrik, yol, su gibi altyapı çalışmaları için yeterli sermaye aktarımı yapamamaktadır. Bunun sonucunda da bu hizmetlerin aksamasından dolayı ülkeler için günlük yaşam koşulları dahi zorlaştığı görülmektedir. Eğitim kalitesini artıramayan ülkeler nitelik gerektiren iş sahalarında ve istihdam edecek eleman yetiştirmekte

güçlük çekerler. Teknolojik yeniliklerin geliştirilebilmesi için de yeterli donanıma sahip değildirler aynı zamanda araştırma geliştirme alanında yatırım yapmak için de bütçeleri yoktur. Salgın hastalıklar veya doğal afet durumunda az gelişmiş ülkeler çok zor duruma düşebilir ve bunları atlatmakta güçlük çekebilirler. Altyapı hizmetleri tüm bölgelerde aynı şartlarda sunulamayabilir. Bu durumda gelişmek, kalkınmak, şartlarını daha iyiye götürmek isteyen ülkelerin finansman için dış yardımlara ihtiyaç duyduklarını söylemek yanlış olmaz.

Türkiye gibi kimi gelişmekte olan ülkelerin en büyük problemlerinden biri ödemeler bilançosunda dengeyi sağlamaktır. İthalat ihracat dengesinde yaşanan sıkıntılar bu ülkelerin ortak özelliklerindendir. Dış açık verilmesinin temelinde üretim yatmaktadır. Söz konusu ülkelerin genellikle geleneksel tarım yöntemleriyle ürettikleri ve üretim sürecinde çokça kayıp verdikleri ürünlerini düşük meblağlardan dış pazara açarken teknolojik ürünlerin pahalıya ithal edilmesidir. Bu durum sadece tarım için değil diğer üretim sahalarında da geçerli olabilmektedir. Ülkeler teknoloji üretmezler ve üretimlerinde teknolojik yöntemlere yönelmezlerse üretimde etkinlik sağlanamaz. Teknolojiyi ithal etmeye devam ederler ve dış ticaret açıkları artmaya devam eder. Alınan yardımlar Ar-Ge alanında kullanılmayıp bu açıkların finansmanında kullanılırsa, yardımların etkinliği hususunda sakıncalar doğabilir. Ülkelerin bu durumlarını iyiye götürmeleri için aldıkları yardımları etkin kullanmaları ve verimli sahalara yönelmeleribüyük önem arz etmektedir.

Yardım yapan ülkeler açısından baktığımızda ise öncelikli olarak insani açıdan ele almak gerekmektedir. Dünyada milyonlarca insanın açlık sınırının altında bir gelirle yaşadığı göz önünde bulundurulursa, etik değerler açısından yardım yapmanın önemi anlaşılabilir. Bunun yanı sıra küreselleşmenin etkisiyle yerel olayların bile artık küresel bir boyut kazandığını ve dünyadaki tüm ülkeleri ilgilendirdiğini görmekteyiz. Küreselleşme ile birlikte Doğuda olan bir karışıklığın, düzensizliğin, salgın hastalığın Batıya da faturası kesilmektedir. Yine aynı şekilde Batı'da ortaya çıkan iyi ya da kötü durumlarda diğer ülkeleri etkilemektedir. Olumsuz etkilerin yanı sıra gelişmiş ülkelerin ürünlerinin üretimi ve pazarı açısından da barındırdıkları ucuz iş gücü ve pazar potansiyeli nedeniyle de bu ülkeler önemlidirler. Gelişmiş ülkeler verdikleri yardımlarla aslında kendi ekonomilerine de yatırım yapmış olmaktadırlar. Küresel barış, adalet, güvenlik için de yapılan yardımlar büyük role

sahiptir. Tüm bunları sağlamak ve aynı zamanda güçlerini ortaya koymak isteyen ülkeler yardım yapma konusunda daha etkin çaba içerisine girmektedirler. Açıktır ki yardım eden taraf güçlü taraftır ve söz sahibi ülkelerden olmak adına politik araç olarak yardımları kullanmak mantıklı ve faydalı olmaktadır.

Ülkelerin kalkınması ve gelişmesi için yatırım yapmaya ihtiyaç duydukları açıktır. Ülkelerin yatırım yapabilmeleri içinse yeterli sermaye stokuna sahip olmaları gereklidir. Gelişmekte olan ülkelerin yeterli sermaye stokuna sahip olmamaları bu nedenle yatırım yapamamaları bu ülkelerin kalkınmalarına ve büyümelerine engel teşkil etmektedir. Bu noktada iç tasarruflarını artıramayan bu devletler dış yardımlar yoluyla kendilerini finanse etmeye ihtiyaç duyarlar. Kalkınma yardımları tam bu noktada önem kazanmaktadır ve bu mantık temelinde ortaya çıkmıştır.[15]

Gelişmekte olan ülkelerin savaş sonrası dönemde kalkınmalarını sağlamak için gelir, tasarruf, yatırım dengesini sağlamaları gerektiği öne sürülmüştü.[16] Gelişmek isteyen ülkelerin ise ancak gelişmiş ülkelerin kalkınma aşamalarını izleyerek kalkınacakları düşünülmekteydi. Bu nedenle dengeyi sağlamak isteyen az gelişmiş ülkeler için dış yardımdan başka çıkış yolu yoktu. Bu anlayış neticesinde dış yardımlara olan ilgi ve yapılan yardım miktarlarında artış yaşanmıştır. Kalkınma yardımları ilk önceleri ikili ilişkiler ve sömürgelere yardım şeklinde ilerlemekteydi. Daha sonraları yardımlar, küreselleşmenin etkisinin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının etkin örgütlenmesi sonucu çok taraflı bir kimliğe kavuşmuştur. Yardımların uluslararası boyutta iş birliğine yol açtığı ilk örnek ABD'nin 1812 yılında Venezuela'ya gıda yardımı yapmak üzere çıkardığı kanundur. Bu kanunun ardından 1896 yılında yine gıda ürünlerinin diğer ülkelere gönderilmesini amaçlayan yeni bir kanun çıkarılmıştır. 1929 ve 1940 yıllarında İngiltere sömürgeleri olan ülkelere ekonomik kalkınmalarını desteklemek için yardım kanunları çıkarmıştır. Birleşik Krallık gibi sömürge sistemini benimsemiş olan Fransa da kolonilerindeki alt yapı, sağlık, eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi için kamu kaynaklarından sömürgelerine mali kaynak

[15]F. Başkaya (2000). *Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü*. (3. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, s. 62.
[16]L. Emmerij (2002). Aid As A Flight Forward. *Developmant and Change*, 33 (2), s. 247.

aktarımı gerçekleştirmiştir. Yapılan bu yardımlar 1920 Büyük Buhranın yaşanması ve 1939-1945 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanması nedeniyle uzun soluklu olamamıştır.[17] Ancak bu üç ülkenin ortak paydası yaptıkları yardımlarda, yardım alan ülkelerin refah seviyesini arttırmaktan ziyade kendi çıkarlarını ön planda tutarak faaliyet gerçekleştirmiş olmalarıdır.[18]

Kalkınma yardımlarının küresel bağlamda kullanılmaya başlamasına İkinci Dünya Savaşı ortam hazırlamıştır. Bu dönem sonrasında bu alana iktisatçıların ve politika yapıcıların ilgisinin kaydığı görülmektedir.[19] Bunun sebebi ise savaş sonrasında güç dengelerinin yeniden oluşuyor olmasıdır. Güç dengelerinin oluşmasında rol oynamak isteyen ABDbu dönemde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), Fransa, İngiltere ve Türkiye gibi birçok ülkeye yardımda bulunmuştur.[20]Bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı sonrası savaşa giren ülkeler ağır kayıplar vermiştir. Avrupalı ülkelerin güçlerinin gerilemesine karşılık, ABD yükselişe geçmiştir. SSCB ise ABD'nin karşısında yer almıştır. ABD ve SSCB arasında bağlantısızlar hareketine dâhil olan ülkeleri kendi taraflarına çekebilmek adına yardım yoluyla yarış başlamıştır. Truman Doktrini ve Marshall Planı gibi gelişmeler bu yarışın sonucunda ortaya çıkmıştır.[21] ABD savaş sonrasında müttefiklerine vermiş olduğu kredileri de hibeye dönüştürerek müttefiklerini geri ödeme yükümlülüğünden kurtarmıştır.

---

[17]M. Sencer (2013). *Soğuk Savaş Sonrası Afrika Kıtasına Yönelik Dış Yardımlar ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ve Türkiye Örnekleri.* (Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi),Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.

[18]P. Hjertholm and H. White (2000). Survey of foreign aid: History, trends and allocation. (Discussion Papers 00-04), *University Of Copenhagen: Institute Of Economics.*

[19]Ö. Üçkuş ve B. Kendirci (2012). Teoriden Uygulamaya Dış Yardım. *Sayıştay Dergisi* 86, s. 59-60. http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911466.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2017).

[20]K. Yiğenoğlu (2016). İkinci Dünya Savaşından Günümüze Değişen Güç Dengeleri Ve Abd'nin Pasifik Bölgesi Stratejisi: Trans-Pasifik Ortakliği Örneği. *Akademik Bakış Dergisi,* 58. https://web.archive.org/web/20171029160845/http://www.akademikbakis.org/dergi//ikinci-dunya-savasindan-gunumuze-degisen-guc-dengeleri-ve-abdnin-pasifik-bolgesi-stratejisi-trans-pasifik-ortakligi-ornegi201612.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2017).

[21]B. Ertem (2009). Türkiye ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 380. http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c12s21/makale/c12s21m24.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2017).

Yardımların kurumsallaşması ve daha insancıl bir çizgide ilerlemesi Birleşmiş Milletlerin üye ülkelere yüklediği yükümlülükler sayesinde başarılmaya başlanmıştır. Devletlerarası yardım ilişkileri ile ilgili olarak 16.12.1966 yılında kabul edilen sözleşmenin 23. Maddesinde gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yardım etmesi ve var olan yardımlarında arttırılması tavsiye edilmiştir.[22]

Birleşmiş Milletler 2000 yılında Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri'nin yer aldığı bir bildirge yayınlayarak kalkınma yardımlarına ve diğer dış yardımlara düzenleme getirerek uluslararası platformda dikkati bu konuya çekmişlerdir. Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi'nin 5. Maddesinde küreselleşmenin önemine vurgu yapılarak, küresel finansman mekanizmasının gerekli olduğuna işaret edilmiştir. Bildirge'de yoksulluğu ortadan kaldırmak için var olan kararlılığı ve atılması gereken adımları açıklayarak kısa vadede gerçekleştirilecek hedeflere yer verilmiştir. Bildirge'de asıl olan nokta küresel boyutta reform gerekliliğinin bilincinde olunması ve bu reformları gerçekleştirebilmek için resmi-sivil tüm oluşumların harekete geçmesi gerektiğinin belirtilmesidir. Maddelerde kurum organlarını bu konuda aktif göreve davet etmişlerdir.[23]

Dünya Bankası (IBRD) (1945) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) (1944)'nun kurulmasıyla birlikte dış yardımların küreselleşmesi hızlanmıştır. Dünya bankası bünyesinde bulunan ana kurumlar sayesinde kalkınmanın finansmanında aktif rol oynamaktadır. Bu ana kurumlar Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Çok Taraflı Yatırımlar Garanti Ajansı (MIGA), Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID) dir. Ülkemiz bu kurumların hepsine üyedir. IMF sayesinde ise üye ülkelerin şartları sağlamaları durumunda küresel finansman imkânlarından yararlanmaları sağlanmıştır.

1.5. Dış Yardımın Türleri

1.5.1. İki yanlı ve çok yanlı yardımlar

[22]https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx(Erişim Tarihi: 15.03.2017).
[23]http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/mill_decl_turkce.pdf(Erişim Tarihi: 23.03.2017).

Yardımlar kendi içinde iki yanlı ve çok yanlı olarak ayrılmaktadır. İki yanlı yardımlar; gelişmiş ülkenin kamu kesimi tarafından, az gelişmiş veya gelişmekte olan bir diğer ülkeye, ekonomik kalkınmasında kullanması için sağlanan düşük faizli ve uzun süreli kredilerdir. Bu yardımlar program veya proje kredisi olarak sunulmaktadırlar. Ancak donör ülkeler sağlayacakları yardımın koşulu olarak kendi ülkelerinin ihraç mallarının satın alınmasını isteyebilirler.[24]

Çok yanlı yardımlar; Dünya Bankası, IMF, Afrika ve Asya Kalkınma Bankaları, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı gibi çeşitli uluslararası, ekonomik ve mali kuruluşlardan sağlanan kredilerden oluşur. İki yanlı yardımlarla, çok yanlı yardımlar karşılaştırıldığında; çok taraflı yardımların özellikle savaş sonrası ya da çatışma kırılganlığındaki ülkelerde daha etkin çalışma imkânı verdiği görülmektedir. Bu nedenle geniş çaplı çalışmaya ihtiyaç duyulan durumlarda çok taraflı yardımları kullanmak daha fazla fayda sağlamaktadır.[25] İki yanlı yardımların uygulamada daha fazla tercih edilmesinin nedeni aracıya ihtiyaç duyulmamasıdır. Çok yanlı yardımda birden fazla bağışçı bir araya gelerek fon oluşturur. Yapılan yardım tek bir ülke ile bağlı kalmaz bu nedenle tarafların sayısı artar. İki yanlı yardımlarda donör ve alıcı ülke arasında ilişkiler gelişir. Aynı zamanda donör ülkeye ihracatını artırma fırsatı sunar. Çok taraflı yardımlar; büyük ölçekli, tek bir bağışçı ülkenin karşılayamayacağı büyük projelerin finansmanının sağlanmasında rol oynamaktadır.[26]

1.5.2. Bağlı yardımlar ve serbest yardımlar

İki yanlı yardımlarda donör ülkelerin verdikleri kredilerin ülkelerinin ihraç mallarının satın alınması şartına bağlanmasına ve bu şekilde yardım sağlanmasına bağlı yardım denir. Bağlı yardım, yardım veren ülkenin ihracatını geliştirir ancak yardım alan ülkenin genellikle düşük kaliteli ürünleri daha pahalıya almalarına neden olmaktadır. OECD'nin raporuna göre bağlı yardım, pek çok mal ve hizmeti az gelişmiş ülkelere %15-30 arasında daha maliyetli hale getirmektedir.[27]Bunun yanı sıra, herhangi bir koşula bağlanmaksızın verilen

[24]H. Seyidoğlu (2001). *Uluslararası İktisat.* (14. Baskı), İstanbul: Güzen Yayınları, s. 702.
[25]E. Akçay (2012). *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, s.6.
[26]https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/35051857.pdf (Erişim Tarihi: 16.03.2017).
[27]https://www.oecd.org/Finance/2002959.Pdf (Erişim Tarihi: 16.03.2017)

yardımlarda söz konusudur. Bu yardımlara serbest yardımlar denir ve yardım alan ülke söz konusu krediyi kendi ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda özgürce kullanabilir.[28]

Ülkeler verecekleri yardım türünü belirlerken ekonomik ve siyasi etkenleri göz önünde bulundururlar. Bağlı yardım vermeyi tercih eden ülkeler, verdikleri yardım yoluyla ödemeler dengesini dengede tutmayı hedeflerler. Yardımın yapılmasında ekonomik amacın ön planda tutulması yardımın insani yönüne aykırılık doğurmaktadır. Ayrıca bağlı yardımın söz konusu ülkenin egemenlik alanına müdahale olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bağlı yardım alan ülkenin söz konusu yardımı kendi inisiyatifi doğrultusunda kullanamaması gerçekten de bu durumu doğrulamaktadır. Bunun sonucu olarakta yoksul ülkeler ekonomik, kültürel ve sosyal olarak kalkınırken yoğun bir müdahaleye maruz kalmaktadırlar.[29]

OECD Kalkınma Yardımları Komitesi Nisan 2001'de yapılan yardımların serbest olması için tavsiye niteliğinde bir karar almıştır. Bu karar yardımın serbest olmasına yönelik çıkartılmış ilk uluslararası karardır. Bu karar sonucunda serbest yardımlarda önemli miktarda artış yaşanmıştır.[30]

1.5.3. Ayni yardım ve nakdi yardım

Ayni yardım, yapılan yardımın nakit para dışında gıda, ilaç, giyecek vb. temel ihtiyaç malzemelerinin verilmesi yoluyla gerçekleştirilmesidir. Genellikle istikrarlı bir hükümet, siyasi ve sosyal yapı çizgisini tutturamamış ülkelerde veya doğal afet, kıtlık yaşayan, savaştan yeni çıkmış ülkelerin yaralarını sarabilmeleri için tercih edilmektedir. Kaynakların gerçekten kalkınma ve insan refahının iyileştirilmesi açısından verimli olmasını sağlayabilmek için, bu tarz ülkelerde bu yardım türünü kullanmak nispeten daha yerinde olur.

Nakdi yardım ise yardımın doğrudan nakit para, kredi ile yapılmasıdır. Yardım alan ülkeye daha geniş bir karar alma fırsatı doğurur. Düzenli bir yapısı olan, denetim mekanizması sağlıklı çalışan ülkelerde kullanılması sonucu verim elde edilebilir. İç düzeni sağlayamayan ülkeler için beklenen verim alınamayabilir. Nakdi yardımlar düşük faizli kredi

[28]Seyidoğlu, 2001, a.g.k., s. 720.
[29]F. Karagöz (2007). *Yoksullukla Mücadelede Dış Yardımın Etkinliği. (*Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü s. 78.
[30](http-23).

veya hibe desteği olarak sağlanabilir.[31] Hibe desteği çoğunlukla büyük miktarlarda borcu olan ülkelere sağlanmaktadır. Ülkeler kullandıkları kaynakları donör ülkeye geri ödemezler. Ancak alınan hibelerin denetimi ve kullanım alanları genellikle donör ülke tarafından belirlendiğinden, kullanımında tam bağımsızlıktan söz edilemez.

1.5.4. Teknik yardım

Teknik yardım; az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin, var olan yatırım imkânlarını ve başta insan gücü olmak üzere tüm kaynaklarını etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamaya yardımcı olmak amacıyla, gelişmiş ülkelerin bilgi birikimini, tecrübesini ve uygulamada kullandığı metotları bu ülkelere aktarması yoluyla gerçekleştirilir.[32] Teknik yardımların en önemli özelliği uzmanlık gerektirmeleridir. Gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ülkelere, kısa veya uzun dönemli olarak uzman gönderip, danışman hizmeti sağlayabilirler. Bunun yanı sıra ihtiyaç duyulması halinde gerekli teknik araç gereçlerinde söz konusu ülkelere tedarik edilir. Az gelişmiş ülkenin kamu personelinin, öğrencilerinin eğitimi için olanaklar sağlanır. İş gücünün ve diğer kaynakların etkin kullanılması, geliştirilmesi için çalışmalar yapılır. Teknik yardımların önemini kavramak için bir ülkeye aktarılan mali yardımların etkinliğinin de teknik bilgi ve uzmanlık ile desteklenirse verimli olabileceğinin farkında olunmasıdır.[33]

1.5.5. Program ve proje kredileri

Program yardım; az gelişmiş ülkelerin bütçelerine destek sağlamak için verilir. Yardım alan ülke bu sayede kendi politikalarını uygulayarak ülkesinin refahını arttırma fırsatı bulmaktadır. Ödemeler dengesi açıklarını finanse etme imkânı bulur.

Proje yardımı, yardım alan ülkenin aldığı yardımı sadece belirli projede kullanması için tahsis edilir. Ülke proje dışında bir alana bu kaynağı aktaramaz. Donör ülke veya uluslararası kuruluş söz konusu ülkeyi bu konuda denetleyebilir.

1.6. Kalkınma Yardımları

[31]Z. Başak (1977). *Dış Yardım ve Ekonomik Etkileri Türkiye 1960-1970.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, s. 31.
[32]A. Barutçu (1974). *Teknik Yardımın Politika, Uygulama ve Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, s. 1.
[33]Akçay, 2012, a.g.k., s. 7.

Kalkınma yardımları, az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarına destek olmanın yanı sıra küresel iş birliğini geliştirmenin en etkili yollarından biridir. Kalkınmanın uluslararası kamu malı olarak kabul edilerek bu kapsamda, küresel yaklaşım benimsenmesi oldukça değerlidir. Nitekim kalkınma ve asgari refah seviyesi dünya genelinde sağlanamadığında tüm ülkeler bundan etkilenmektedir. Bu alanda en aktif çalışmaları yapan kurum OECD'dir. OECD bünyesinde kurulan Kalkınma Yardımı Komitesi (DAC), kalkınma alanında iş birliğini sağlamak, verimi artırmak, ülkelerin performanslarını değerlendirmek, standartlar oluşturmak gibi önemli faaliyetlerde bulunmaktadır.

Kalkınma yardımları genel olarak şu kategorilere ayrılabilir;

1) Resmi Kalkınma Yardımları
2) Diğer Resmi Yardımlar
3) Pazar Şartlarında Özel Sektör Katkısı
4) Sivil Toplum Kuruluşları Yardımları [34]

1.6.1. Resmi kalkınma yardımları (RKY)

Resmi kalkınma yardımlarının başlangıcı olarak ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası hayata geçirdiği Marshall Planı kabul edilmektedir. Bu yardım planının önceki yardımlardan ayrılmasındaki temel neden, kamu fonlarının kalkınmanın finansmanı için aktarılmış olmasıdır. Önceleri kaynak akışları özel sermayenin akışıyla sınırlı olduğundan resmi kalkınma yardımlarının miladı kabul edilir. Marshall planıyla savaştan çıkmış Avrupa'nın toparlamasını sağlamanın yanı sıra Avrupa bölgesel iş birliğini de geliştirmek hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Avrupa ülkeleri 1960 yılında Avrupa Ekonomik İş birliği Örgütü'nü kurmuşlardır. OECD/ DAC bu planın çıktılarındandır. Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) terimini literatüre DAC 1961 yılında kazandırmıştır.

Resmi Kalkınma Yardımları gelişmekte olan ve kalkınma finansmanına ihtiyaç duyan ülkelere yapılır. Bu sayede fonu alan ülkenin, sermaye yetersizliği nedeniyle ertelediği projeleri hayata geçirmesi, kendi iç tasarruflarını ise daha etkin bir şekilde kullanabilmesi

[34]Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, [TİKA] (2006).*Faaliyet Raporu.* Ankara: TİKA, s. 16.

sağlanır. Böylece yatırımlar desteklenerek ülke ekonomisi destelenmekte ve kalkınma konusunda gerekli adımların atılması için finansman sağlanmış olmaktadır.

Resmi Kalkınma Yardımları, gelişmekte olan ülkelere veya bu ülkelerin kalkınmalarını sağlamak, refahlarını artırmak için çabalayan uluslararası örgütlere yönelik gerçekleştirdiği kamu kaynaklı hibeler veya en az %25 hibe unsuru içeren uzun vadeli ve düşük faizli kredilerden oluşur.[35]

OECD'nin 2011 raporuna göre; ikili düzeyde proje/program yardımları, teknik iş birliği, barışı yapılandırma çalışmaları, mülteci yardımları, insani ve acil yardımlar ile bu amaçla yapılan katkılar, kamu kaynaklı kabul edilir ve Resmi Kalkınma Yardımları kategorisine dâhil edilir.[36]

1.6.2. Diğer resmi yardımlar

Resmi yardımlar pazar ekonomisine geçiş sürecindeki Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ve Yeni Bağımsız Ülkelere yapılmaktadır. Resmi yardımlar, RKY'dan farklı olarak ihracat ve yatırım desteği şeklinde kalkınma yardımı içerisinde yer alır ve çoğunlukla kalkınma bankaları tarafından gerçekleştirilir. İhracatla ilgili işlemlerde bu alanda uzman olan resmi sektör kuruluşları veya enstitülerinin verdiği ihracat kredileri ile özel ihracat kredilerini desteklemek için verilen sübvansiyon ve borçlar ile yine bu kapsamda gelişmekte olan ülkelere doğrudan resmi ihracat kredileri de tanımlanabilmektedir. Ulusal özel sektör ihracatçılarına, yapacakları ihracat kredilerinin kısmi finansmanında kullanmalarına yönelik verilen borçlarda diğer resmi akımlar başlığı altında ele alınmaktadır. İhracatçılara yönelik verilen sübvansiyon ve borçlarla hedeflenen, ihracat kredi faizlerinin yükünü hafifletebilmek, ihracatı destekleyerek kalıcı ve sürdürülebilir kalkınma sağlamaktır. Bunun yanı sıra verilen sübvansiyonlar, krediler sayesinde geriye doğru maliyet azalacak üretim, yatırım artışı sağlanabilecektir. Diğer resmi yardımlar kategorisinde ülkelerin özel sektör yatırımcılarına da kaynak sağlanmaktadır. Hem ülkenin resmi kuruluşlarına hem de özel

[35]TİKA (2007). *Kalkinma Yardımları Raporu,* s.4. Ankara: TİKA.
[36]Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü [OECD] (2011). *Development Co-operation Report 2011*.https://read.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2011_dcr-2011-en#page22(ErişimTarihi: 14.10.2018)

sektöre kredi açıldığı gözden kaçırılmamalıdır. Diğer resmi akımların olumsuz yönü olarak yeterli hibe unsuru içermemesi ve daha çok ticari amacın ön planda olması gösterilmektedir.[37]

1.6.3. Özel akımlar

Gelişmekte olan ülkelere yapılan doğrudan yatırımlar, söz konusu ülkenin kalkınmasına olumlu etki ettiğinden kalkınma yardımları kategorisinde olduğu kabul edilmektedir.[38] Sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu faaliyetler ilgili ülkenin kalkınmasında büyük önem taşımaktadır. Bunun nedeni sivil toplum kuruluşlarının halkla birebir iletişime geçebilmeleridir. STK'lar hem sosyal düzenin işleyişinde aktif rol oynayıp hem de hükümetler üzerinde baskı kurabilirler. Özel akımlara dâhil olan sivil toplum kuruluşlarının gerçekleştirdiği faaliyetlerin birçoğu Resmi Kalkınma Yardımları ile ortak paydaya sahiptir.[39] Günümüzde birçok ülke resmi kalkınma yardımlarının büyük bir bölümünü STK'lar yoluyla gerçekleştirmektedir. Bu nedenle dış yardımların genişlemesi ve artmasında STK'nın büyük önemi vardır. STK'larının önemi BM'nin Binyıl Kalkınma Hedefleri'ni yayınladığı 2000 yılından sonra artmıştır. Ülkeler kendi STK'ları ile daha sıkı iş birliğine başlayarak kalkınma yardımlarında STK'larından yararlanmaya başlamışlardır.

1.7. Kalkınma Yardımlarında Küresel Finansmanın Önemi

Küresel düzeyde örgütlenme ihtiyacı, yardıma muhtaç ülkelerin ihtiyaçlarını etkili ve kısa sürede karşılama isteği nedeniyle doğmuştur. Şüphesiz ki yapılacak olan yardımların niteliği ve büyüklüğüne bağlı olarak, ülkelerin bireysel değil kolektif hareket etmesi, ihtiyaçların iş birliğiyle karşılanması daha hızlı sonuç alınmasını sağlayacaktır. Bu durumun bilincine varan gelişmiş ülkeler bu yönde adımlar atarak uluslararası kuruluşları kurmuşlar ve işbirliklerini güçlendirmişlerdir. Bu işbirlikler sayesinde yardıma muhtaç birçok ülkeye dokunmuşlar ve bunun yanı sıra kendileri içinde en iyi koşulları sağlama yönünde adımlar atmışlardır.

---

[37]TİKA, 2007, a.g.k., s. 4.
[38]TİKA, 2007, a.g.k., s. 64.
[39]S. Şahin (2013). *Türkiye'de Kalkınma ve İş birliği Dış Yardımlarının Kurumsallaşması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 47-48.

Gelişmiş ülkelerin var olan refah seviyelerini koruyabilmeleri için dünyanın diğer bölgelerindeki az gelişmiş ekonomilere yardım etmesi gerekmektedir. Küreselleşmenin sonucu olarak ülkelerin birbirleriyle olan etkileşimleri artmış, dünyanın neresinde olursa olsun yaşanan olaylar tüm ülkeleri etkiler hale gelmiştir. Bu bağlamda, gelişmekte olan ülkelerin tek sıkıntılarının yoksulluk olmadığı açıktır. Bu ülkelerde, yoksulluğun yanı sıra; güvenlikle, iç düzenle ilgili sıkıntılar da yaşanmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde baş gösteren terör olayları gibi olumsuz durumlar nihayetinde başta komşu ülkeler olmak üzere tüm ülkeleri etkiler hale gelmiştir. Bu kapsamda BM'nin 12.03.1995 tarihinde yayınladığı Dünya Toplumsal Kalkınma Zirve Toplantısı Eylem Programı (KZEP), küresel iş birliğinin sağlanmasına ilişkin nasıl bir yol izleneceğini açıklamıştır. Programa göre; düzenlemelere öncelikle zengin ülkelerden başlanarak bu ülkelerdeki insan hakları, işsizlik, büyüme sorunlarının üstesinden gelinmesinin yanı sıra gelir dağılımının adaletli olması için çalışmalar yapılmalıdır. Bu sorunlar giderildikten sonra ise az gelişmiş ülkelerin refahlarını artırmaya yönelik küresel boyutta iş birliği çerçevesinde çalışmalar yapılmasını tavsiye etmiştir.[40]

[40]Şahin, 2003, a.g.k., s. 47-48.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KALKINMADA KÜRESEL İŞ BİRLİĞİ

2.1. Küreselleşmenin Tanımı

Küreselleşme ile ilgili ortak tanım bulmak zordur.[41] Bunun sebebi ise küreselleşmenin toplumsal bir olgu olması ve toplumlar ile bireylerin zaman içerisindeki değişimlerinin kavramın tanımlanmasını da etkilemesidir.[42] Tüm bunlar göz önünde bulundurularak küreselleşme ile ilgili şu şekilde tanım yapılabilir; mal, hizmet, sermaye piyasalarının ve yabancı yatırımların uluslararası hareketliliğinde karşılaştıkları engellerin azaltılması veya ortadan kaldırılmasıdır.[43]

Küreselleşmenin tanımıyla ilgili farklı yorumlar bulunsa da bu yorumlar birbirlerini tamamlar niteliktedir. Bu kapsamda yapılan tanımların her biri küreselleşmenin yeni bir yönünü ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede, Kanadalı sosyoloji profesörü Marshall McLuhan 1962 yılında yazdığı "Gutemberg Galaxy" isimli kitabında ulusların etkileşimlerinin arttığını ve bu durumun dünyayı "global köy" durumuna getirmeye başladığını ifade ederek küreselleşme sürecine dikkat çekmiştir. McLuhan'a göre, dünyanın, öncelikli olarak iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin hızlanmasıyla "küresel köy" haline gelmekte olduğunu belirterek kendi küreselleşme tanımını yapmıştır.

London School of Economics'ten Anthony Giddens 1990 yılında küreselleşmenin tanımını şu şekilde yapmıştır; "küreselleşme, bir ülkede meydana gelen olayların başka yerlerdeki olaylar üzerinde etkiye sahip olması ya da ulusal sınırlar dışında meydana gelen olaylardan etkilenme bağlamında sosyal ilişkilerin dünya ölçeğinde yoğunlaşmasıdır."[44]

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından düzenlenen "Social Justice in the Global Economy" forumunda, Prenab Bardhan tarafından;" uluslararası ekonominin entegre

[41]O. Zengingönül (2004). *Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları Ekseninde Küreselleşme*, Ankara: Adres Yayınları.
[42]A. B. Elçin (2012). *Küreselleşmenin Tarihçesi*. Ankara.https://docplayer.biz.tr/746102-Kuresellesmenin-tarihcesi-a-bora-elcin.html (Erişim Tarihi: 15.10.2018).
[43]N. Crafts (2004). *Globalization and Economic Growth: A Historical Perspective*. The World Economy, s. 45-58.
[44]A. Giddens (1990). *The Consequence of Modernity*. Cambridge: MA: Stanford University Press.

olmasının yanı sıra dış ticaret ve yatırıma açık olmanın, bunları kolaylaştırmanın küreselleşmek olduğu" ileri sürülmüştür.[45]

Thomas Friedman ise küreselleşme tanımını, küreselleşmenin soğuk savaş sistemi yerine geçtiği düşüncesi üzerine temellendirmiştir. Friedman'a göre küreselleşme; piyasaların, ulus devletlerin ve teknolojilerin etkileşimlerinin hiç olmadığı kadar hızlı, ucuz ve etkin bir şekilde olması ve bu durumun coğrafi olarak her ne kadar uzak olursa olsun birey, şirket ve ulus devletlerini daha yakın kılan ve etkileşim sonrası gelişimi sağlayan bir süreçtir.[46] Joseph E. Stiglitz ise küreselleşmenin ülkelere yapacağı etkinin üzerinde durmuş ve küreselleşmeyi; "serbestleştirilen dış ticaret sonucu entegre olan ulusal ekonomilerin küreselleşen tüm ülkeleri, öncelikli olarak ise fakir toplumları zenginleştirecek bir güç unsuru" olarak tanımlamıştır.[47]

Tanımlamalardan da anlaşıldığı üzere, engellerin kaldırılması ile piyasaların birbirleriyle daha kolay ve hızlı bir biçimde etkileşime girmesi küreselleşmeyi doğurur. Etkileşimin artmasıyla birlikte yerel nitelikte etki doğuran durumların yansımaları ülke sınırlarının dışına çıkarak küresel boyut kazanır. Küreselleşme, ülkeler arasındaki dışsallıkların, bilgi, mal, hizmet ve sermayelerin uluslararası yayılmalarında temel nokta olmuştur.[48] Bu durum ise coğrafi olarak birbirlerine sınır komşusu bile olmayan ülkelerin birbirlerinden etkilenmelerine, pozitif veya negatif dışsallığa maruz kalmalarına neden olmaktadır. Küreselleşme sonucu yakınlaşan toplumların ekonomik boyutta etkileşimlerinin artmasının yanı sıra siyasi, sosyal ve kültürel alanlardaki ortak değerleri de küresel boyut kazanmaktadır. Küreselleşmenin gelişiminde rol oynayan en önemli faktörün iletişim ve ulaşımdaki gelişmeler olduğu kabul edildiğinde, gelişen teknoloji ve iletişimin kolaylaşması sonucu ortaya çıkan küreselleşmenin ekonomik, siyasi, politik, kültürel boyutları da göz önünde bulundurulmalıdır.[49]

---

[45]O. Zengingönül (2005). Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz? *ESİAD Dergisi*, 1 (1), s. 85-106.
[46]T. Friedman (2000). *Lexus ve Zeytin Ağacı* (Çev: Elif Özsayar), İstanbul: Boyner Yayınları.
[47]J. E. Stiglitz (2004). *Küreselleşme, Büyük Hayal Kırıklığı* (Çev: Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural), İstanbul: Plan B Yayıncılık.
[48]V. Tanzi (1998). The Demise of the Nation State. *IMF Working Paper*, 98 (120).
[49]Crafts, 2004, a.g.k., s. 45-58.

2.2. Küreselleşmenin Boyutları

Küreselleşmenin etkileri birçok alanda hissedilmektedir. Ekonomik düzenden uluslararası iletişime dek yansımaları bulunan küreselleşmeyi temel olarak ekonomik, siyasi, kültürel boyutlarıyla ele almak mümkündür.

Küreselleşmenin ekonomik boyutu, ülkelerin ekonomik açıdan birbirlerine uyumlu hale gelmesini, dış ticaretin kolaylaştırılmasını ifade eder. Ülkeler arasında mal, sermaye ve emek faktörlerinin serbest dolaşımlarının sağlanması, dünyanın tek bir pazar yeri haline getirilmesi ve ülkeler arası etkileşimin artırmasıyla küreselleşmenin ekonomik boyutu var olmaktadır.[50] Artan etkileşim ve tek pazar haline gelme süreci sonucunda ülkeler arası bağımlılık artmakta ve küreselleşme ivme kazanmaktadır.[51]

Bu temelde atılan en büyük adım ise 1947 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın kabul edilmesidir. GATT'ın kurulmasıyla birlikte serbest dış ticaret desteklenmiş, küreselleşmenin önündeki en büyük engellerden olan tarife, kota gibi uygulamalar kaldırılarak, uluslararası boyutta etkileşimin önü açılmıştır. Tüm bu çalışmalar neticesinde gelişen teknoloji, lojistik imkanlarıyla birlikte ekonomik boyutta küreselleşme kavramı hayatımıza dahil olmuştur.[52]

Küreselleşme ile birlikte devletin rolü ve payı azalmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarakta ülkelerin ulusal bazda hareket kabiliyetleri kısıtlanmış, ulus devletin hakimiyeti azalmıştır.[53] Küreselleşmeyle birlikte benimsenen yeni kamu yönetimi anlayışı; hizmette nicelik değil, nitelik odaklı olunması ve performans yönetimini destekleyen, insan odaklı, etkin denetim mekanizmasına sahip, katılımcı ve devlet-toplum ilişkilerinin sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu bir sürece evrilmektedir. İktidarların uygulayacakları politikalarda orantısız güç kullanmalarının önü kesilmiş, uluslararası kuruluşlarca

[50]S. Fischer (2003). Globalization and Its Challenges. *American Economic Review,* 93 (2). https://piie.com/fischer/pdf/fischer011903.pdf (Erişim Tarihi: 15.10.2018).
[51]N. Aslan (2005). *Dünya Ekonomisinde Gelişmeler: Küreselleşme.* Ankara: Ekin Yayınevi; O. Küçükahmetoğlu(2005). *Ekonomik Entegrasyon Küresel ve Bölgesel Yaklaşım.* Ankara: Ekin Yayınevi.
[52]Seyidoğlu, 2003, a.g.k.
[53]Ö. Özkıvrak ve D. Dileyici (2001). Globalleşme, Bölgeselleşme, Mega Rekabet ve Türkiye. *Dış Ticaret Müsteşarlığı, Dış Ticaret Dergisi*, 6 (20).

uygulanması önerilen politikalara yönelimleri sağlanmıştır.[54] Küreselleşme sayesinde iktidarların gücü sınırlanmış, temel hak ve özgürlükler, demokrasi, insan hakları, çevrenin korunması gibi ilkeler uluslararası boyutta denetime tabi olmuştur.[55] Uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinin de çalışmalarıyla küreselleşmenin etkileri sadece ekonomik alanla sınırlı kalmayıp, siyasi alanda da etkili olmuştur.

Küreselleşme süreci ile ortaya çıkan yeni ekonomik düzen, kamu yönetim anlayışını da yakından etkilemiştir. Yeni kamu yönetimi yaklaşımı; kamu yönetimindeki uygulamaların neo-liberal yaklaşım açısından yorumlanması, ekonomik teorideki değişiklikler ve özel sektörde meydana gelen yeni yönetim teknik ve stratejilerinin kamu yönetimine olan etkileri ışığında ortaya çıkmış ve kamu kesiminde ve yerel yönetim birimi olan belediyelerde anlayış değişimine yol açmıştır.

Küreselleşme ile birlikte uluslararası iletişim ve etkileşim artmıştır. Gelişen teknoloji ile dünyanın her yerinde iletişim kurma olanağı söz konusu olmaktadır.[56] Özellikle internetin gelişimi ile birlikte artan bu etkileşim kültürlerin birbirlerini daha iyi tanımalarına, diğer ülkelerdeki durumlara vakıf olmalarına ve sosyal etkileşim sonrası kültürel yakınsamaların meydana gelmesine neden olmuştur. Dünyada aynı şarkıların, tarzların, yiyeceklerin aynı veya yakın zamanda popüler hale gelmesi veya tartışma gündemlerinin küresel konulardan oluşması bu durumun göstergesidir. Kültürel açıdan yakınlaşmanın faydası ise tüm toplumları kapsayan demokrasi, insan hakları, özgürlük ile sürdürülebilir çevreyi desteklemektir. Bunun yanı sıra uyuşturucu, terör ve organize suçlarla mücadelegibi konuların küresel ölçüde tartışılmaya başlanması ve bu konular üzerine ortak çözüm üretme çabasına girilecek olması bir diğer fayda unsurudur.[57]

---

[54]A. Arı (2003). Küreselleşme Sürecinde Fırsatçı Politik İş Çevrimi Modelinin Geçerliliği: OECD Ülkeleri Örneği. *Akademik Yaklaşimlar Dergisi (Journal of Academic Approaches),* 4 (2), s.67.

[55]Ö. Köse (2003). Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. *Sayıştay Dergisi*, 49.

[56]M. D. Bordo, B. Eichengreen and D. A. Irwin (1999). Is Globalization Today Really Different Than Globalization a Hundred Years Ago? *The Econometrics Laboratory (EML),* s. 18-30. https://eml.berkeley.edu/~eichengr/research/brooking.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

[57]A. Yenipazarlı (2003). *Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Rolü, Önemi ve Türkiye* (Yükseklisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

2.3. Küreselleşmenin Gelişimi ve Yardım Politikalarına Yansımaları

Dünya Bankası tarafından birinci küreselleşme dalgasının 1870–1914 yılları arasında gerçekleştiği kabul edilir.[58] Temelleri eskilere dayanıyor olsa da küreselleşme hareketlerinin gelişimi 1870'li yıllar itibariyle yaşanan Endüstri Devrimi sonucu başlamış ve liberal bir ekonomi ortamı oluşmuştur. 18. yüzyıl Sanayi Devrimi ile birlikte özellikle ulaşım alanındaki teknolojik gelişmelerle, ticaret ve sermaye hareketlerinde önemli artışlar yaşanmıştır.[59] Bu dönemde uluslararası ticaretin kısıtlanmaması ve sermaye mobilitesinin yüksek olması, işgücünün hareketliliği sonucunda üretim maliyetlerinin azalmasını sağlamıştır. Bu sayede çok uluslu şirketler ağlarını güçlendirmiş ve ekonomi alanında egemen olmaya başlamışlardır. İlerleyen zamanlarda bu gelişmeleri Batı'nın optik kablo, haberleşme uyduları, bilgisayar, internet gibi teknolojik buluşlara imza atması sonucu yaşanan iletişim ve haberleşmede sağlanan kolaylıklar takip etmiştir. Bu parlak süreç 1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı nedeniyle sekteye uğramıştır. 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran sonucu ise büyük oranda ivme kaybeden küreselleşme süreci, 1939 yılında patlak veren tarihin en kanlı savaşı olan II. Dünya Savaşı ile durma noktasına gelmiştir.

1944 yılında ABD'nin Bretton Woods kasabasında ABD, İngiltere ve Fransa önderliğinde Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı toplanmıştır. Bu konferansta dünya piyasasını bölgesel sorunları çözerek yeniden düzenleyemeyeceklerini fark eden katılımcı ülkeler, küreselleşmenin önemini kavramış ve piyasaları yeniden şekillendirmek için küresel ölçekte çözüm önerileri geliştirerek iş birliği içerisinde çalışmışlardır. Katılımcı ülkeler bu sistemle ekonomik refah devletinin sosyal yararlarını göz ardı etmeksizin serbest ticaretin avantajlarından yararlanmayı amaç edinmişlerdir. Bu yolla sosyal adaletin küresel

[58]F. Kıvılcım (2013). Küreselleşme Kavramı Ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 5 (1).*
http://dergipark.gov.tr/download/article-file/117355 (Erişim Tarihi: 23.10.2018).
[59]H. Balseven vd., (2013). *Uluslararası Kamu Maliyesi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. s. 4-109.

bir kamu malı olduğu kabul edilmiş ve gelişmesi halinde küresel refah artışının sağlanacağı düşüncesi hâkim olmuştur.[60]

Breton Woods sistemi ile paranın uluslararası ortak yönetimi sağlanılmaya çalışılmıştır. Sistemle birlikte ülkelerin dış ticaretlerinde hangi kuralları takip ederek finansal işlemlerini gerçekleştirecekleri düzenlenmektedir. Breton Woods Anlaşması'yla birlikte ülkelerin para birimlerinin değerlerinin dolara göre ayarlanmasına, doların değerinin ise altına endekslenmesi üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Dünya Bankası ve IMF'nin kurulmasına bu konferansta karar verilmiştir.[61]

Tüm para birimlerinin dolara endeksli olması ve piyasadaki dolar fazlası sonucu doların değer kaybetmesi sistemi işlemez hale getirmiştir. 1971 yılında ABD, doları altına endekslemeye devam etmeyeceğini duyurmuş ve dolayısıyla Bretton Woods sistemi terk edilmiştir.

Bu dönemde sömürgeci devletlerin çıkar çatışmaları ve petrol kaynaklarını ele geçirme mücadelelerinin agresif bir hal alması Sovyet Blokunun oluşmasına neden olmuştur. İki blok arasında 1947 yılında başladığı kabul edilen Soğuk Savaş dönemi elli yıl sürmüş ve 1991 yılına kadar küreselleşme sürecinin hızlanmasını engellemiştir.[62]

İkinci Dünya Savaşı ile sekteye uğrayan süreç, savaş sonrası ülkelerin sıkı para politika uygulamalarının yanı sıra kısıtlı sermaye dolaşımına maruz kalmıştır. Ağustos 1971 tarihinde, 1944 yılından beri uygulanmakta olan Bretton Woods Sistemi'nin işlerliğini kaybettiğinin anlaşılmasıyla, sabit kur sistemi terk edilmiştir. IMF ve Dünya Bankası'nın girişimleriyle kısıtlamalar azaltılmaya çalışılmış, gelişmiş ülkelerinde sermaye hareketliliğine verdiği destekle birlikte, sermaye akışı hızlanmış ve serbest politikalara yönelim sağlanmıştır. 1973 yılına gelindiğinde Petrol Krizi olarak adlandırılan kriz nedeniyle daha önce karşılaşılmamış bir problem olan stagflasyon sonucu malların fiyatları artarken, oluşan talep azlığı nedeniyle üretime devam edilememesi sonucu işçi çıkarmanın

[60]M. A. Stern, I. Kaul and I. Grunberg (1999). *Global Public Goods. International Cooperation In The 21st Century*. NewYork: Oxford University Press, s. 88-116.
[61]J. P. Theârien (1999). Beyond the North-South Divide: The Two Tales of World Poverty. *Third World Quarterly*, 20 (4), s. 723-742.
[62]Elçin, (2012), a.g.k.

yaygınlaştığı bir döneme girilmiştir. Bu dönemde işgücü hareketliliği serbest olmasına karşın işçi ve girdi maliyetleri yükselmiş, üretim azalmış ve serbestliğin önüne yasal temelli olmayan engeller çıkmıştır. Bu durum küreselleşmenin hız kazanmasına ket vurmuştur. 1989 yılında Berlin Duvarının kaldırılmasının ardından 1990'lı yıllarda Sovyetlerin yıkılmasıyla küreselleşme süreci tekrardan canlanmıştır. Küreselleşmenin kaderinde 1940'lı yıllar itibariyle kurulan IMF, Dünya Bankası, GATT ve OECD gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar önemli rol oynamıştır. Uluslararası kuruluşların ellerinde bulundurdukları sosyalleşme ve meşrulaştırma işlevleri sayesinde gerek kaynakların küresel dağılımda gerek kamuoyu bilincinin oluşmasında kilit nokta oldukları söylenebilir.[63]

Küreselleşme süreci uzun yıllardır var olsa da artan hızla gelişmesi mümkün olmamıştır. Yaşanan ekonomik krizler ve savaşlar küreselleşme sürecinin artan bir hızla gelişmesini engellemiştir.[64]Küreselleşmenin tarih boyunca gelişimine katkıda bulunan etken ağırlıklı olarak teknolojiktir. İletişim ve lojistikte yaşanan gelişmeler sayesinde küreselleşme dalgalı da olsa gelişim göstermiştir. Küreselleşmenin 20.Yüzyıl sonlarına doğru gösterdiği ivmenin kaynağı ise bilgidir. Bilginin küreselleşmesi sayesinde teknolojik gelişmelerinin önü açılmıştır. Bilişim teknolojilerinin ucuzlaması ve ulaşılabilir hale gelmesi bilginin küreselleşmesinde etkili olmuştur.[65]Teknolojinin yaygınlaşmasıyla üretim süreci, çalışma koşulları ve şirket yapılarında köklü değişimlere gidilmiş, bu durum iseküreselleşme sürecinietkilenmiştir.

Küreselleşmenin dış yardımlar alanında yansımalarını göstermeye başlaması Soğuk Savaş sonrasına denk gelmektedir. Yerelleşmeden globalleşmeye geçişi ivmelendiren ise ABD ile SSCB arasında yaşanan güç savaşıdır. Komünist rejime karşı liberalizmi üstün kılmaya çalışan ABD ile SSCB arasındaki çekişmelerin yanı sıra sömürgeleri üzerinden

[63]Theârien, 1999, a.g.k, s. 723-742.
[64]Kıvılcım, 2013, a.g.k.
[65]İ. Yurdabakan, (2002). Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim. Eğitim Araştırmaları 6, s. 61-64. https://www.researchgate.net/publication/236003901_Kuresellesme_Konusundaki_Yaklasimlar_ve_Egitim_The_Approaches_about_Globalization_and_Education/download (Erişim Tarihi: 23.10.2018)

ekonomik, siyasi, politik, güvenlik gibi çeşitli emelleri bulunan diğer ülkelerde bu dönem sonrasında dış yardımlara verdikleri önemi artırmışlardır.[66]

IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar küreselleşmeyi ve piyasa mekanizmasını desteklemek amacıyla ülkelere serbest politikalar izlemeleri konusunda telkinde bulunarak sürecin hızlı ilerlemesine katkıda bulunmuşlardır. Bu tavsiyelere uyan ülkeler küresel pazarlara açılmışlar ve aynı zamanda kendi ülkelerini diğer ülkelerin yeni pazar alanı durumuna getirmişlerdir. Savaşın sona ermesiyle birlikte ilerleyen zamanlarda eski sosyalist ülkelerde pazar ekonomisine geçmeye başlamışlardır. İlerleyen dönemlerde ise bu durumu doğal kaynakların özelleştirilmesi yönündeki çalışmalar takip etmiştir.[67]

Kalkınma yardımlarının küreselleşmesinde temel etken ekonomik kaygılar olmuştur. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler.[68] Ülkeler gerek ürettikleri ürünler için pazar bulmak gerek üretim sürecindeki girdileri ucuzlaştırmak için ülke sınırlarını aşmak durumundadırlar. Önceleri gelişmiş ülkelerin sömürge ülkelerine yardım etmeleri de bu sebeptendir. Uluslararası ticaretin devamı için iki taraf da en azından hayatta kalmayı başarabilmelidir. Bu amaçlarla çıkılan yolda daha sonraları küresel güvenlik, sağlık gibi konuların önem kazanması ve bu problemlerin üstesinden tek başına gelinemeyeceği gerçeği ortaya çıkmıştır.[69]

İnsan onuruna yakışır bir yaşam seviyesine ulaşılması tüm insanlığın sorumluluğundadır. Küreselleşme ile büyüyen bu sorunların yerel düzeyde çözümünün mümkün olmadığı açık olduğundan uluslararası boyutta çözüm yolları arayışına başlanmıştır. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke vatandaşlarının da refah seviyeleri, gelişmiş ülke vatandaşlarının refah seviyesine ulaştırılmalıdır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda

[66]B. Oran (2001). *Küreselleşme ve Azınlıklar.* (4. Baskı), Ankara: İmaj Yayınevi.
[67]E. G. Polakoff (2007). Introduction to 'Women and Globalization'. *Journal of Developing Societies, Sage Publications*. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0169796X0602300215 (Erişim Tarihi: 23.10.2018).
[68]Z. Sobacı (2009). Regional Development Agencies in Turkey: Are They Examples of Obligated Policy Transfer?*Public Organization Review, 9 (1)* s. 51-65.
[69]M.S. Kiremitçi (2013). *Soğuk Savaş Sonrası Afrika Kıtasına Yönelik Dış Yardımlar: ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ve Türkiye Örnekleri,* (Aile ve Sosyal Politakalar Tezi). Ankara: Aile ve Sosyal Politakalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, s. 10.

küreselleşme ile tüm ülkelerin etkileşimlerinin ne denli önemli hale geldiği kavranabilmektedir.

2.4. Küresel Kamusal Mal Olarak Resmi Kalkınma Yardımları

2.4.1. Kamusal mal ve küresel kamusal mal kavramı

Kamusal mal tanımı Samuelson'un1954 yılında yayınladığı *"*Kamu Harcamalarının Saf Teorisi*"*adlı makalesine dayandırılmaktadır. Samuelson kamusal malları, bir bireyin tüketiminin diğer bireylerin tüketimlerinde bir azalmaya neden olmadığı mallar olarak tanımlamıştır. Kamusal mallar tüketiminden mahrum bırakılamayan, fiyatlandırılamayan, faydaları bölünemeyen mallardır. Kamusal mallar toplum olarak yaşamanın getirdiği ihtiyaçların karşılanması aşamasında önem arz etmektedir. Samuelson ve Musgrave ise kamusal malları özelliklerine dayanarak açıklamaya çalışmışlardır.[70] Kamusal malların tüketiminde rekabetin olmaması, etkin fiyatlandırma yapılamaması, bedavacılık sorunu ve tüketimden kullanıcıların mahrum bırakılamaması kamu mallarını açıklama da yararlanılan ölçütler olmuştur.

Malkin ve Wildavsky ise tanımlamanın özelliklere dayalı olmasının doğru olmadığı tezini savunmuşlardır. Malkin ve Wildavsky'e göre tanımlamaların doğru olmasının koşulu artan kullanıcı sayısının var olan fayda düzeyinde azalma yaratmaması kaidesi olduğunu ifade etmişlerdir.[71] Stiegler ise 1976 yılında yayınladığı Dictionary of Economics and Business kitabında kamusal malların tanımına dışlamanın olmadığının, yani tüketicileri kamu malının kullanımından mahrum bırakmanın mümkün olmadığının tanıma dahil edilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.[72]

Meghnad Desai ise kamusal malların tanımının içinde bulunduğu zaman dilimine ve politik koşullara bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğini ve tanımların dönemin yansıması olduğu tezini savunmaktadır.[73]

---

[70]Z. Göker (2008). Kamusal Mallar Tanımında Farklı Görüşler. *Maliye Dergisi,* 155.
[71]M. C. Aktaş (2016*). Küresel Kamu Mallarinin Uluslararasi İşbirliklerinde Kullanimi ve Türkiye İçin Öneriler,* (Uzmanlık Tezi). Ankara: Kalkınma Bakanlığı, Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü.
[72]S. E. Stiegler (1976). *Dictionary of Economics and Business.* Cambridge: Cambridge University Press.
[73]M. Desai (2003*). A Historical Perspective. Providing Global Public Goods*. New York: Managing Globalization s. 63-65.

Kaul ve Mendoza da malların özelliklerine dayanan bir tanımlamanın kapsayıcılıktan uzak olacağını, özelliklerin algılanma şekillerinin, toplum yapısına ve dönemin özelliklerine göre farklılık gösterebileceğinin göz önünde bulundurulması gerekliliğini, malların kamusal mal veya özel mal statüsünde olmasını politik tercihlerin şekillendireceğini belirtmişlerdir.[74]

Kaul, Grunberg ve Stern tarafından kamusal mallar ayrımı yayılma alanları bakımından incelenmiş ve şu şekilde sınıflandırılmıştır; ulusal, bölgesel ve küresel kamu malları. Bu sınıflandırma uyarınca ulusal yani ülke sınırları ile bağlı kalan, sadece o ulusa fayda sağlayan kamusal mallara ulusal (local) kamu malları denir. Eğer söz konusu kamusal mal ülke sınırlarını aşarak temiz hava, temiz su kaynakları gibi içinde bulunduğu bölgeye de dışsallık sağlıyorsa bölgesel (regional) kamusal mal olarak adlandırılır. Küresel kamusal mal ise uluslararası etki alanı bulunan, fayda ve zararlarından tüm ulusların hatta tüm canlıların etkilendiği mallardır. Küresel kamusal mallar da tüketiminden kimsenin dışlanmasının mümkün olmadığı, fiyatlandırılamayan mallardır.[75]

Küreselleşme ile birlikte kamusal mallar yeni bir boyuta ulaşmışlardır. Önceleri ülke sınırları içerisinde, bölgesel nitelikte ele alınan bu mallar küresel nitelik kazanmışlardır. Kamu mallarının etki alanları genişlemiş ve tüm dünyayı etkiler hale gelmişlerdir. Bu durum ortaya küresel kamusal mal kavramının çıkmasına neden olmuştur. Küresel kamusal mal kavramı ilk kez Birleşmiş Milletler Kalkınma Programında (UNDP-United Nations Development Programme) kullanılmıştır. Kavram "Küresel Kamusal Mallar21.Yüzyılda Uluslararası İşbirliği" isimli 1999 yılında yayınlanan çalışmayla birlikte literatürde de kullanılmaya başlanmıştır.[76]Dünya Bankası'na göre küresel kamusal mal; yoksulluğun azaltılması ve kalkınma amacına ulaşmak için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin iş

[74]I. Kaul and R.U. Mendoza (2003). *Advancing the Concept of Public Goods.* New York: Providing Global Public Goods: Managing Globalization.
[75]Kaul, Grunberg and Stern, 1999, a.g.k.
[76]Kaul, Grunberg and Stern, 1999, a.g.k.; I. Kaul vd., (2003). Providing Global Public Goods. *New York: Oxford University Press*.

birliğine ihtiyaç duyan, sınır ötesi dışsallıklara sahip mal, kaynak, hizmet ya da politika sistemlerinin tümüne denir.[77]

Küresel kamusal malların tanımlanmasında kamusallık ve faydaların etki alanları önemsenmektedir. Kamusal mallar için gözetilen dışlanamama ve tüketiminde rekabet olmaması özellikleri küresel açıdan irdelenmektedir. Bu açıdan baktığımızda ülkeler arasında küresel kamusal mallar için rekabet yoktur ve kimse bu malları kullanmaktan mahrum edilemez sonucuna ulaşılabilir.[78]Kamu malının küresel mal kabul edilebilmesi için dışsallıklarının fark yaratmaksızın herkes için aynı etkiyi göstermesi gerekmektedir.[79]Faydaların etki alanları açısından incelendiğinde ise küresel kamusal malların etkilerinin tüm ülkelere yayıldığını ve sadece içinde bulunulan zamanda değil gelecekteki nesiller için de sonuçlar doğurduğu görülmektedir.[80]

Küresel malların tanımlanmasında tam küresel, yarı küresel kamusal mallar, kulüp malları ve bağlı ürünler ayrımı yapılmaktadır. Tam küresel mallarda, saf kamusal mallarda olduğu gibi küresel düzeyde tüketimde rekabet yoktur ve tüketimden dışlamak mümkün değildir.[81] Yarı küresel kamusal mallar ise, tüketiminde kısmen rekabet bulunan veya tüketimden mahrum bırakabilme özelliğine sahip olan mallardır. Kulüp malları, tüketimde rekabetin olmamasına rağmen dışlamanın mümkün olduğu mallardır. Bu mallarda tüketici sayısı arttıkça kalabalıklaşma maliyetleri artar bu nedenle tüketimden dışlanma söz konusu olabilir. Kablolu televizyon, hava koridorları, deniz yolları kulüp mallarına örnek verilebilir.[82]

---

[77]World Bank [WB] Development Committee (2001). *Poverty Reduction and Global Public Goods*, A Progress Report. http://documents.worldbank.org/curated/en/290411468780341185/pdf/306550v-10DC2001000070E00GPG.pdf (Erişim Tarihi: (24.10.2018)

[78]M. Ferroni (2002). Regional Public Goods: *The Comparative Edge of Regional Development Banks*. Conference on Financing for Development: Regional Challenges and the Regional Development Banks at the Institute for International Economics, s. 1-21.

[79]M. Carbone (2007). *Supporting or Resisting Global Public Goods? The Policy Dimension of a Contested Concept. Global Governance*. Netherlands: Brill 13, s. 179–198.

[80]Kaul, Grunberg and Stern, 1999, a.g.k.

[81]T. Sandler (2001). On Financing Global and International Public Goods. *World Bank Policy Research Working Paper*, 2638, s. 1-44.

[82]A. Mutlu (2006). Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları. *Maliye Dergisi*, 150, s. 53-78.

Bu tanımlara ek olarak bağlı mallar bulunmaktadır. Bu tür mallar ise kamusallık derecelerine göre hem kullanılan ülke genelinde hem de yaydıkları pozitif dışsallıklar sayesinde küresel boyutta çıktı sağlayan mallardır.[83]

Küresel kamusal malları iki grupta incelemek mümkündür. Birinci grup, hali hazırda var olan, insanların varoluşuyla ortaya çıkan mallardır. Buna örnek olarak üzerinde yaşadığımız dünyada bulunan ve insanların etkileşimleri sonucu dışsallıktan etkilenen ozon tabakası, okyanuslar, ormanlar ve asit yağmurları örnek verilebilir. İkinci grup ise, küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan mallardır ve bu malların sağlık, çevre, barış, bilgi gibi küresel düzeyde etkileri ortaya çıkmaktadır.[84] Küresel mallar bireysel faydanın üstünde olduğundan ve de maliyetli olduklarından dolayı üretimlerinde daha üstün bir mekanizmaya ihtiyaç duyulur. Etkileri sınırları aşan bu mallar hem pozitif hem de negatif dışsallığa neden olabilirler.

Küresel kamusal malların önemi her geçen gün artmakta ve etkilerinin kapsama alanı hızla genişlemektedir. Bunun nedeni ise bölgesel refahın sadece yerel politikalarla sağlamanın mümkün olmadığı, ülke refahını arttırmanın yolunun dünya üzerindeki tüm ülkelerin refahlarının artmasıyla sağlanabileceğinin anlaşılmasıdır. Ulusal sınırların ötesinde pozitif dışsallık üreten küresel kamusal mallar için var olan talep sürekli artış göstermektedir. Ülkelerin, "küresel iyiler" olarak adlandırılan bu mallardan üst düzeyde fayda elde edebilmeleri ve negatif dışsallık yayan küresel kamusal mallarla mücadele etmekiçin iş birliği içerisinde hareket etmeleri önem kazanmaktadır. Bu yolda ilk olarak ülkelerin uyguladıkları politikaların sadece kendilerini değil tüm dünya ülkelerine yansıması olduğunun bilincinde olunmalıdır. Herhangi bir ülkenin uyguladığı serbest olmayan dış ticaret politikası veya ortaya çıkan bir bulaşıcı hastalık tüm ülkeler için tehdit oluşturmaktadır. Ulaşımın neredeyse sınır tanımadığı bu yeni dönemde domino taşı etkisi ülkeler için hem avantaj hem de dezavantaj sağlayabilmektedir. Avantajları küresel kamusal

[83]E. B. Yılmaz (2010). Barış ve Güvenlik: Küresel Kamu Malı Olarak Sunumu ve Finansman Mekanizmaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 10 (1), s. 137–158.
[84]Z. Ayrangöl (2012). *Küresel Kamusal Mallar Ve Su Hakki* (Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.33.

mallar açısından incelediğimizde ülkeler arasında artan bilgi, teknoloji alışverişiyle birlikte yeni buluşların artması var olan icatların ise daha hızlı geliştirilmesi için yeterli altyapınınkolay sağlanabilme olanağı, bulaşıcı hastalıkların tedavisinde gerekli olan bütçe ihtiyacının tek bir ülke tarafından finanse edilmek zorunda olmaması, kültürlerin birbirine yakınlaşması ve farklı kültürlerin tanınmasına imkan tanınması, halihazırda var olan küresel ısınma, doğal afet gibi riskli durumlarla mücadelede ulusal düzeyin üzerinde bilinç geliştirilmesi ve alınması gereken tedbirler üzerinde entegre çalışma için fırsat yaratılması durumları söz konusudur.

Dezavantajlarını sıralayacak olursak; ülkelerin kendi sınırları içerisinde maruz kaldıkları terör faaliyetlerinin kolaylıkla komşu ülkelere hatta sınır komşusu olmayan ülkelere bile sıçraması söz konusu olabilmektedir. Yine aynı şekilde bulaşıcı hastalıklar, ulaşımın kolaylaşmasıyla birlikte tüm ülkeler için potansiyel tehlike haline gelmektedir. Ülkelerin üretim süreçlerinde ortaya çıkardıkları negatif dışsallıklar sonucu artan çevre kirliliği, sera gazı etkisinin tetiklenmesiyle insan sağlığı büyük bir tehditle karşı karşıya kalır. Bu durum sadece insanlar için değil tüm ekosistemin geleceği için büyük dezavantaj oluşturmaktadır.

2.5. Küresel Yardımda OECD ve Birleşmiş Milletler'in Rolü

2.5.1. Dış yardımlara ilişkin uluslararası bir mekanizmanın tesisi

Dış yardımlar önceki başlıklarda da belirttiğimiz üzere ilk önceleri sömürge devletlerarasında ortaya çıkmış, zamanla ortak yönleri bulunan ülkeler arasında da var olmuş ancak uluslararası boyutta etkin olabilmek için küresel bir mekanizmanın geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Birinci Dünya Savaşının tahribatları tam onarılamadan, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte süregelen ikili yardımların yetersiz olduğu, kalkınmaya belirgin bir fayda sağlayamadığı görülmüştür. 3 Kasım 1943 yılında 44 ülkenin katılımıyla imzalanan bildiriyle birlikte Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA) oluşturulmuştur. Bildiriye göre Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi'nin yetki ve görevleri şu şekilde düzenlenmiştir;

a) Gıda, yakıt, giyim, sığınak ve diğer temel ihtiyaçların ve sağlık hizmetlerinin sağlanması yoluyla, Birleşmiş Milletler üyesi bir ülkenin kontrolünde bulunan bölgelerdeki savaş mağdurlarının rahatlatılması için önlemlerin planlanması, koordine edilmesi, yönetilmesi veya düzenlenmesi. Bunların dışında kalan önemli hizmetlerin yürütülmesi ve yardıma ihtiyacı olan bölgelere malzemelerin rahat bir şekilde sağlanması, ürünlerin üretilmesi ve bu hizmetlerin sağlanmasının kolaylaştırılması İdarenin yetki alanındadır.
b) Koordinasyonunu sağlamak amacıyla, üye devletlerin herhangi biri veya tümü tarafından bireysel veya müşterek faaliyetler için danışmanlık hizmeti sağlamak, alınması gereken tedbirler hakkında bilgilendirmek, İdarenin plan ve faaliyetlerinin toplam tedarik akışıyla uyumlu hale getirmek için düşmanlıkların sona ermesine müteakip dönemde gemilerin kullanılması ve satın alma işlemlerinin yürütülmesi haklarına sahiptir.
c) Yardım ve rehabilitasyon çalışmalarının planlanması ve uygulanması konusundaki teklifleri değerlendirmek ve bu alanlarda üye ülkelerin teklifleri doğrultusunda bireysel veya müşterek faaliyetlerde bulunmak, sorunlara çözüm geliştirmek ve önerilerde bulunmak İdarenin görevleri arasındadır.[85]

UNRRA kuruluş sözleşmesinde belirtildiği gibi savaş sonrası mağdur olan sığınmacılara; gıda, yakıt, giyim, sığınak gibi temel ihtiyaç maddelerinin sağlanmasında 3,7 milyar dolarlık yardımda bulunmuştur. Yaklaşık 8 milyon savaş mağduruna yapılan bu yardımın 2,7 Milyar dolara tekabül eden büyük kısmını ise ABD sağlamıştır.[86]1947 yılında katılımcı ülkelerin yeterli oranda bağışta bulunamaması ve büyük donör olan ABD'nin ekonomik ve politik nedenlerden dolayı yardımı kesmesi sonucunda UNRRA kalıcı olamamıştır.[87]

[85]Agreement for United Nations Relief and Rehabilitation Administration [UNRRA] (1943). *Agreement For UNRRA.* http://www.ibiblio.org/pha/policy/1943/431109a.html (Erişim Tarihi: 30.11.2018).
[86]B. Tuncer (1963) Milletlerarası İktisadi Yardımlar ve Kalkınma Meselesi, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 153 (135).*
[87]M. Özcan (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku; Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. Ankara: Metgraf Matbaacılık.

İkinci Dünya Savaşı henüz bitmemişken kurulan ve istenilen başarıyı yakalayamayan UNRRA sonrası bu yönde daha kapsamlı çalışma yapılması gerekliliği anlaşılmıştır. Savaş sonrası bu konuda yapılan çalışmalar hız kazanmış ve kurumsal işleyişe sahip etkili bir mekanizma kurulmasının adımları atılmıştır.[88]

Bretton Woods Anlaşması kapsamında Birleşmiş Milletler Para ve Maliye Konferansında alınan kararlar doğrultusunda 1944 yılında Uluslararası Kalkınma ve Yeniden Yapılandırma Bankası (IBRD) ile Uluslararası Para Fonu (IMF) kurularak kurumsal yapının temelleri atılmıştır. Daha sonraları Dünya Bankası adını alacak olan IBRD ile savaşın yaralarının sarılmasında uzun vadeli para akışlarının yönetilmesinin yanı sıra ülkelerin kalkınmaları için ihtiyaç duydukları rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesi hedeflenmekteydi. IMF'nin ise kısa süreli ihtiyaçların finansmanı ve kur istikrarının sağlanması için ülkelere destek olması planlanmaktaydı. Dünya Bankası ve IMF sırasıyla 1945 ve 1946 yıllarında kurulmalarına rağmen, kurulduktan 1 yıl sonra aktif hale gelmişlerdir.[89]

Yapılan yardımların kurumsallaşmasına bir diğer destek ise 1945 tarihli Birleşmiş Milletler Anlaşması'nda yer verilen "Ekonomik, sosyal, kültürel ve insancıl nitelikteki uluslararası sorunları çözmede ve ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası iş birliğini sağlamak" maddesi ile Birleşmiş Milletler üye devletlerinden gelmiştir.[90]

Amerika Birleşik Devletleri, savaş sonrası ağır kayıplar veren, ekonomisi çökmüş, tarım faaliyetleri durma noktasına geldiğinden kıtlık yaşanan Avrupa ülkelerine 1945 ila 1947 yılları arasında doğrudan maddi yardım sağlamıştır. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Polonya, Belçika ve diğer yerlerdeki sanayi şehirlerinin onarımında ve altyapı, ulaşım ağı eksikliklerinin giderilmesinde bu yardımların etkisi büyüktür. Yine Marshall Planı kapsamında Yunanistan ve Türkiye'ye askeri yardım gerçekleştirilmiştir. Ocak 1947'de

[88]H. Führer (1994). *The Story of Official Development Assistance*, Paris: OCDE/GD (94) 67.https://www.oecd.org/dac/1896816.pdf (Erişim Tarihi: 30.11.2018).
[89]S. Kaya (2003). *Dünya Bankası ve Dünya Bankası Kredilerinin Denetimi.* (1. Basım), Ankara: Sayıştay Yayın Evleri Müdürlüğü.
[90]OECD. http://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm (Erişim Tarihi: 30.11.2018).

ABD Başkanı Harry Truman tarafından Dışişleri Bakanı olarak atanan George Marshall, kısa bir süre içinde; George Kennan, William Clayton ve uzmanlardan oluşan bir ekiple Marshall Planını hazırladı. 5 Haziran 1947'de Harvard'da yaptığı bir konuşma esnasında hazırladıkları yardım planının konseptini paylaştı. Resmi olarak Avrupa Kurtarma Programı (ERP) olarak bilinen Marshall Planı, öncelikle Batı Avrupa ekonomilerinin ayağa kaldırılarak eskisinden daha güçlü hale getirilmesinin ve siyasi istikrarın sağlanmasının anahtarının bu plan olduğunu konuşmasında vurguladı. Söz konusu dönemde yayılmakta olan Komünizm dalgasının önünün ancak bu yolla kesilebileceğini belirtmiştir.[91]

2.5.2. OECC'nin kurulması

5 Haziran 1947 tarihine gelindiğinde, ABD Dışişleri Bakanı George C. Marshall'ın Avrupa'da yardım fonunu yönetecek bir teşkilatlanma sağlanması halinde Marshall Planı kapsamında bu ülkelere yardımda bulunacaklarını açıklamıştır. Bunun üzerine Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECC); 16 Nisan 1948' de ABD Dışişleri Bakanı George C. Marshall'ın çağrısının sonucu olarak Fransa' nın Paris şehrinde kurulmuştur. OECC Avrupa Kalkınma planı çerçevesinde Marshall Yardımları kapsamında savaş sonrası ekonomik kalkınma sürecini yönetmiştir.[92]

Avrupa'nın kalkınma sürecini yönetecek kuruluş olan OECC;

a) Avrupa'nın yeniden inşası için katılımcı ülkeler ile ulusal üretim programları arasında iş birliğini ilerletmek,
b) Ticaretin genişlemesine yönelik tarifeleri ve diğer engelleri azaltarak Avrupa içi ticaretini geliştirmek,
c) Gümrük Birliği veya serbest ticaret bölgesi oluşturmak için fizibilite çalışmalarını gerçekleştirmek,
d) Ödemelerin çok taraflı hale getirilmesini sağlamak,

[91]The George C. Marshall Foundation. *History of The Marshall Plan.* https://www.marshallfoundation.org/marshall/the-marshall-plan/history-marshall-plan (Erişim Tarihi: 30.11.2018).
[92]Führer, 1994, a.g.k.

e) Emek faktörünün daha etkin kullanılması için uygun koşullar oluşturmayı hedeflemekteydi.[93]

Uluslararası bir mekanizmanın tesisindeki en önemli adım OECC'nin kuruluşudur. Kuruluşta önemli rol oynayan iki Avrupa ülkesi İngiltere ve Fransa'dır. 16 Avrupa ülkesinin katılımının sağlanmasıyla Fransa'nın Paris şehrinde komisyon oluşturulmuştur. Avrupa ülkelerinin uzmanlarının yer aldığı bu komisyon tarafından gereksinimler tespit edilerek ekonomik rapor hazırlanılmıştır. Çalışmalar sonucunda 1948 ila 1952 yılları itibariyle 4 yıl süreyle uygulanacak olan "ekonomik iş birliği kanunu" ABD Kongresinin onayına sunulmuştur. Kongre tarafından onaylanan bu programa Sovyetler birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri dâhil edilmemiştir.[94]Yardım programı hibe ve kredi imkânları içermekteydi. Yardımlardan büyük payları alan ülkeler, İngiltere başta olmak üzere sırasıyla Fransa, Almanya ve İtalya'ydı.

Tablo 2.1. *Marshall Planı Çerçevesinde Yardım Alan Ülkeler (Doğan, 1973)*

Ülke	Toplam (Milyon $)	Ülke	Toplam (Milyon $)
İngiltere	3,297	Norveç	372
Fransa	2,296	Yunanistan	366
Almanya	1,448	İsveç	347
İtalya	1,204	İsviçre	250
Hollanda	1,128	Türkiye	137
Belçika ve Lük.	777	İrlanda	133
Avusturya	488	Portekiz	70
Danimarka	385	İzlanda	43

Türkiye de 1945 yılında diğer ülkeler gibi savaş sonrası bozulan ekonomisini yeniden kalkındırabilmek amacıyla ABD'den yardım talebinde bulunmuştur. Talep edilen 300 Milyon $ tutarındaki kredi Türkiye'nin savaş nedeniyle tahribata uğramadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. 1946 yılına gelindiğinde ABD tarafından 5 yıl süreli, % 4 faiz oranıyla 25-50 milyon dolar arasında kredi verilebileceği bildirilmiştir. Açıldığı iletilen kredi miktarının Türkiye'nin ihtiyacı olan miktardan çok daha az olduğu ve yeterli gelmeyeceği ise açıktır.[95]21 Şubat 1947 tarihinde hâlihazırda Türkiye'ye yardımda bulunan İngiltere' nin

[93](http-87).
[94]F. Sönmezoğlu (2000). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
[95]H. Ülman (1991). *Türk-Amerikan Münasebetleri.* Ankara: Sevinç Matbaası s. 91-92.

Yunanistan ve Türkiye'ye vermekte olduğu yardımları devam ettiremeyeceğini bildirmesi üzerine ABD dış yardım politikalarını yeniden gözden geçirmek durumunda kalmıştır.[96] İngiltere, ABD' ye Türkiye'nin Batı savunması için önemini ve müttefik ülke olarak konumunu açıkladıktan sonra söz konusu destekleme politikasını sürdürmenin artık ABD'nin üzerine düştüğünü belirtmiştir.[97]ABD ve İngiltere' nin ortak kaygısı Sovyetler Birliği' nin Türkiye ve Yunanistan'ı etkisi altına alarak Ortadoğu'ya ilerlemesiydi.[98] İngiltere ile yapılan görüşmelerden sonra ABD Başkanı, İngiltere'nin ekonomik sıkıntılarından dolayı vermeyi sürdüremeyeceği yardımları Türkiye ve Yunanistan'a askeri yardım olarak devam ettirme kararı vermiştir.[99] Bu sayedeTürkiye jeopolitik konumunun önemi sayesinde yardım kapsamına alınmıştır.[100] Yunanistan'a 300 milyon, Türkiye'ye de 100 milyon dolarlık yardım yapılması ile ilgili hazırlanan kanun tasarısı 22 Nisan 1947'de ABD Senatosunda, 9 Mayıs'ta ise Temsilciler Meclisi'nde kabul edilmiş ve 22 Mayıs'ta Başkan Truman tarafından onaylanmıştır.[101]

Marshall Planı çerçevesinde yaklaşık 13,3 milyar dolarlık yardım gerçekleştirilmiştir. Yardımların arka planında ise iki temel hedef bulunmaktadır.[102]Komünizmin Batı Avrupa'da yayılmamasını sağlamak ve kapitalizmi güçlendirerek uluslararası düzeyde ekonomik istikrarı yakalamak. Yardımlar hem ekonomik hem de politik amaçla yapılmış olmasına rağmen ekonomi üzerinde olumlu etkiler yaratmayı başarmışlardır.[103]Yardım alan ülkelerin GSMH oranlarında yaklaşık % 25, endüstriyel üretimlerinde % 64, zirai üretimlerinde ise % 24 artış yaşanmıştır.[104]

---

[96]F. Sönmezoğlu (2006). *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları. s. 37.
[97]F. Armaoğlu (1984). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1980*. (2.Basım), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.s. 441-442.
[98]O. Sander (2007). *Siyasi tarih: 1918-1994*. (15.Basım), İstanbul: İmge Kitapevi s. 258; S. Jackson (1979). Prologue To The Marshall Plan: The Origins Of The American Commitment For A European Recovery Program. *The Journal of American History*, 65 (4), page 1049.
[99]J.C. Satterthwaite (1972). The Truman Doctrine: Turkey. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (401) 76.
[100]Y. Kepenek ve N. Yentürk (2005). *Türkiye Ekonomisi.* 18.Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi, s.93.
[101]Ülman, 1991, a.g.k.; Sönmezoğlu, 2006, a.g.k.
[102]Library of Congress [LOC] (2018). *European Recovery: The Fiftieth Anniversary of the Marshall Plan* https://www.loc.gov/exhibits/marshall/marsh-overview.html (Erişim Tarihi: 30.11.2018).
[103]Tuncer, 1963, a.g.k.
[104]Akçay, 2012, a.g.k.

2.5.3. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

1948 yılında kurulan Avrupa Ekonomik İş birliği Teşkilatı (OEEC), savaş sonrası dönemde kalkınmaya destek olmak için kuruldu. Ulusların ekonomilerinin birbirleriyle sıkı sıkıya ilişki içerisinde olduğunun fark edilmesiyle, bölgesel kalkınmanın yeterli gelmediği küresel kalkınmanın gündem olması gerekliliği anlaşıldı. Bu bağlamda sürdürülen iş birliğinin kapsamının genişletilmesi gerekliliğini fark eden ülkeler, ABD ve Kanada'nın dakatılımıyla birlikte 14 Aralık 1960 tarihinde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'nün kurulmasına ilişkin sözleşmeyi imzaladılar.[105]

OECD Sözleşmesinin 1961 yılı itibariyle aktif olmasıyla birlikte, üye ülkelere ve gelişmekte olan diğer ülkelere büyüme ve kalkınma süreçlerinde destek olmayı, uluslararası ticaretin çok taraflı ve serbestçe büyümesine yardımcı olmayı taahhüt edilmiştir. Merkezi Paris olarak belirlenen OECD, hükümetlerin ortak sorunların çözümleri için iş birliği içerisinde hareket etmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. OECD, küresel ticaret hacmi, uluslararası yatırımlar, teknoloji, tarım, kimya, teknik, eğitim gibi çok kapsamlı alanlarda faaliyet göstermekte ve standartlar geliştirmektedir. Ülkelerin var olan refah seviyelerinin karşılaştırmasını gerçekleştiren OECD, elde ettiği verileri bilgi ve istatistikleri raporlayarak yayınlamaktadır. Örgüt, sivil toplum örgütleri ile aktif çalışmalar yürütmektedir.[106]

OECD, 2019 yılı itibariyle 36 üye ülke ve 374 Milyon Euro tutarında bütçeye sahiptir. Yürüttüğü çalışmalarda, OECD küresel düzeyde güven tesisini sağlamak için ülkelerin ulusal piyasalarının ve kuruluşlarının güven kazanması gerektiğini savunmaktadır. Sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasının ön koşulunu sağlıklı işleyen kamu maliyesi mekanizmasının tesis edilmesi olduğundan ülkelere bu yönde tavsiyelerde bulunmaktadır. Yenilikleri destekleyen Örgüt, "yeşil" ve sürdürülebilir büyümeyi desteklemekte ve tüm ülkelere de bu çağrıyı yapmaktadır. Gelişen teknoloji ve ihtiyaçlara yönelik olarak nüfusun eğitilmesi ve beceri kazanmalarını sağlamak için çalışmalar yürütmektedir. Küreselleşmenin

[105]http://oecd.dt.mfa.gov.tr/Mission/InfoNotes (Erişim Tarihi: 10.01.2019).
[106]http://www.oecd.org/about/ (Erişim Tarihi: 10.01.2019).

etkisiyle birlikte çalışma alanını üye ülkelerle sınırlı tutmayan OECD, çalışmalarını gelişmekte olan diğer ülkeleri de kapsayacak şekilde yürütmektedir.[107]

Türkiye OECD'nin 20 kurucu üyesinden biridir. Kuruluş yılından itibaren yakından takip edilen gelişmeler, 2000'li yılların başından itibaren OECD çalışmalarına katılımın artmasıyla birlikte canlanmıştır. OECD, Ülkemiz adına Düzenleyici Reform İncelemesi, KOBİ İncelemesi, Temel Eğitim İncelemesi, Rekabet, E-Devlet İncelemesi, İstanbul Metropoliten Alan incelemesi, Çevre, Kurumsal Yönetim İncelemelerinin yanı sıra Pilot Çalışma gerçekleştirmiştir. Bunların dışında sağlık, tarım, inovasyon alanlarında da incelemeler yürütmekte ve buradan elde edilen bilgiler küreselleşmeyi içselleştirme hedefine doğrudan hizmet etmektedir. OECD Çok Taraflı Vergi Merkezi (OECD Ankara Multilateral Tax Center) Ankara'da kurulmuştur. Merkez, başta Balkanlar, Orta Doğu ve Orta Asya bölgeleri olmak üzere Rusya, Ukrayna ve Belarus gibi ülkelerin uzmanlarına vergi alanında seminer düzenlemektedir.[108]

2.5.3.1. Kalkınma Yardımları Komitesi (Dac - Development Assistance Committee)

OECD Kalkınma Yardımları Komitesi (DAC), 23 Temmuz 1961 tarihinde alınan karar ile kalkınma yardımlarını yönetmek üzere OECD'nin bünyesine dâhil olmuştur. DAC, OECD'ye katılmadan önce Kalkınma Yardım Grubu adıyla faaliyet göstermekteydi. Hâlihazırda OECD üyesi olan 30 üye ile kurulan DAC, kalkınma yardımlarının işleyişi ile ilgili ikili kalkınma iş birliği yapan ülkelerin bir araya geldiği küresel bir forum niteliği taşımaktadır.2019 yılı itibariyle 30 üyeye sahiptir. Üye ülkeler; Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Avrupa Birliği, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Güney Kore, Lüksemburg, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. Üye ülkelerin yanı sıra Asya Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Bankası, Amerika Birleşik Devletleri Kalkınma Bankası,

[107](http-103).
[108]http://oecd.dt.mfa.gov.tr/Content/assets/consulate/images/localCache/1/frqd4xyo3pags3ruhkwu34nbTurkey%20brochure_Turc_visa3.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2019).

Uluslararası Para Fonu, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Dünya Bankası Komite'ye gözlemci olarak katılım sağlamaktadır.[109]

DAC, kalkınma politikalarında iş birliğini ve kalkınma sürecine destek olacak nitelikteki politikaları destekleyerek sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesini hedeflemektedir. Komite, ülkelerin yaptıkları kalkınma yardımlarını takip eder, mali akımları inceler, uygulanan kalkınma yardımları politikalarını gözlemler ve bu alanda oluşturulacak politikaların süreçlerinde gerekli teknik ve rehberlik desteklerini sağlar. Resmi kalkınma yardımları (Official Development Assistance-ODA), yaklaşık 50 yıl önce DAC tarafından kavramlaştırılmıştır. DAC, Resmi Kalkınma Yardımlarına ilişkin standartlar geliştirmiştir.DAC'a göre ODA yardımları en az gelişmiş ülkeler ile aşırı yoksul ve borçlu olan ülkelere şartsız sağlanmalıdır.[110]

RKY, OECD-DAC ülkelerinden gelişmekte olan ülkelere faizsiz, düşük faizli krediler yoluyla ya da bağış şeklinde sağlanabilir. RKY yapılmasının temel nedeni ülkelerin finanse etmek için kaynaklarının yetersiz olduğu, eğitim, sağlık, altyapı sistemleri ile ilgili alanlarda gerçekleştirmek istedikleri reformlara mali kaynak sağlamaktır. Kamu Maliyesinin işleyişinin güçlendirilmesini de temel alan bu yardımlar sadece DAC üye ülkeleri tarafından yapılmamaktadır. DAC'a üye olmayan ülkeler tarafından da RKY gerçekleştirilmektedir.

DAC üyeliği bulunmayan ve RKY sağlayan ülkeler üç grupta toplanabilir. Yükselen yardım sağlayıcı ülkeler DAC ile sıkı iş birliği halindedirler ve bunlar OECD, Birleşmiş Milletlere veya Avrupa Birliği'ne üyeliği bulunan ya da bu organizasyonlara üyelik için aday olan ülkelerdir. Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovenya, Estonya, Slovakya, İsrail, Rusya, Türkiye gibi ülkeler bu kategoride yer almaktadır. İkinci grupta iki ülkenin birbirlerinin kalkınmalarına destek verdiği Güney-Güney iş birliği içinde olan ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkelere örnek olarak; Brezilya, Çin, Hindistan, Güney Kore, Kolombiya,

[109] http://www.oecd.org/dac/dacmembers.htm (Erişim Tarihi: 11.01.2019).
[110] http://www.oecd.org/dac/thedevelopmentassistancecommitteesmandate.htm (Erişim Tarihi: 11.01.2019).

Mısır, Güney Afrika verilebilir. Bunlara ek olarak Kuveyt, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi bazı Arap ülkeleri de RKY sağlayıcı ülkelere eklenmişlerdir.[111]

IMF'nin 2015 tarihli raporunda 23 ülke için yükselen ekonomiler kategorisi oluşturulmuştur. Bu ülkeler; Arjantin, Bangladeş, Brezilya, Bulgaristan, Şili, Çin, Kolombiya, Macaristan, Hindistan, Endonezya, Malezya, Meksika, Pakistan, Peru, Filipinler, Polonya, Romanya, Rusya, Güney Afrika, Tayland, Türkiye, Ukrayna ve Venezuela'dır.[112] Belirtilen bu ülkelerden öncelikli olarak Çin, Brezilya ve Hindistan sağladıkları kalkınma yardımı miktarları artmaktadır.Ülkemiz de yardım alıcı ülke konumundan yardım sağlayıcı ülke konumuna geçmiş ve DAC üyeliği olmayan ülkeler arasında en çok yardım sağlayan ülkelerden biri haline gelmiştir. Ülkeler sadece yardım sağlayan ülke konumunda olmak zorunda değillerdir, Ülkemiz hem RKY alıcı hem de sağlayıcı ülke konumundadır.[113]

Şekil 2.1.*OECD Üye ve Üye Olmayan Ülkerin RKY Yardımları (2008-2017)*

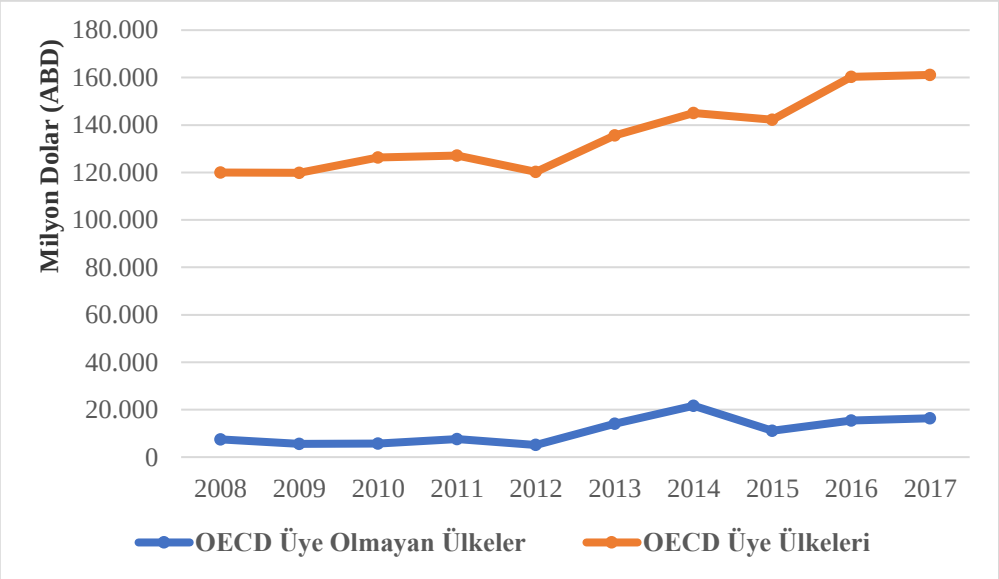

Kaynak; https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE1#

[111] K. Smith, T. Y. Fordelone ve F. Zimmermann (2010). Beyond the Dac The Welcome Role Of Other Provıders Of Development *Co-Operatıon. OECD Development Co-operation Directorate*, http://www.oecd.org/dac/45361474.pdf (Erişim Tarihi: 11.01.2019).
[112]https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/pdf/text.pdf (Erişim Tarihi:11.01.2019).
[113]Ş. Tosunoğlu (2015). Türkiye'nin Resmi Kalkinma Yardimlari Politikasi: Eğilimler ve Hedefler. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,* 4 (10).

OECD'ye üye olan ülkeler 2017 yılı itibariyle toplam 144.707,26 Milyon Dolar tutarında RKY gerçekleştirmişlerdir. Üye ülkelerden yardım sağlayıcısı ilk 5 ülke; ABD 34.118,27 Milyon Dolar, Almanya 24.157,03 milyon dolar, İngiltere 18.591,95 Milyon dolar, Japonya 11.850,97 milyon dolar ve Fransa 11.025,45 milyon dolar RKY sağlamıştır. Tablo'da belirtildiği üzere OECD'ye üye olmayan ülkelerin sağladığı RKY miktarları yıllar itibariyle artmaktadır. 2017 yılında üye olmayan ülkeler arasında 9.084.41 Milyon ABD doları ile ülkemiz en çok RKY yardımı sağlayan ülke olmuştur. Türkiye'yi 3.890,93 milyon ABD doları ile Birleşik Arap Emirlikleri takip etmektedir.DAC üyeliği bulunan ve bulunmayan ülkeler 2017 yılında toplam 177.076,11 Milyon dolar tutarında gelişmekte olan ülkelere RKY sağlamışlardır.[114]

Şekil 2.2.*Resmi Kalkınma Yardımlarında (ODA) Kamu Sektörü ve Sivil Toplum Kuruluşları*

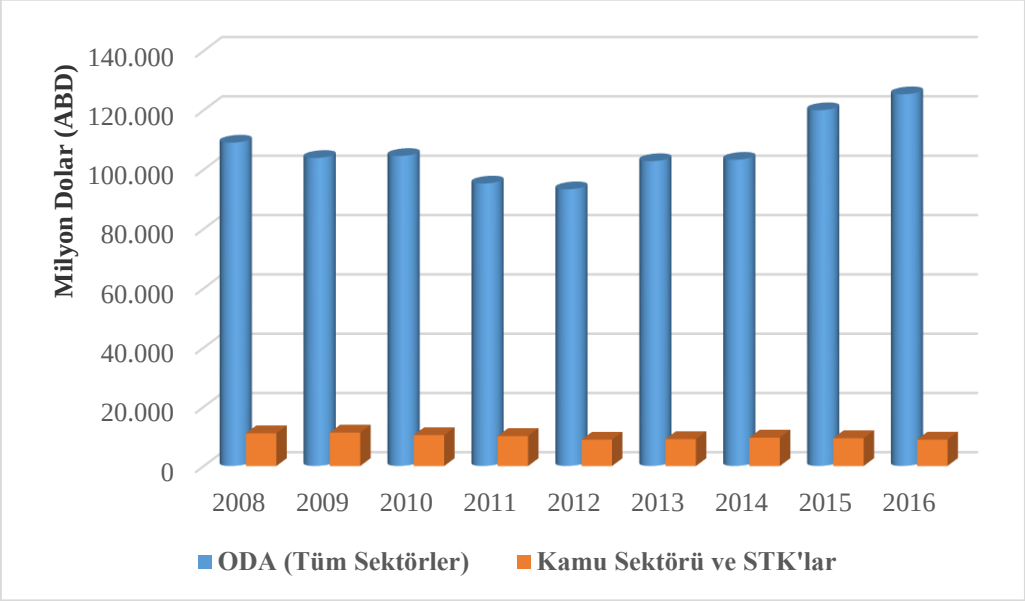

Kaynak; OECD raporundan uyarlanmıştır (OECD, 2018[101]), "Creditor Reporting System" (database), 12 https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=crs1

DAC, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasını desteklemekte ve bu hedeflere 2030 yılına kadar ulaşılması için iş birliği göstermektedir. Komite bu kapsamda, yoksullukla mücadele, cinsiyet eşitliği, kalkınma politikalarının entegre edilmesi gibi

[114]OECD iLibrary (2018). *Development Co-operation Report.*https://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2018_dcr-2018-en;jsessionid=xU_cP0zkKqDyzeNCMeD0OODy.ip-10-240-5-4 (Erişim Tarihi: 11.01.2019).

konularda politika rehberi oluşturmakta ve uluslararası kalkınma gündemini standartlaştırma yönünde çaba göstermektedir. Birleşmiş Milletler ve uzman kuruluşları ile birlikte çalışmalar yürüten DAC, gelişmekte olan ülkelerin yardım yoluyla ayakta kalmamaları kendi finansal kaynaklarını oluşturmaları için destek vermektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar ODA ve diğer resmi, özel akışlarla ilgili veri ve bilgilerin toplanarak analiz edilmesi, mali kaynak akımlarının şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmesi ve ülkelerin teşvik edilmesini kapsamaktadır. Komite, Kalkınma iş birliğinde lider ve rehber olmayı amaçlamakta ve bu yönde standartlar geliştirmektedir.

2.5.4. Milletler Cemiyeti

Birinci Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu maddi ve manevi kayıplar nedeniyle oluşabilecek anlaşmazlıkların, barışçıl yollarla çözülmesi gerektiği inancı hâkim olmuştur. Bunun üzerine başta savaşı kazanan ülkeler olmak üzere, dünya nüfusunun dörtte üçünü temsil eden liderler,[115] arasında bu yönde çalışmalar yapılması konusunda fikir birliği doğmuştur. Genellikle ikili veya bölgesel nitelikte olan iş birlikleri global boyutta yürütmek amacıyla uluslararası bir teşkilatın kurulması için harekete geçtiler. Bu minvalde Ocak 1917'de Başkan Woodrow Wilson ABD Senatosunda yaptığı konuşma esnasında "Barış Cemiyeti" kurulması ihtiyacını dile getirdi. Wilson dünya ülkelerinin katılımının sağlanması yoluyla oluşturulan, daimi uluslararası bir kuruluşun savaş yanlısı bir tutumu engelleyebileceğini savunuyordu.[116]Başkan Wilson'ın ABD Senatosunda yaptığı konuşmadan 1 yıl sonra ABD hükümetinin savaş amaçları duyurulmuştur. Savaş amaçları olarak ilan edilen açık diplomasi şartı denizlerin özgürlüğü, serbest ticaret, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı, koloniler üzerindeki hak iddialarının tarafsızca düzenlenmesi gibi başlıkların yanı sıra konuşmada Milletler Cemiyeti kurulmasına ilişkin karara da yer verilmiştir.[117]Wilson Müttefik Devletlere cemiyetin kurulmasına ilişkin "Büyük ve küçük devletlerin politik bağımsızlık ve toprak bütünlüklerini garanti etmek amacıyla, belirli

[115]R. Henig (1995) *Versailles and After 1919-1933* (2nd Edition). London and NewYork: Routledge.
[116]J. P. McKay, B.D. Hill and J. Buckler (1987). A history of western society (3rd edition). Boston: Houghton Mifflin Company, The Revolution Era to the Present.
[117]R. Crockatt (1995). *The Fifty Years War. The United States and the Soviet Union in World Politics, 1941-1991*. London: Routledge.

sözleşmeler esası üzerinde ulusların genel bir birlikteliği oluşturulmalıdır." çağrısında bulunmuştur. [118] Wilson'un çağrısının müttefik devletlerce kabul görmesinin üzerine 18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı yapılmıştır. Konferans esnasında Milletler Cemiyetinin kurulması için gerekli çalışmalar yapmak üzere komisyon oluşturulmuş ve hazırlanan rapor sonucu Cemiyet Sözleşmesi Versailles (Versay) Antlaşmasının parçası olarak 10 Ocak 1920 tarihinde anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte resmi kimlik kazanmıştır.Milletler Cemiyeti için ilk büyük çaplı devletlerarası organizasyon demek yanlış olmayacaktır.[119]

ABD senatosunun Milletler Cemiyetine üye olmayı reddetmesi üzerine Britanya ve Fransa Milletler Cemiyeti kuruluşunun baş aktörleri haline geldiler. Üye devletlerin yaptırımlar konusunda kararlı olamamaları ve küresel barış amacı ile oluşturulan bu örgüte verdikleri desteğin yeterli gelmemesi Milletler Cemiyeti'nin sonunu hazırlamıştır. Milletler Cemiyeti, savaşın başlamasına engel olamamış ve kuruluş amacını gerçekleştirememiştir. Bu başarısızlığın üzerine savaşın başlamasıyla birlikte teşkilat sona ermiştir.[120]

2.5.5. Birleşmiş Milletler

Uluslararası alanda iş birliği kurmak için atılan en önemli adımlardan biri şüphesiz Birleşmiş Milletler örgütünün kurulmasıdır. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin D. Roosevelt "Birleşmiş Milletler" kavramını ilk kez kullanan kişidir. Bu kavram İkinci Dünya Savaşı sırasında 26 ülkenin, Mihver Devletleri olarak adlandırılan Almanya, Japonya, İtalya, Bulgaristan, Romanya'dan oluşan ittifak karşısında birlikte mücadele etmek için hazırladıkları 1 Ocak 1942 tarihli Birleşmiş Milletler Bildirisi'nde (Declaration by United Nations) ve Atlantik Bildirisi'nde resmi olarak ilk kez yer almıştır. Bu Bildirge ile birlikte müttefiklik konusunda fikir birliğine varan ülkeler kendilerini "Birleşmiş Milletler Kuvvetleri" (United Nations Forces) olarak nitelemişlerdir.[121]

---

[118]A.L. Bennet (1995). *International Organizations, Priciples and Issues* (6th edition). New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.
[119]T. M. Magstadh (2006). *Understanding Politics. Ideas, Institutions, Issues* (7th edition). USA: Thomson Higher Education.
[120]Ş. Ulusan (2008). Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne (Cemiyet-İ Akvam) Girişi -Öncesi ve Sonrası. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VII (16-17), s. 237-258.
[121] http://www.unicankara.org.tr/today/1.html (Erişim Tarihi: 05.12.2018)

Birleşmiş Milletler'in kuruluş metninin hazırlanması amacıyla 1945 yılında, 51 ülke temsilcisi Birleşmiş Milletler Uluslararası Örgüt Konferansı' na ev sahipliği yapacak olan ABD'nin San Francisco şehrinde bir araya geldi. Görüşmelerde ABD, İngiltere, Çin ve Sovyetler Birliği temsilcilerinden oluşan komisyonun 1944 yılında hazırlamış olduğu taslaklar göz önünde bulunduruldu.[122] Birleşmiş Milletler Antlaşması 26 Haziran 1945 yılında 51 ülke temsilcisinin imzasıyla, 2 Ekim 1945 yılında yürürlüğe girmek üzere imzalanmıştır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Örgüt Konferansı'nda katılım sağlamamasına rağmen Polonya antlaşmayı imzalayarak kurucu devletlerarasında yerini almıştır. Türkiye Antlaşmayı Milletlerarası Adalet Divanı Statüsü çerçevesinde 15 Ağustos 1945'te onaylamıştır. Anlaşma ile ilgili 4801 Sayılı Onay Kanunu 24 Ağustos 1945 tarihli ve 6902 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.[123]

Birleşmiş Milletler amaçlarını Antlaşma metninde şu şekilde sıralamışlardır;

1) Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini ya da çözümlenmesini barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmek;
2) Uluslararasında, halkların hak eşitliği ve kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek için diğer uygun önlemleri almak;
3) Ekonomik, sosyal, kültürel ve insancıl nitelikteki uluslararası sorunları çözmede ve ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası iş birliğini sağlamak ve bu ereklere ulaşılması yolunda ulusların giriştikleri eylemlerin uyumlaştığı bir odak olmak.[124]

[122](http-118).
[123]https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf (Erişim Tarihi: 06.12.2018)
[124](http-120).

Birleşmiş Milletlerin altı ana organı vardır. BM Şartı'nın 7. Maddesinde göre bunlar; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreterlik olarak düzenlenmiştir.

Antlaşma metninden de anlaşıldığı üzere Birleşmiş Milletler, uluslararası alanda yürütecekleri faaliyetler yoluyla öncelikle küresel kamu malı olarak değerlendirilen dünya barışını tesis etmeyi, ülkelerin gerek ekonomik gerek yönetimsel anlamda ortaya çıkan eksikleri nedeniyle meydana gelen aksaklıkların giderilmesini sağlamayı kendine amaç edinmiş bir örgüttür. Birleşmiş Milletlerin kurulması küreselleşmenin öneminin farkına varılmasının somut bir sonucudur. Bu nedenle tüm ulusları etkileyen alanlarda çalışmalar yapmayı hedefleyen BM, uluslararası boyutta iş birliği için kurulmuş olan çeşitli örgütleri de bünyesine katmıştır. 1865 yılında kurulan Uluslararası Telekomünikasyon Birliği ve 1874 yılında oluşturulan Uluslararası Telgraf Birliği de BM bünyesinde yer edinmiş ve Birleşmiş Milletler özel teşkilatı olarak faaliyet göstermekte olan örgütlere dahil edilmişlerdir. Yine Versay Anlaşması çerçevesinde Milletler Cemiyetine bağlı olarak kurulan Uluslararası Çalışma Örgütü de BM bünyesinde yerini almıştır.[125]

BM sistemi içerisinde resmi olarak yer almamasına karşın BM bünyesinde çalışmalar yapan, kendilerine ait bütçe, üyelikleri ve yönetim yapısına sahip olan programlar, fonlar ve uzmanlık kuruluşları bulunmaktadır. Program ve fonlar gönüllülük esasına göre toplanan kaynaklar yoluyla, uzmanlık kuruluşları ise toplanan aidatlardan oluşan kaynaklarla finansmanını gerçekleştirmektedir.

BM sistemi içerisinde on altı uzmanlık kuruluşu yer almaktadır. Bunlar; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü (UNIDO), Evrensel Posta

[125]R. Yolchuyev (2016). *Uluslararası Ticaret Düzenlenmesi Bağlamında Dünya Ticaret Örgütü Kurallarının ve Sözleşmelerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Değerlendirme,* (Yüksek lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü.

Birliği (UPU), Dünya Bankası, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), Dünya Turizm Örgütü (WTO) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'dur.

2.5.5.1. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, 16 Ekim 1945 tarihinde Kanada'nın Quebec şehrinde düzenlenen konferansta kurulmuştur. Kuruluş tarihi her yıl Dünya Gıda Günü olarak kutlanmaktadır. Merkezi İtalya'dır. Tarımın payı kalkınmanın sağlanması açısından oldukça büyüktür. Yaşamın devamı için ihtiyaç duyulan gıdaların üretiminde güvenliğin sağlanması ve dolayısıyla tarımsal kalkınma ile birlikte açlık sorununun üstesinden gelinmesi örgütün temel amacıdır.

Kırsal kalkınmadan sorumlu olan FAO, ülkelere verdiği kalkınma desteklerinin yanı sıra nasıl yapacakları konusunda rehberlik eder, topladığı verileri dağıtır ve küresel bir forum statüsündedir. Örgütün üç ana organı vardır. Bunlar; üye ülkelerin temsilcilerinin yer aldığı Genel Konferans, politika yönetiminden sorumlu olan 8 komiteyi barındıran Konsey[126] ve genel direktör ile personellerin yer aldığı Sekretarya'dır.[127]

2014 yılından itibaren yaklaşık 795 milyon insanın devamlı olarak yetersiz beslendiği bilinmektedir. Bu oranın 2/3'ü Asya kıtasındaki insanlardan oluşmaktadır. 5 yaşın altında olan 90 milyondan çok çocuk aşırı zayıflığın yanı sıra gelişim bozuklukları ile savaş vermektedir. Afrrika kıtasında yaşayan her 4 kişiden biri ise açlık tehlikesi ile karşı karşıyadır.[128]

Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 194 üye ile 130'un üzerinde ülkede faaliyet göstermektedir. Türkiye FAO'ya 6 Nisan 1948 yılında üye olmuştur. Türkiye yakın tarihe kadar FAO'nun sağlamış olduğu teknik imkanlardan faydalanmış ve son yıllarda FAO ile ilişkilerimizde gelişmeler yaşanmıştır. Ülkemiz FAO kapsamında gerçekleştirilen

---

[126]R. Karluk ve B.Y. Dural (2013). *Avrupa Birliğ ve Türkiye İlişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

[127]A. Ateş (2015). *Su Konusunda Faaliyet Gösteren Uluslararası Kuruluşlar Özelinde İslam İş birliği Teşkilatı (İİT) Örneği* (Uzmanlık Tezi). Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.

[128]http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-2-zero-hunger.html (Erişim Tarihi:07.12.2018).

birçok projeye destek vermektedir. FAO'nun bölgesel nitelikte projesi olan Orta Asya Ortaklık Projeleri ofisine Ankara ev sahipliği yapmaktadır. Proje ile Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan ile Türkiye için uygulanan tarımsal kalkınma programlarının entegre edilmesi hedeflenmektedir. Bu proje için 5 yıl boyunca 10 milyon ABD doları yardımın yanı sıra ofis giderlerinin finansmanı için yıllık 300.000 ABD doları kaynak sağlanmaktadır.[129]

2.5.5.2. Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO)

ICAO 1947 yılında Şikago Sözleşmesi ile Kanada'nın Montreal şehrinde kurulmuştur. Örgüt BM kararnamesinin 43. Maddesine ithafen 52 ülkenin katılımıyla oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletlerin en başarılı kuruluşlarından biri olarak atfedilen bu örgüt sivil havacılığa ilişkin küresel düzeyde rehberlik faaliyetleri gerçekleştirmekte ve bu konuda standartlar geliştirmektedir.[130]

ICAO kuruluşunda kendine aşağıdaki maddeleri amaç edinmiştir. Bunlar;

- Sivil havacılığın küresel ölçekte güvenli ve düzenli gelişimini sağlamak,
- Uçuş emniyetini geliştirmek,
- Uçuş ve havaalanı güvenliğinin sağlanmasına destek olmak,
- Hava araçlarının barışsever amaçlar için yapım ve işletimlerini desteklemek,
- Daha etkin uluslararası sivil havacılık için havayolları, havaalanları ve hava seyrüsefer tesislerinin gelişimini sağlamak,
- Güvenli, düzenli ve ekonomik hava taşımacılığının küresel gereksinimlerini karşılamak,
- Haksız rekabetin yol açabileceği israfı önlemek,
- Taraf ülkelerin haklarını tam olarak korumak ve ülkelere uluslararası havayolu işletmeciliği konusunda fırsat eşitliği sağlamak, taraf ülkeler arasında ayrımcılık yapmamak,

[129]https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararas%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/T%C3%BCrkiye%20FAO%20ili%C5%9Fkileri.pdf (Erişim Tarihi: 07.12.2018).
[130]http://icao.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/224133a (Erişim Tarihi: 11.12.2018).

- Uluslararası sivil havacılığı ilgilendiren tüm konuların gelişimi ve yenilenmesi için çaba göstermek.[131]

ICAO'ya günümüzde 192 üye ülke bulunmaktadır. Örgüt havacılığın dünyanın her bölgesinde güvenli bir şekilde çalışmasını sağlamak için günlük 100.000'den fazla uçuşa izin vermektedir. ICAO Uluslararası Standartlar ve Tavsiye Edilen Uygulamaları geliştirmenin (SARP) yanı sıra Hava Seyrüsefer Prosedürleri'nin (PANS) Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi'nin (Chicago Sözleşmesi) temel ilkelerine uyumlu olması konusunda denetim ve gözetim çalışmaları yapmaktadır.[132]

Türkiye, 5 Haziran 1945 tarih ve 4749 sayılı Kanun ile ICAO'ya üye olmuştur. Ülkemiz kurucu üye olmanın yanı sıra Konseyde gözlemci üye statüsündedir. Bu statü gereği Konsey ve bağlı Komite toplantılarını izleme hakkına sahip olmasına rağmen, görüşmelere iştirak edememekte ve oy kullanamamaktadır. Ülkemiz ICAO'nun Hava Seyrüsefer Komisyonu (ANC) bünyesinde de gözlemci ülke konumundadır. ANC bünyesinde ise gözlemci ülkelere, görüşmelere katılma hakkı olmasına rağmen yine oy kullanma hakkı tanınmamıştır. Ülkemiz 2016 yılı 39. ICAO Genel Kurul Toplantısı'nda yapılan oylama sonucu 2019 yılı sonuna kadar Konsey Üyesi görevini üstlenmiştir.[133]

1978 yılında sivil havacılığının küresel boyutta ivme kazanmasının sonucu olarak öneminin anlaşılması neticesinde, Ottava Büyükelçiliği bünyesinde ICAO çalışmalarıyla ilgili Büro oluşturulmuş ve 1990 yılında Daimî Temsilcilik statüsü verilmiştir.[134] Bu çerçevede ICAO ile iş birliği T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı bünyesinde ağırlıklı olmak üzere, sivil havacılık alanında artarak devam etmektedir.

2.5.5.3. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)

Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) 1974 yılında Dünya Gıda Konferansı'nda kurulması kararlaştırılan bir örgüttür. 1970'li yılların başında özellikle Sahelya ülkeleri olarak adlandırılan Moritanya, Senegal, Mali, Nijer, Çad, Sudan, Burkino

[131](http-127).
[132]https://www.icao.int/about-icao/AirNavigationCommission/Pages/how-icao-develops-standards.aspx (Erişim Tarihi:11.12.2018).
[133]http://icao.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/224131 (Erişim Tarihi: 11.12.2018).
[134]http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-sivil-havacilik-orgutu-_icao_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 11.12.2018).

Faso ile Nijerya'yı etkisi altına alan ve gelişmekte olan ülkelerin savaş verdiği kıtlık ile ilgili çözüm arayışı, ülkeleri bu konuda birlik olmaya itmiştir.[135]

Üretimin yetersiz olmamasına rağmen kıtlığa sebep olan etmenin araştırılması gerekmekteydi. Yapılan çalışmalar sonucu yoksulluğun kırsal alanda fazla olduğu ve gelişmekte olan ülkelerde ise nüfusun buralarda toplandığı görülmüştür. Bu durumla mücadele etmek adına gelişmekte olan ülkelere tarımsal kalkınma projelerini hayata geçirmeleri için Uluslararası Kalkınma Fonu oluşturulması kararlaştırıldı. Bu fon sayesinde projeler hayata geçirilerek kırsal alanda gıda yetersizliğinin önüne geçilmesinin yanı sıra yeni istihdam alanları yaratmak hedeflenmiştir. Böylelikle kalkınmanın sürdürülebilirliğini garantilemek istenmiştir. 1977 yılından itibaren IFAD 176 üye ülkesi ile birlikte kırsalı kalkındırmak için üretilen projelere düşük faizli ve uzun vadeli krediler sağlamaktadır.

Türkiye, IFAD'dan, 1982 yılından itibaren 170,8 milyon $ tutarında toplam 9 program ve proje için mali destek almıştır. Ülkemizin IFAD ile iş birliği kırsal alanları kalkındırmaya yönelik tarım projeleri üzerinden devam etmektedir.[136]

2.5.5.4. UluslararasıÇalışma Örgütü (ILO)

Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) 1919 yılında Versailles Barış Antlaşması ile Milletler Cemiyeti bünyesinde kurulmuştur. 10 Mayıs 1944 yılında Amerika'nın Philadelphia şehrinde düzenlenen Uluslararası Çalışma Konferansı esnasında ILO'nun çalışma alanları ve amaçları gözden geçirilmiş ve yeni bir çerçeve çizilmiştir. Philadelphia Bildirisi'nde belirtilen bu yenilikler ILO Ana sözleşmesine de eklenmiştir. 1946 yılına gelindiğinde ise ILO artık BM Uzmanlık kuruluşu statüsünü kazanmıştır.[137]

ILO'nun kuruluş amacı kuruluş sözleşmesinin başlangıç metninden hareketle şu şekilde özetlenebilir; Evrensel ve kalıcı bir barış ortamı tesis etmenin yolu, öncelikle sosyal adaleti sağlamaktan geçer. Dünya üzerinde çok sayıda insanın, insan onuruna yakışmayan koşullarda hayatlarını sürdürdüğü ve kötü çalışma koşullarına maruz kaldığı bilinmektedir.

[135]https://www.ifad.org/en/history (Erişim Tarihi: 12.12.2018).
[136]https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararas%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/%C4%B1fad%20tr%20ili%C5%9Fkiler%20web.pdf (Erişim Tarihi:12.12.2018).
[137]https://birim.ailevecalisma.gov.tr/uigm/contents/genel-bilgiler/ilo/ (Erişim Tarihi: 12.12.2018).

Tüm bu durumların yarattığı uçurum nedeniyle dünya barışının tehlikede olduğunu savunan ILO bu durumları aşmak için çalışmalar yürütmektedir.[138]

Çalışma koşullarını iyileştirmek amacıyla ILO; çalışma saatlerinin alt ve üst sınırlarının belirlenmesi, işe alım şartlarının düzenlenmesi, asgari yaşam giderlerini karşılayabilecek düzeyde ücret alınması gerekliliği, çocuk, genç ve kadınların iş hayatında korunması, eşit işe eşit ücret ilkesi çerçevesinde sağlanan haklar ve sendikal özgürlüklere her çalışanın ulaşması gerektiği inancı ile bu alanda düzenlemeler yapmaktadır. ILO bunlara ek olarak iş ile ilgili alanda mesleki ve teknik eğitim alınmasının sağlanması, yaşlılık ve maluliyet aylıkları ile iş kazası ve meslek hastalıkları sonucu oluşabilecek durumlarla ilgili de çalışmalar yürütmektedir. ILO çalışma koşullarını iyileştirmek için çabalayan ülkelerin bunu tek başlarına başaramayacaklarını ancak bu konuda küresel bir iş birliğine gidilirse maksimum faydanın elde edilmesinin mümkün olacağını savunmaktadır.[139]Sosyal güvenliğin herkes için var olduğunu ve buna herkesin erişmeye hakkı olduğunu savunan ve daha iyi çalışma koşulları için uğraş veren ILO 1969 yılında çalışmalarından ötürü Nobel Barış Ödülü almıştır. Faaliyetlerini işçi, işveren ve hükümet konsensüsü içerisinde yürüten ILO, 187 üye ülkeye sahiptir. Türkiye ILO'ya 18.07.1932 tarihinde üye olmuştur. Türkiye ve ILO öncelikli olarak çocuk işçiliği, kadın istihdamı, iş sağlığı ve güvenliği alanlarında ortak çalışmalar yürütmektedir. ILO ofisi Ankara' da faaliyet göstermektedir.[140]

2.5.5.5. Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)

Uluslararası Denizcilik Örgütü (International Maritime Organization- IMO), 1948 yılında Cenevre'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Denizcilik Konferansı'nda temelleri atılmasına rağmen[141] yaklaşık 10 yıl sonra 1958 tarihinde faaliyete geçmiştir. 1948 yılında imzalanan sözleşmeye göre Hükümetlerarası Denizcilik Danışma Örgütü (IMCO) olarak anılan Örgüt 1982 yılında Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) adını almıştır.

---

[138]https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_412382.pdf (Erişim Tarihi: 12.12.2018).
[139]https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/mission-and-objectives/lang--en/index.htm(Erişim Tarihi: 12.12.2018).
[140](http-134).
[141]https://www.thefreelibrary.com/International+Maritime+Organization.(ehp+net)-a0158524131 (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

Örgütün amaçları kuruluş sözleşmesinden hareketle; deniz ile ilgili olan taşımacılığın, deniz güvenliğinin düzenlendiği yönetmeliklere ilişkin hükümetler arası iletişim sağlanarak yönetmelikleri küresel boyutta entegre etmek olarak açıklanabilir. IMO bu amaçla geliştirdiği standartların üye ülkelerce uygulanması yönünde teşvik edici konumdadır. Alınan önlemlerle birlikte deniz güvenliğinin sağlanması, deniz kirliliğin ve çevre kirliliğinin önlenmesi konularında ilerleme kaydetmek amaçlanmaktadır.[142]

Uluslararası Denizcilik Örgütü, 174 üye ülkeye sahiptir. Organizasyon bir Meclis, bir Konsey ve beş ana Komiteden oluşur. Bunlar; Deniz Güvenliği Komitesi, Deniz Çevresinin Korunması Komitesi, Hukuk Komitesi, Teknik İş birliği Komitesi ve Kolaylaştırma Komitesi ile ana teknik komitelerin çalışmalarını sağlamak amacıyla kurulan bir dizi alt komiteden oluşmaktadır.[143]

IMO tarafından yapılan çalışmaların sonucu olarak ortaya çıkan 40'tan fazla konvansiyon ve anlaşma ile 1000' i aşkın kanun ve tavsiye küresel düzeyde uygulanmaktadır. IMO aynı zamanda mesleki eğitimi desteklemek amacıyla 1983 yılında İsveç'te Dünya Denizcilik Üniversitesi'ni kurmuştur. Bu üniversitede idareci, eğitmen ve deniz taşımacılığı ile ilgilenen kişilere eğitimler verilmektedir. Denizcilik kanunları alanındaki eğitimler için ise 1989 yılında Malta'da IMO Uluslararası Deniz Kanunu Kurumu kurulmuştur. Yine aynı yıl İtalya'da kurulan IMO Uluslararası Denizcilik Akademisi denizcilik disiplinleri ile ilgili kısa süreli uzmanlık kursları düzenlemektedir.[144]

Birleşmiş Milletlerin uzman kuruluşlarından olan IMO, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri için aktif olarak çalışmaktadır. 2030 Gündeminin hedeflerinin büyük kısmının gerçekleşebilmesi, dünya ticaretini destekleyen ve küresel ekonomiyi kolaylaştıran sürdürülebilir bir ulaştırma sektörü ile gerçekleştirilecektir. Bu doğrultuda IMO çalışmalarına, inovasyonu destekleyici denizcilik anlayışı ile birlikte tüm Dünyayı etkileyen

[142]H. Karan ve G. Karan (2003*). Deniz Ticareti Mevzuatı*. Ankara: Turhan Kitapevi.
[143]http://www.imo.org/en/About/Pages/Structure.aspx (Erişim Tarihi: 12.12.2018).
[144](http-118).

enerji kaynaklarının verimli kullanılması, yeşil sürdürülebilir bir deniz ulaştırma sektörünün kurulması için hızla devam etmektedir.[145]

2.5.5.6. Uluslararası Para Fonu (IMF)

IMF ((International Monetary Fund), Temmuz 1944'te ABD New Hampshire'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Bretton Woods Konferansı sonucunda tasarlanmıştır. IMF'nin merkezi Amerika Birleşik Devletleri Washington şehridir. 1930' lu yıllarda yaşanan Büyük Buhran' ın sorumlularından biri olarak gösterilen devalüasyonun tekrarlanmasını engellemek ve uluslararası ekonomik iş birliği sağlamak amacıyla 44 ülkenin katılımıyla kurulmuştur. IMF'nin temel hedefi, uluslararası para sisteminin istikrarını sağlamaktır.[146]

BM'ye bağlı bir kuruluş olan IMF'nin kendine ait tüzüğü, yönetim yapısı ve bütçesi bulunmaktadır. Görevleri arasında küresel finansal düzeni sağlamak, döviz kuru istikrarını ve düzenli kambiyo rejimini teşvik etmek, çok taraflı ödeme sisteminin kurulmasını ve döviz kısıtlamalarının kaldırmasını sağlamak için çalışmalar yapmak, aynı zamanda üye ülkelere teknik ve finansal konularda rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sağlamak v.b. sayılabilir. IMF dış ödemelerinde sıkıntı yaşayan üye ülkelere sunduğu reform önerilerini kabul etmesi koşuluyla "Özel Çekme Hakkı (SDR)" sağlayarak finans rezervi yaratır. SDR'lerin finansmanı 189 ülkenin ödediği üyelik ücretinden temin edilmektedir. Üye ülkelerin ne kadar SDR kullanabileceği ise güçlerine göre belirlenmektedir.[147]

IMF, yardımlarını ödemeler dengesinde kısa zamanlı sorun yaşayan ülkelere Stand-by düzenlemeleri yoluyla, yapısal sorunlardan kaynaklanan finansman sıkıntıları için Genişletilmiş Fon Kolaylığı sağlayarak yapmaktadır. Esnek Kredi Hattı ve İhtiyati Kredi Hattı, uygulamaları ise ekonomik açıdan güçlü ülkelere sağlanmaktadır. Düşük gelirli ülkelere ise IMF, uzun vadeli, düşük faizli veya yüzde sıfır faizli krediler yoluyla yardımlarda bulunmaktadır.IMF, ülkelerin kalkınmalarının önündeki finansman engelini bu şekilde aşmalarına destek olmaya çalışmaktadır.

---

[145]http://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx (Erişim Tarihi: 12. 12.2018).
[146]https://www.imf.org/en/About (Erişim Tarihi: 18.12.2018).
[147](http-118).

İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, ülkeler ulusal ekonomileri yeniden inşa etmeye başlamışlardır. IMF, yeniden yapılanma döneminde, döviz kuru istikrarını sağlamak ve üyelerin açık ithalat ihracat politikaları izlemeleri konusunda rol üstlenmiştir.1944 yılından 1971 yılına kadar devam eden bu çalışmaları sabit döviz kuru sisteminin çökmesiyle birlikte sona ermiştir.[148]

Sabit döviz kuru sistemi 1971'de çöktükten sonra, ülkeler tarife ve kota politikalarını diledikleri gibi belirlemekteydi. 1973-74 yıllarında ortaya çıkan Petrol kriziyle birlikte IMF, krizden etkilenen ülkelerin ekonomilerini düzeltmeleri için yardımda bulunmuştur. 1982 ve 1989 yılları arasında ise yaşanan Petrol şokları uluslararası borç krizine yol açmış ve bu durum IMF'yi büyük reformlar yaparak küresel müdahaleyi koordine etmek durumunda bırakmıştır.[149]

IMF, 1990 ila 2004 yılları arasında eski Sovyet bloğu ülkelerinin komünist rejimden kapitalist ekonomiye geçiş sürecinde önemli rol oynamıştır. Küreselleşmeyle birlikte ülke ekonomilerinin içiçe geçtiği yakın geçmişte ve günümüzde IMF çalışmalarına devam etmekte ve iki yılda bir olmak üzere Dünya Ekonomisine Bakış ve Küresel Finansal İstikrar Raporu'nu yayınlamaktadır.[150]

Türkiye IMF'ye 11 Mart 1947 yılında üye olmuş ve 2000 yılda Ankara'da IMF Ofisi açılışı yapılmıştır. Türkiye ve IMF arasında toplamda 19 anlaşma yapılmıştır.IMF ve Türkiye arasında yapılan Stand- by anlaşmaları tabloda gösterilmiştir. 1961 yılında başlayan borç ilişkisi 14 Mayıs 2013 tarihinde sona eren Türkiye' nin IMF üyeliği devam etmektedir.[151]

[148](http-143).
[149](http-143).
[150](http-143).
[151]M. Özçelik (Tarihsiz). Türkiye – IMF İlişkileri. *Konya Ticaret Odası, Etüd Araştırma Servisi.* http://www.kto.org.tr/d/file/turkiye---imf-iliskileri.pdf Erişim Tarihi: 18.12.2018).

Tablo 2.2. *Türkiye – IMF Arasında Yapılan 19 Stand-By Anlaşması*

Stand-by No	Anlaşma Tarihi	Tamamlanma/İptal Tarihi	Süre	Önerilen Miktar (SDR*Milyon)	Kullanılan Kota (SDR Milyon)
1.Stand-by	01.01.1961	31.12.1961	12	37,5	16
2.Stand-by	30.03.1962	31.12.1962	9	31	15
3.Stand-by	15.02.1963	31.12.1963	11	21,5	21,5
4.Stand-by	15.02.1964	31.12.1964	11	21,5	19
5.Stand-by	01.02.1965	31.12.1965	12	21,5	-
6.Stand-by	01.02.1966	31.12.1966	12	21,5	21,5
7.Stand-by	15.02.1967	31.12.1967	11	27	27
8.Stand-by	01.04.1968	31.12.1968	9	27	27
9.Stand-by	01.07.1969	30.06.1970	12	27	10
10.Stand-by	17.08.1970	16.08.1971	12	90	90
11.Stand-by	24.04.1978	19.07.1979	24	300	90
12.Stand-by	19.07.1979	17.06.1980	12	250	230
13.Stand-by	18.06.1980	17.06.1983	36	1.250	1.250
14.Stand-by	24.06.1983	23.06.1984	12	225	56,2
15.Stand-by	04.04.1984	03.04.1985	12	225	168,7
16.Stand-by	08.07.1994	26.09.1995	14	610,5	460,5
17.Stand-by	22.12.1999 21.12.2000	04.02.2002	36	15.038,4 5.784	11.738,9 5.784
18.Stand-by	04.02.2002	04.02.2005	36	12.821,2	11.914
19.Stand-by	11.05.2005	10.05.2008	36	6.662	6.662
Toplam				37.707	32.817

*13.06.2013 tarihinde yaklaşık olarak 1 Özel Çekme Hakkı(SDR)=1.52 ABD Dolar

2.5.5.7. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)

Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU); Türkiye dahil 20 kurucu üye ile 1865 yılında Paris'te "Uluslararası Telgraf Birliği" adıyla kurulmuştur. Uluslararası Telgraf Birliği adıyla kurulan ITU, 1934 yılında Uluslararası Telekomünikasyon Birliği olarak isim değişikliğine gitmiştir. 1947 yılına gelindiğinde ise Birleşmiş Milletler özel teşkilatlarından biri olmuştur.[152]

ITU, küresel telekomünikasyon ağları ve hizmetlerini, hükümetlerin ve özel sektörün iş birliği ile birlikte koordine etmek için çalışmalar yürüten uluslararası bir organizasyondur. ITU, gelişmekte olan ülkelere teknik alanlarda rehberlik ve destek sunmanın yanı sıra telekomünikasyon hizmetlerine erişilebilirliğin artmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Doğal afetler veya olağanüstü haller söz konusu olduğunda iletişim imkanlarının kullanılmaya

[152]https://www.btk.gov.tr/itu (Erişim Tarihi: 20.12.2018).

devam edilmesi sağlanarak afetlerin olası kötü etkilerinin azaltılması, cep telefonu kullanımının yaygınlaştırılması, internet kullanımında küresel düzeyde geniş banda geçiş gibi konularla ilgili çalışmalar yürütmektedir.[153]Kalkınmaya destek amacıyla öncelikli olarak az gelişmiş ülkelere insan kaynakları ve mali kaynakları ulaştırmak için çaba sarf edilmektedir.[154]

Kuruluşundan bu yana kamu-özel sektör iş birliğini önemseyen ITU, şu anda 193 ülkeye ve 800 özel sektör kuruluşu ve akademik kurumla iş birliği halindedir. ITU'nun merkezi Cenevre, İsviçre'dir ve dünya çapında on iki bölge ve bölge ofisine sahiptir. Kurucu üyelerden biri olan ülkemiz, ITU ile aktif çalışmalar yürütmektedir. 2006 yılında Tam Yetkililer Konferansı'na Antalya ev sahipliği yapmış ve bu konferansta Türkiye ikinci kez ITU Konseyi'ne seçilmiştir. 2012 yılında ise ülkemiz Konsey başkanlığını üstlenmiştir. Türkiye ITU ilişkileri Konsey'de yapılan görev dâhilinde devam etmektedir.[155]

2.5.5.8. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim Ve Kültür Örgütü (UNESCO)

UNESCO 1945 yılında Londra'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Konferansı'nda tasarlanmış ve 4 Kasım 1946 tarihinde 37 üye ülkenin katılımı ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 20 ülkenin onaması sonucu yürürlüğe girmiştir. Merkezi Fransa'nın Paris şehri olarak belirlenen UNESCO'nun kuruluş amacı henüz sona eren savaşın tekrarlanmasını engellemek amacıyla "insanoğlunun entellektüel ve ahlaki dayanışmasından güç alan kalıcı bir dünya barışı" anlayışı geliştirmektir. UNESCO faaliyet alanlarını barış kültürünü yaygınlaştırmak, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, insana yatırım yapmak amacıyla; eğitim, doğa bilimleri, sosyal ve beşeri bilimlerin yanı sıra kültürel ve iletişimsel alanları da kapsayacak şekilde gerçekleştirmektedir.[156]

UNESCO gerçekleştirdiği programlarla dünyanın her yerinde, insanların iyi eğitim almalarını, bilimsel çalışmalara küresel katılım sağlamayı, kültürel zenginlikleri ve kimliklerin korunmasına katkıda bulunmayı, dünya mirasını gelecek nesillere ulaştırabilmeyi

[153]http://cenevreofisi.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/203408(Erişim Tarihi: 20.12.2018).
[154](http-118).
[155](http-150).
[156](http-118).

ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına destek olmayı hedeflemektedir. UNESCO aynı zamanda özgür medya ve iletişimin destekçisidir.[157]

UNESCO Genel Konferans, Yürütme Kurulu ve Sekreterlik olmak üzere üç organdan oluşmaktadır ve 195 üye ülkeye ve 11 yardımcı üyeye sahiptir. Örgüt, Sivil Toplum Kuruluşları ile de iş birliği içerisindedir. Türkiye, UNESCO Sözleşmesini 20 Mayıs 1946 tarihli ve 4895 sayılı kanunla kabul etmiştir. 25 Ağustos 1949 tarihinde UNESCO Türkiye Millî Komisyonu oluşturulmuştur. UNESCO Yürütme Kuruluna Türkiye adına 1946-1949 yıllarında Reşat Nuri GÜNTEKİN; 1949-1951 yılları arasında Ahmet Kutsi TECER; 1958-1966 yılları arasında Prof. Dr. Bedrettin TUNCEL görev yapmışlardır. Prof. TUNCEL, 1964 yılı sonunda UNESCO Yürütme Kurulu Başkan Vekili olmuş, 1966 yılı sonunda UNESCO'nun 20. yıldönümünde, iki yıl boyunca (1966-1968) UNESCO Genel Konferansı Başkanı olarak görev yapmıştır. Yürütme Kurulunda daha sonra Türkiye Prof. Dr. Erdal İNÖNÜ (1978-1983), Prof. Dr. Talat HALMAN (1991-1995) ve Prof. Dr. Orhan GÜVENEN tarafından temsil edilmiştir. Türkiye en son 2001-2005 yılları arasında Yürütme Kurulu Üyesi olmuştur. 30 Ekim-14 Kasım 2017 tarihlerinde, UNESCO Genel Merkezi'nde gerçekleştirilen UNESCO 39. Genel Konferansı kapsamında, 08 Kasım 2017 tarihli oturumda yapılan seçim sonucu 2017-2021 dönemleri arasında Yürütme Kurulu üyesi olarak yer alması kararlaştırılmıştır.[158]

UNESCO ülkemizde kadın istihdamının artırılması, bilimin yaygınlaştırılması, fırsat eşitliği, eğitim alanlarında, çalışmalar yürütmekte gerek projelerle gerek sağladığı burs olanaklarıyla sürdürülebilir kalkınma sürecinde destekçi olmaktadır.[159] Türkiye ise taraf olduğu sözleşmelerin yanı sıra taraf olmadığı projeleri de yakından takip etmekte ve projelere katılım göstermektedir.

[157]https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco (Erişim Tarihi: 20.12.2018).
[158]http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/TR-22148/unesco.html(Erişim Tarihi: 20.12.2018)
[159]http://www.unesco.org.tr/Pages/99/2 (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

2.5.5.9. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO)

Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü 1966 yılında gelişmekte olan ülkelerin endüstriyel kalkınma süreçlerinde iş birliğini teşvik etmek amacıyla kurulmuştur.1985 yılında Birleşmiş Milletler özel teşkilatı olan örgütün merkezi Viyana'dır.[160]

UNIDO, küresel refaha ulaşmak için tüm insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerektiğini, sürdürülebilir endüstriyel kalkınmayı sağlamanın yolunun ise geçiş ekonomisine sahip ülkelerle iş birliği yapılmasından geçtiğini savunmaktadır. Program odaklı çalışmalar yürüten Örgütün, dört büyük hedefi bulunmaktadır. Bunlar; küresel refahı oluşturmak, ekonomik rekabeti arttırmak, çevreyi korumak, bilginin gelişmesini ve kurumların güçlenmesini sağlamaktır. Küreselleşen endüstrinin yararlarının ülkelerle ve bölgelerle sınırlı kalmaması ve kalkınmanın önündeki engellerin aşılması için hükümetlerle, iş ortaklarıyla ve özel sektörle iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir. Bu amaçla 2013 yılında gerçekleştirilen UNIDO Genel Konferansı'nda Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Sanayi Geliştirme programı oluşturulmuş ve bu amaçla ülkelere rehberlik faaliyeti verilmeye başlanmıştır. UNIDO çalışmalarında kendi bünyesinde oluşturduğu uzmanlık bölümleriyle faaliyetlerini profesyonel bir yaklaşımla yürütmektedir.[161]

UNIDO'nun kalkınmaya olan yaklaşımı sürdürülebilir kalkınmaya uygunluk gösterdiğinden, Birleşmiş Milletler ve sürdürülebilir kalkınmanın destekçisi ülkeler tarafından da destek görmüştür. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile ilgili UNIDO'nun sağlam altyapı inşa etme, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi teşvik etme ve inovasyonu destekleme çabaları Birleşmiş Milletlerin vizyonuyla uyum içerisindedir.[162]

UNIDO Türkiye Ofisi 1967 yılında kurulmuştur. 2000 yılına gelindiğinde ise UNIDO ve Türkiye Hükümeti arasında yeni bir anlaşma imzalanmış ve ülkemiz UNIDO Bölgesel İş birliği Merkezi haline gelmiştir. Oluşturulan saha ofisinde her yıl çoğunlukla Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika'dan katılım sağlayan uzmanlar için eğitim programları düzenlemektedir. UNIDO Türkiye Bölgesel İş birliği Merkezi, iş birliği içerisinde yürüttüğü program odaklı

[160]https://www.unido.org/who-we-are/unido-brief(Erişim Tarihi: 20.12.2018)
[161](http-157).
[162](http-157).

faaliyetleri ile ülkenin sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilmesini desteklemekte, bu bağlamda oluşturulan projeleri koordine etmektedir. Ülkemiz son yıllarda özellikle kamu kurum ve kuruluşları yoluyla, örgütle birlikte çalışmalar gerçekleştirmektedir. Dış yatırımların artması, teknolojinin geliştirilmesi ve teknolojiyle uyumun sağlanması, KOBİ'lerin güçlendirilmesi, yenilenebilir enerji ve çevresel konular, Türkiye-UNIDO iş birliklerinin gerçekleştirildiği ve iş birliği potansiyeli barındıran alanlardır. UNIDO, ülkemizde TÜBİTAK, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve TİKA ile iş birliği içerisinde çalışmakta, özellikle teknoloji ile ilgili eğitim programları yürütmektedir.[163]

2.5.5.10. Uluslararası Posta Birliği (UPU)

19. yüzyılda gelişen ticaret ağları, artan iletişim ihtiyacı, posta alanında reform yapma ihtiyacı doğurdu. Bu amaçla 1840 yılında posta pulu kullanılmaya başlanmış ve posta hizmet ücretleri uygulanmıştır. 1863 yılında Paris' te düzenlenen konferansta uluslararası bir posta düzenlemesi yapmayı hedefleyen ülkeler arasında uzlaşma sağlanamamıştır. 15 Eylül 1874 yılında İsviçre Hükümeti Bern şehrinde uluslararası bir toplantıya ev sahipliği yaptı. Toplantıda Genel Posta Birliği kurulmasına karar verilmiştir. 1878'te Birliğin gelişmesi ve küresel bir boyut kazanmasıyla birlikte Uluslararası Posta Birliği olarak ismi değiştirilmiştir. Uluslararası postanın önündeki engeller ve sorunlar oluşturulan Birlik içerisinde çözüme kavuşturularak tek bir posta bölgesi uygulamasına geçilmiştir.[164]

UPU, küresel ve sürdürülebilir kalkınmanın temelinde iletişim ve ulaştırmanın önemli olduğunu savunmakta ve çalışmalarını bu tez üzerine temellendirmektedir. Değişen ihtiyaçlar karşısında aktif ve yenilikçi bir tutum izleyerek küresel ekonominin gelişimine destek olmayı amaçlamaktadır.[165]

Türkiye, UPU kurucu üyelerindendir. 26. Dünya Posta Kongresi 2016 yılında İstanbul'da düzenlenmiştir. Kongre sonrası İdari Konsey'in başkanlığı 2017-2020 yılları

[163]http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-sinai-kalkinma-teskilati-_unido_.tr.mfa(ErişimTarihi: 21.12.2018)
[164]https://www.btk.gov.tr/upu (Erişim Tarihi: 24.12.2018).
[165]http://www.upu.int/en/the-upu/the-upu.html (Erişim Tarihi: 24.12.2018)

arasında ülkemiz tarafından üstlenilmiştir. 3 yıl boyunca uygulanacak olan posta stratejileri 'İstanbul Dünya Posta Stratejisi' olarak adlandırılmaktadır.[166]

UPU 2018 yılı itibariyle 192 üye ülkeye sahiptir. Finansman ihtiyacını üyelerin sağladığı katkı paylarından oluşturan UPU, az gelişmiş ülkeler için düşük oranlı katkı payı tarifeleri uygulamaktadır. Gelişen ve küreselleşen dünya pazarı şüphesiz ki ülkeler arasındaki iletişim ve ulaşım sorunlarını çözerek gelişecektir. Aşılan engeller dış ticaretin daha hızlı ve serbest yapılmasına katkıda bulunarak, ekonomik kalkınmayı hızlandırma yolunda atılan sağlam temellerdir. Bu kapsamda yürütülen iş birliklerinin önemini kavrayan Türkiye, UPU ile ortak çalışmalar yürütmekte ve posta alanında gelişmeleri yakından takip etmektedir.

2.5.5.11. Dünya Bankası (World Bank)

Dünya Bankası, 1944 yılında yapılan Bretton Woods görüşmeleri sonucunda 2. Dünya savaşı sonrası durgunlaşan küresel ekonomiyi canlandırmak ve savaş sonrası ülkelerin kalkınmalarını hızlandırmak amacıyla IMF ile birlikte kurulmuştur. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası adıyla kurulan ve sonrasında Dünya Bankası adını alan kuruluş 1944 yılında kurulmasına rağmen faaliyet göstermeye 1946 yılında başlamıştır. Merkezi Washington olan Dünya Bankası'nın kuruluş sözleşmesinde 44 ülkenin imzası bulunmaktadır ve bu ülkeler aynı zamanda kurucu üye unvanına sahiptir.[167]

Savaş sonrası kalkınmayı sağlamak için kurulan bu yapı, zamanla faaliyet alanlarını genişletmiş ve ülkelerin baraj, elektrik, sulama sistemi ve yol yapımı gibi altyapılarına ilişkin destekler vermeye başlamıştır. Dünya bankası politikalarında çok taraflı serbest ticareti destekleyerek dışa kapalı, kota, tarife vb. uygulamalarla serbest dış ticaretin önünde oluşan engelleri kaldırarak ekonomik durgunluğun önüne geçmeyi hedeflemiştir. WB, Ülkelerin geliştirmek için finansman desteğine ihtiyaç duydukları sektörlerle ilgili yardımların yanı sıra, kriterleri taşımaları kaydıyla, hayata geçirmek istedikleri proje uygulamaları için de kaynak sağlamaktadır. Teknik ve mali konularda da ülkelere rehberlik eden Dünya Bankası, mali desteklerini uzun vadeli kredilerden oluşturmaktadır. Kredilerin kaynağı ise üye

[166]Uluslararası Posta Birliği [UPU]. *Istanbul World Postal Strategy (2017-2020).* http://www.upu.int/uploads/tx_sbdownloader/strategyIstanbulEn.pdf, Erişim Tarihi: 24.12.2018)
[167]http://www.worldbank.org/en/about/history (Erişim Tarihi: 22.12.2018)

ülkelerden toplanılan katkıların yanı sıra tahvillerle de desteklenmektedir. IMF ve birçok BM Uzmanlık Kuruluşunda olduğu gibi Dünya Bankası da kendi bünyesinde çalışma alanlarında uzman olan kişilerle çalışmakta ve bu alanlarda uzman yetiştirmek için eğitim programları düzenlemektedir.[168]

Geçen zamanla birlikte değişen ihtiyaçlar sonucu hedefleri ve çalışma alanları değişen Dünya Bankası misyonunda yeniliğe giderek, odak noktasını küresel yoksulluğun azaltılması ve küresel refahın arttırılması konularına taşıdı. Bu amaçla WB, sürdürülebilir kalkınma ve büyümenin sağlanması, savaş mağduru ülkelere yardım edilmesi, eğitim, tarım ve çevresel konularla ilgili sorunlara çözüm geliştirmek vb. alanlarda da faaliyet göstermeye başlamıştır.[169]

Dünya Bankası 2030 yılına kadar aşırı yoksulluk sınırı olarak belirlenen günlük 1,90 dolardan az bütçeyle yaşamlarını devam ettirmeye çalışan insanların oranını %3 ün altına indirerek aşırı yoksulluğa son vermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca ülkelerin en düşük refah seviyesine sahip olan kesimlerinin refahlarında %40 oranında artış yaşanması amacıyla çalışmalar yürütmektedir.[170]

Dünya bankası tek bir organizasyon çatısı altında toplanan 5 kurumdan oluşmaktadır. Bunlar; Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA), Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID)'dir.

2.5.5.12. Uluslararası Yeniden Yapılanma Ve Kalkınma Bankası (IBRD)

Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (IBRD), 1944 yılında, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın yeniden inşasına katkıda bulunmak için kurulmuştur. 2018 yılı itibariyle 189 üye ülkeye sahip olan IBRD, Dünya Bankası'nın diğer kurumlarıyla birlikte küresel ve sürdürülebilir kalkınma için çalışmalar yürütmektedir.

---

[168]IMF (2009). *IMF ve Dünya Bankası, International Monetary Fund Factsheet*. https://www.imf.org/external/np/exr/facts/tur/imfwbt.pdf (Erişim Tarihi: 22.12.2018)

[169]Y. E. Doğan (Tarihsiz). *Dünya Bankasının Yapısı, İşleyişi ve Türkiye İle ilişkileri.* Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. http://www.yunusemreerdogan.com/dosyalar/wb.pdf (Erişim Tarihi: 22.12.2018).

[170](http-164).

Banka, savaş nedeniyle yıkıma uğrayan ülkelerin yapılanma ve kalkınma çalışmaları için döviz ihtiyaçlarını ticari bankalardan karşılamalarının mümkün olmadığı öngörüsüyle kurulmuştur. Bu öngörüden hareketle Banka, uluslararası sermaye piyasalarından üyeleri için kredi çekme yoluyla, ucuz maliyetli kredi temini yapmaktadır. IBRD savaştan ekonomileri kötü etkilenen Avrupa ülkelerine Marshall Planı çerçevesinde gerekli yardımı ve desteği sağladıktan sonra bu ülkeler dışında kalan, kalkınmak için desteğe ihtiyaç duyan diğer ülkelere de yardım etmek için yatırım ve kalkınma bankası olarak yapılanmıştır.[171]

IBRD dünyadaki en büyük kalkınma bankası unvanına sahiptir. Gelişmiş ve fon fazlasına sahip olan ülkelerden, gelişmemiş ve gelişmekte olan, fon açığı bulunan ülkelere fon yönlendirir, kredi, teminat, risk yönetimi konularında rehberlik hizmeti sunar. IBRD, Dünya Bankası Grubu'nun tüm kurumlarının yanı sıra kamu ve özel sektörler ile iş birliği içerisinde çalışmalarını gerçekleştirir.[172] IBRD, üye ülkelere proje kredileri, program kredileri, hibrid krediler ve hibe programları sunmaktadır. Dünya Bankası'na üye olmak için IMF'ye üye olma zorunluluğu söz konusudur. IMF üyeliğine son veren bir ülkenin Dünya Bankası'na katılımının devam edebilmesi için toplam oyların dörtte üç çoğunluğuna sahip olunması gerekir.[173]

Türkiye, IBRD iş birliği 1947 yılında üye olunmasının ardından 1950 yılında alınan ilk krediden bu yana süregelmektedir. Ülkemiz IBRD'nin sunmuş olduğu kredi imkanları, teknik destek ve rehberlik faaliyetlerinden yararlanmaktadır. Şekil1'de Türkiye' nin 2014 – 2018 yılları itibariyle IBRD taahhütleri gösterilmektedir.

[171]Doğan, tarihsiz, a.g.k., s 2-3.
[172]http://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd (Erişim Tarihi: 26.12.2018)
[173]Doğan, tarihsiz, a.g.k., s 2-3.

Şekil 2.3. *Türkiye: Mali Yıllara Göre Taahhütler (Milyon Abd Doları*)*

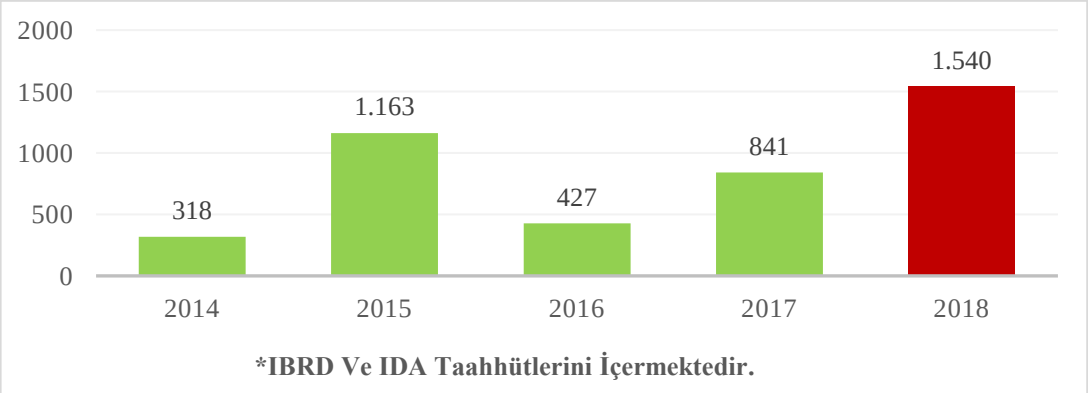

Kaynak:(https://www.worldbank.org/tr/country/turkey/overview

Türkiye; eğitim, işgücü, finans, rekabet gücü, ulaştırma, ormancılık, arazi ve enerji alanlarında Dünya Bankası grubuyla projeler yürütmektedir. Türkiye'nin Vakıf Fonu portföyü son yıllarda büyüme göstermiş ve bu durum eğitim, istihdam, enerji, afet riski yönetimi ve kentsel gelişim alanlarında derinlemesine çalışmalar yapılmasını mümkün kılmıştır.[174]

Ülke İş birliği Çerçevesinde (CPF) 2018 – 2021 dönemleri arasında yürütülen proje uygulamaları sıkı bir şekilde ilerlemektedir. 2018 mali yılında IBRD Türkiye için 1,49 milyar ABD$ tutarında kredi onayı sağlamıştır. Fon, Afetlere Karşı Dayanıklılık, Kapsayıcılık ve Büyüme Kalkınma Politikası Kredisi (400 milyon ABD$); ikinci bir Sürdürülebilir Şehirler Projesi (91 milyon ABD$); Doğal Gaz Depolama Genişletme Projesi (600 milyon ABD$) ve Finansmana Kapsayıcı Erişim projesi (400 milyon ABD$) gibi projelerin finansmanına tahsis edilmiştir. Projelerin yanı sıra mültecilere kapılarını açan Türkiye'ye Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT) kapsamında fon sağlanacaktır. Türkiye 2018 yılında iş ortamı reformları gerçekleştirmek amacıyla Geri Ödenebilir Danışmanlık Hizmetleri (RAS) için Dünya Bankası'ndan talepte bulunmuş ve bu kapsamda çalışmalar başlatılmıştır. Yine 2018 yılında Yeni Ekonomik Program oluşturulmuş ve Dünya Bankası Grubu ile programın amacına ulaşması aşamasında destek sağlanacak hususlar

[174]Dünya Bankası (2018). *Dünya Bankası'nın Türkiye'deki Çalışmalarına Genel Bakış*.http://pubdocs.worldbank.org/en/573221539936981100/Turkey-Snapshot-Fall2018-TR.pdf (Erişim Tarihi: 26.12.2018).

üzerinde uzlaşma sağlanmaya çalışılmaktadır. Türkiye IBRD iş birliği içerisinde yürütülen proje sayısı 15'tir. Net IBRD Taahhüdü 4 milyar 567 milyon ABD ($) ve Vakıf Fonu Portföyü ise 412 milyon ABD ($) bütçeye sahiptir.[175]

2.5.5.13. Uluslararası Finans Kurumu (IFC)

IFC, 1956 yılında Washinghton merkezli kurulan uluslararası bir finans kurumudur. IFC, özel sektör kuruluşlarının finansman ihtiyaçlarını karşılamak için kredi, sermaye iştiraki veya sendikasyon kredileri araçlarını kullanarak piyasadan temin etmekte güçlük çektikleri kaynaklara ulaşmalarına destek sağlamaktadır.[176]

IFC'nin odak noktası gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren özel sektör kuruluşlarıdır. Özel sektörün desteklenmesi yoluyla küresel pazar oluşturmayı hedefleyen IFC, hükümet, vakıf ve özel kuruluşlarla çok taraflı iş birlikleri yürütmektedir. Gelişen ekonomiye sahip ülkelerdeki özel sektörü destekleme amacı gütmesi nedeniyle kurum, özel sektöre odaklanan en büyük küresel kalkınma kurumu unvanına sahiptir. Özel sektöre finansal, operasyonel, teknik hizmetler sağlayan kurum, Dünya Bankası' nın 2030 hedefleri ile uyumlu çalışmalar yapmaktadır. IFC'nin ürettiği proje ve programlar, Bağımsız Değerlendirme Grubu tarafından gözden geçirilmekte ve Bağımsız Ofis yoluyla denetim gerçekleştirilmektedir.[177]

IFC'nin yönetimi Dünya Bankası ile paralellik göstermesine rağmen kendine ait tüzel kişiliği mevcuttur. IFC'nin kendisine ait bütçesi vardır ve 17 Aralık 1965 tarihinin sonrasına kadar Dünya Bankası'ndan borç alması mümkün olmamıştır. IFC Ana Sözleşmesi'ne uygun olarak borçlanma yoluyla, tahvil ve hisse senetleri alım satımı gerçekleştirerek kaynak oluşturur ve alım satım işlemlerinden elde ettiği kar sayesinde bütçesini genişletme imkanına sahiptir.

Türkiye,1956 yılında IFC üyeliğini gerçekleştirmiş ve kurucu üye ülke olarak anılmaktadır. Türkiye, IFC'ye üye ülkeler arasında olağanüstü portföy açısından en büyük

[175](http-171).
[176]Doğan, tarihsiz, a.g.k., s. 8.
[177]https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc_new (Erişim Tarihi: 26.12.2018).

ikinci ülkedir. IFC; ihracat, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, enerji güvenliği, sağlık, eğitim, altyapı, ticaret finansmanı ve yatırım yapmak isteyen Türk şirketlerine destek vermektedir. 2010 yılında İstanbul'da açılan Ofis, IFC'nin en büyük ikinci ofisidir ve Operasyon Merkezi olarak faaliyet göstermektedir.[178]

2.5.5.14. Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)

Dünya Bankası, Avrupa'nın toparlanmasının ardından IBRD'nin projeleri yoluyla odak noktasını gelişmekte olan ülkelere kaydırdı. Gelişmekte olan ülkelere sağlanan destek programları ülkeler için görece katı kurallar içermekteydi ve ülkelerin daha esnek, yumuşak kredilere ihtiyaç duydukları BM raporlarından anlaşılmıştı. Bu kapsamda "yumuşak kredi" sağlayacak bir kuruluşa ihtiyaç duyulduğu açıktı.[179]

Şubat 1958 tarihinde Dünya Bankası bünyesinde uluslararası bir kuruluş oluşturulması yoluyla ülkelerin ihtiyaç duydukları finansman desteğini sağlama fikri ortaya atılmıştır. Bu kuruluş, Dünya Bankası'nın halihazırda sunmakta olduğu finansman desteğini, daha esnek yapıda, düşük faizli ve kolay taksitlendirilebilir şekilde gelişmekte olan ülkelere sağlayacaktır. Kuruluşun sözleşmesi 1960 tarihinde ülkelerin onayına sunulmuş ve 1960 tarihinin yıl sonuna kadar anlaşmayı onaylayan ülkeler kurucu üye olarak nitelendirilmişlerdir. 24 Eylül 1960 tarihinde yürürlüğe giren kuruluş sözleşmesini imzalayan ülkeler; Avustralya, Kanada, Çin, Almanya, Hindistan, İtalya, Malezya, Norveç, Pakistan, Sudan, İsveç, Tayland, Birleşik Krallık, ABD ve Vietnam'dı. IDA kurulduğunda 912,7 milyon ABD Doları fona sahipti ve ilk sekiz aylık dönemde sahip olduğu 51 üye ülkenin 4'üne 101 Milyon ABD Doları tutarında kredi sağlamıştır. IDA'nın kredisinden ilk yararlanan ülke bir Orta Amerika ülkesi olan Honduras'tır. Şili, Sudan ve Hindistan ise Honduras'ı takip eden ülkelerdir.[180]

173 üye ülkeye sahip olan IDA, dünyanın en fakir ülkelerine yardımcı olan ve bu kapsamda 39 Afrika ülkesine destek sağlayan bir kuruluş haline gelmiştir. En fakir ülkeler

[178]Dünya Bankası Grubu (2015). *Türkiye İşbirliği: Ülke Programının Görünümü*. http://pubdocs.worldbank.org/en/331114453457219 21/Turkey-Snapshot-TR.pdf (Erişim Tarihi:28.12.2018)
[179]M. Karataş ve N. Vatansever (2001). Uluslararası Ekonomik Ve Mali Kuruluşlar. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 3.
[180]http://ida.worldbank.org/about/what-is-ida (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

olarak listelenen ülkelerin 75'ine finansman kaynağı sağlayan IDA, yaşam koşullarını iyileştirmeyi, yoksulluk ve eşitsizlikleri azaltmayı hedeflemektedir. IDA' nın üye ülkelere sağladığı krediler sıfır veya çok düşük faiz oranına sahiptir. Geri ödeme konusunda da esnek olan Kuruluş, ülkelere 5-10 yıl boyunca geri ödeme yapmama olanağı sağlamakta ve geri ödeme sürelerini 30 ila 38 yıl olarak belirlemektedir. Ağır Borçlu Yoksul Ülkeler (HIPC) Girişimi ve Çok Taraflı Borç Yardım Girişimi (MDRI) programları aracılığıyla geri ödeme konusunda yüksek risk taşıyan ülkelere de kaynak sağlamaktadır.[181]

2.5.5.15. Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA-Multilateral Investment GuaranteeAgency)

Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı, 1985 yılında gelişmekte olan, sermaye ve teknoloji ihtiyaçları bulunan ülkelere, özel yabancı sermaye akışını artırmak, yatırımları politik risklerden ve ticaretin doğası dışında meydana gelebilecek olan risklerden korumak amacıyla oluşturulmuştur.

MIGA, Dünya Bankası'ndan ayrı bir bütçeye sahiptir. IBRD üye ülkeleri aynı zamanda MIGA üyeliğine de sahip olabilmektedir. Kuruluş aşamasında 1 milyar dolarlık sermayeye sahip olan Ajansın kuruluş sözleşmesini 29 ülke imzalamış ve bu ülkeler kurucu üye olarak anılmaktadır. Sözleşmeyi ilk imzalayan ve MIGA'nın kuruluşuna destek veren ülkeler; Bahreyn, Bangladeş, Barbados, Kanada, Şili, Kıbrıs, Danimarka, Ekvador, Mısır, Almanya, Grenada, Endonezya, Jamaika, Japonya, Ürdün, Kore, Kuveyt, Lesoto, Malavi, Hollanda, Nijerya, Pakistan, Samoa, Suudi Arabistan, Senegal, İsveç, İsviçre, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri' dir. 12 Nisan 1988 yılında imzalanan Sözleşme sonrası Ajans, 1988 yılının Eylül ayında fiili çalışmalarına başlamıştır.[182] 1994 yılında Uluslararası Kredi ve Yatırım Sigortacıları Birliği'ne üye olmuş olan Ajans, 2018 yılı itibariyle 156 gelişmekte olan, 25 sanayileşmiş üye ülkeye sahiptir.[183]

MIGA aracılığıyla risk taşıyan ülkelere yatırım yapmaktan kaçınan yabancı yatırımcılara savaş nedeniyle oluşabilecek kayıplar, ülke parasının konvertiblitesinin

[181]http://ida.worldbank.org/sites/default/files/pdfs/1-ida_brochure_2018.pdf (Erişim Tarihi: 28.12.2018).
[182]https://www.miga.org/history (Erişim Tarihi: 28.12.2018).
[183]https://www.miga.org/member-countries (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

düşüklüğü sebebiyle oluşan riskler ve kamulaştırmaya ilişkin problemlerle ilgili güven tesis edilmesi hedeflenmektedir.[184]Sözleşmeye taraf olup ülkesine yatırım sağlanan ancak sonrasında Sözleşme hükümlerine aykırı hareket eden ülkeler ülke mahkemelerince maddi tazminat ödemek durumunda bırakılabilir.[185]

Türkiye, Kuruluş Sözleşmesi'ni 7 Ekim 1988 tarihinde onaylayarak MIGA'ya üye olmuştur. 27 Mayıs 1988 tarihinden itibaren yürürlüğe geçen Sözleşme ile birlikte Hükümet MIGA ilişkileri başlamıştır.[186] MIGA ülkemizde Kamu Sağlık Hizmetleri ve altyapı çalışmaları için yürütülen projelere destek vermektedir.[187]

2.5.5.16. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (International Centre for Settlement of Investment Disputes ICSID)

ICSID, 1965 yılında üye ülkeler ile yatırım yapılmış veya yapılması planlanan ve Kuruluşa üyeliği bulunmayan ülkeler arasında, yatırımlarla ilgili ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklara ilişkin uzlaştırma merkezi olarak tasarlanmıştır.[188]

Merkez, uluslararası yabancı yatırımların hareketliliğini sağlamak amacıyla yatırım yapılan ülke hükümeti ve yatırım yapmak isteyen yabancı sermaye arasında meydana gelen anlaşmazlıklarda arabuluculuk ve tahkim hizmetleri sağlamaktadır. Doğrudan başvuru sağlanabilen bu Kuruluş yoluyla yatırımcıya güven aşılamak amaçlanmaktadır. Meydana gelebilecek anlaşmazlık durumunda yansız ve güvenilir bir kurum imajına sahip olan ICSID, yatırımların küresel düzeyde sorunsuz ve hızlı akışının sağlanması ve sorunların tarafsız ve adil olarak hızlı bir şekilde çözülmesi için çalışmalar yürütmektedir.[189]

ICSID, çözüm işlemlerini Uzlaşmazlık Paneli ve Tahkim Paneli birimleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Çözüm Merkezi'nin oluşumunda herhangi bir bütçe ya da sermaye tahsis işlemi gerçekleştirilmemiş olup, finansmanını kendisine tahkim ve uzlaşma için

[184]Karataş ve Vatansever, 2001, a.g.k.
[185]C. M. Becker (2001). *The World Bank Report 1999/2000 Entering the 21 st Century*, Oxford University. Press, s. 83.
[186]N. Güran ve İ. Aktürk (1999). *Uluslararası İktisadi Kuruluşlar*.Isparta: Tuğra Ofset, s. 118.
[187]https://www.miga.org/press-release/miga-turkiyedeki-kamu-saglik-hizmetlerini-desteklemeye-devam-ediyor (Erişim Tarihi: 28.12.2018).
[188]https://icsid.worldbank.org/en/Pages/about/default.aspx (Erişim Tarihi: 29.12.2018).
[189]http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-yatirim-anlasmazliklarinin-cozum-merkezi-_international-centre-for-settlement-of-investment-disputes-icsid_.tr.mfa(Erişim Tarihi: 29.12.2018).

başvuran taraflardan tahsil ettiği ücretlerle sağlamaktadır. ICSID, aynı zamanda ihtiyaç olursa Dünya Bankasından ya da üye ülkelerden Yönetim Konseyi tarafından belirtilen oranlar dahilinde gelir toplayabilmektedir.

ICSID'e üye olmak isteyen ülkeler için Dünya Bankası' na üye olma ön koşulu bulunmamaktadır. 2018 yılı itibariyle 162 üyeye sahip olan ICSID[190] ile Türkiye ilişkilerinin temeli, üyelik tarihimiz olan 24 Haziran 1987 yılına dayanmaktadır.[191] 2 Nisan 1989 tarihinde yürürlüğe giren Konvansiyon sonrasında, ICSID tarafından görülen dava dosyalarından yanlızca bir tanesi (Motorola Credit Corporation, Inc. v. Republic of Turkey - Case No. ARB/04/21-) sonuçlandırılmıştır.[192]

ICSID, kendisine gelen taleplerde yerel mahkemelerin ulusal çıkarları gözetmesi endişesinden uzak olarak tarafsız bir süreç yönetmeyi amaçlar. Bu kapsamda anlaşmazlıklarla ilgili adil bir süreç yürütmek adına uygulanan ilk adım "uzlaştırma" seçeneğidir. Uzlaştırma girişimi istenilen başarıya ulaşamadığında ise "tahkim" seçeneği devreye girer. ICSID'in sunacağı hakemlik hizmetleri zorunluluk içermemekte tarafların talebi doğrultusunda söz konusu olmaktadır. Tahkim yoluyla uzlaşma önceden kararlaştırılması durumunda, ülke-yatırımcı anlaşmazlıklarının yanı sıra devletlerarası meydana getirilen iki ya da çok taraflı sözleşmeler içinde uygulanabilmektedir.[193]

2.5.5.17. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

19. yüzyılın ortalarında başlayan hızlı sanayileşme sonucu, kırsal alanlarda yaşayan nüfus kente göç etmeye başlamıştır. Uygun olmayan çalışma koşulları, kötü beslenme ve nüfusun artması bulaşıcı hastalıkların daha kolay yayılmasına ortam hazırlamıştı. Sanayileşme sonucu ülkelerarası etkileşim de artmış, hastalıklar ülke sınırlarını da aşarak küresel boyutta tehlike arz eder duruma gelmiştir. Yaşanan kolera, veba salgınları ülkeleri uluslararası boyutta çözüm geliştirmek için iş birliğine itmiştir.

---

[190]https://icsid.worldbank.org/en/Pages/about/MembershipStateDetails.aspx?state=ST144 (Erişim Tarihi: 30.12.2018).
[191]Kaya, 2003, a.g.k.
[192](http-186).
[193]U. Emek (1999). *Uluslararası Ticarette Tahkim Prosedürü*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İktisadi Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, s. 27-31.

1902 yılında Uluslararası Sağlık Bürosu (International Şanitary Organization) ABD' de kurulmuştur. İsmi Tüm Amerikan Sağlık Örgütü (Pan American Health Organization-PAHO) olarak değiştirilen bu Organizasyon, artan ticaret ve kolaylaşan ulaşımla birlikte olası salgınlardan korunmak için tedbirler gelişmiştir. Çalışmaları Amerika kıtası ile bağlı kalan bu Örgüt, karantina ve limanların sağlıkla ilgili koşullarına ilişkin çalışmalar yürütmüştür.[194]

1946 yılında, ABD' nin New York şehrinde Uluslararası Sağlık Konferansı düzenlendi. Konferansta bölgesel çözümlerin yeterli gelmediği, uluslararası çalışmalar yürütülmesi gerektiği ve bu bağlamda birlikte hareket edilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Konferansa 51 ülke ve Sivil Toplum Kuruluşları'nın yanı sıra vakıflar ve işçi sendikaları da katılım sağlamışlardır. Konferans sonrası Dünya Sağlık Örgütü kurularak Anayasası düzenlenmiştir. Türkiye Anayasa oluşum sürecine fiilen katılan ülkelerden biridir. Hazırlanan Anayasa 22 Temmuz 1946 yılında 61 ülkenin imzasıyla kabul edilmiş ve 26 üye ülkenin onayı ile 7 Nisan 1948 tarihinde yürürlüğe girmiştir.[195] 1949 yılında, 1902 yılında kurulan Tüm Amerikan Sağlık Örgütü olarak adlandırılan Organizasyon, Dünya Sağlık Örgütü'nün bünyesine dâhil olmuş ve Amerika Bölge Bürosu olarak hizmet vermeye devam etmiştir.[196]

Birleşmiş Milletler içerisinde görev yapan WHO, uluslararası sağlık alanında çalışmalar gerçekleştirmekte ve bilgi koordinasyonunu sağlamaktadır. Sağlıkla ilgili konularda araştırmalar yürütmek, iş birliği gerektiren çalışma sahalarında liderlik yapmak, normlar geliştirmek ve standartlar koymanın yanı sıra uygulamaların normlara uygun olup olmadığını denetlemek WHO'nun görevleri arasındadır. WHO, ülkelere teknik destek sağlayarak politikaların uygulanması için rehberlikten öte yürüttüğü çalışmalarıyla, sağlık alanında sürdürülebilir kalkınmayı sağlamayı ve ihtiyaçlara göre uyguladığı politikalarını revize etmeyi hedeflemektedir.[197]

---

[194]Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı. *Dünya Sağlık Örgütü ve Türkiye ile İlişkileri.* https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/yuklemeler/ekitap/dsoandturkey.pdf (Erişim Tarihi: 25.12.2018)
[195]http://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa (Erişim Tarihi: 25.12.2018)
[196](http-191).
[197] https://www.who.int/about/who-we-are/en/ (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

Herkes için daha iyi sağlık koşulları sağlamak için çalışan Örgüte, Türkiye kuruluş çalışmalarından itibaren dâhil olmuştur. 9 Haziran 1949 tarih ve 5062 sayılı kanunla ise Örgüt üyeliğimiz resmiyet kazanmıştır. 1950 yılında "Teknik Yardım Anlaşması" nı imzalayan Ülkemiz, WHO ve BM'e bağlı diğer kuruluşlarla ortak sağlık çalışmaları yürütmüştür. 1959 yılında Merkezi Cenevre olan Örgütün Ankara'da Türkiye Ülke Ofisi kurulmuştur. Ofis, sağlık sistemleri ve halk sağlığı konusunda bilgilendirme yapan, acil durumlara hazırlık ve müdahale konusunda eğitim düzenleyen, bulaşıcı olan ve olmayan hastalıklar ile ilgili çalışmalar yürütülen bir iş birliği merkezidir. Saha işlemleri Gaziantep'te kurulan saha ofisi üzerinden yürütülmektedir. Ülkemiz ve WHO işbirlikleri 2 yıllık yapılan proje anlaşmaları üzerinden devam etmektedir.[198]

2.5.5.18. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), (WIPO-World Intellectual Property Organization)

Sanayileşmenin hız kazanması ve ticaretin yaygınlaşması sonucu artan etkileşim ilebirlikte mucitlerin ortaya çıkardıkları ürünlerin kopyalanması endişesi gündeme gelmiştir. 1873 yılında Viyana' da yapılacak olan "Uluslararası Keşifler Sergisi"ne bu endişe nedeniyle üreticilerin ve tacirlerin katılım sağlamaması üzerine bu konuda çalışma yapılması gerekliliği anlaşıldı.[199]

Uluslararası alanda fikri hakların korunması için 1883 yılında ilk adım atılmış ve Endüstriyel Hakların Korunmasına Dair Paris Konvansiyonu imzalanmıştır. 1886 yılında Edebi ve Sanatsal Eserlerin Korunmasına Dair Bern Konvansiyonu imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Paris ve Bern Konvansiyonlarının fiili çalışmalarını yürütmek için İsviçre'de Fikri Mülkiyetin Korunması İçin Birleşik Uluslararası Bürolar kurulmuştur.[200] Büro Birleşmiş Milletler bünyesine katılmış ve 1967 yılında Stockholm'da Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Kuruluş Anlaşması imzalanmıştır. 1970 yılında Anlaşma yürürlüğe girmiş ve uluslararası iş

[198](http-191).
[199]İ. Ayber (2005). *Sınai Mülkiyet Hakları Ile Ilgili Uluslararası Kuruluşlar (WIPO, DTÖ, AB), (*Uzmanlık Tezi). Ankara: Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı s. 4.
[200]Ö. Gülşen (2009). *Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) BünyesindeTahkim*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 4-5.

birliği sağlamak yoluyla fikri hakların korunmasını sağlayacak olan Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü kurulmuştur.[201]

2018 yılı itibariyle 191 üyeye sahip olan Örgütün merkezi Cenevre'dir. Fikri mülkiyet hakları ile ilgili hizmet, politika, bilgi ve iş birliği için küresel bir forum niteliği taşıyan Örgüt, Uluslararası Fikri Mülkiyet (IP) sistemi geliştirilmesi için çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Türkiye WIPO ilişkileri, 1975 yılında Kuruluş Sözleşmesinin kabulüne dayanmaktadır. Türkiye WIPO'nun temelleri olarak addedilen Paris ve Bern Birlikleri'ne üyedir.[202]Türk Patent Enstitüsü iş birliği ile WIPO çalışmaları takip edilmekte ve ortak proje çalışmaları yürütülmektedir. [203]

2.5.5.19. Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO)

185 üye ülkeye ve 6 üye bölgeye sahip olan Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), Birleşmiş Milletler uzman kuruluşlarındandır. WMO, atmosfer ve atmosferde yaşanan etkileşimler, toprak ve okyanuslarda meydana gelen değişimler, hava, iklim ve su kaynakları ile ilgili alanlarda uluslararası iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir.[204]

WMO, temelleri 1873 yılında kurulan Viyana merkezli Uluslararası Meteoroloji Teşkilatı'na dayanmaktadır. Dünya Meteoroloji Örgütü Sözleşmesi, 11 Ekim 1947 tarihinde Amerika'nın Washington Şehrinde 42 ülkenin imzasıyla kabul edilmiştir. Türkiye Sözleşmeyi imzalayan 42 ülkeden biridir. 1947 tarihinde imzalanan Sözleşme 23 Mart 1950 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1951 yılına gelindiğinde ise WMO, meteoroloji olayları ile ilgili olarak BM bünyesinde hizmet vermeye başlamıştır. WMO kuruluş sözleşmesinin yürürlüğe girdiği 23 Mart, "Dünya Meteoroloji Günü" olarak kutlanmaktadır.[205]

WMO bünyesinde teknik konularda uzmanlardan oluşan komisyona sahiptir. Bu komisyonlar; Temel Sistemler Komisyonu, Gözlem Metodları ve Aletleri Komisyonu,

[201]Gülşen, 2009, a.g.k., s. 5.
[202]Ayber, 2005, a.g.k., s. 13.
[203]Gülşen ,2009, a.g.k., s. 13.
[204]https://public.wmo.int/en/about-us (Erişim Tarihi: 25.12.2018).
[205]http://cenevreofisi.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/203416 (Erişim Tarihi: 25.12.2018).

Atmosfer Bilim Komisyonu, Havacılık Meteoroloji Komisyonu, Zirai Meteoroloji Komisyonu, Deniz Meteorolojisi Komisyonu, Klimatoloji Komisyonu'dur.[206]

2019 yılı Ocak ayı itibariyle 185 üye ülke ve 6 Bölgeye sahip olan WMO[207],dünyaya hava ve iklim değişiklikleri ile ilgili bilgi sunmaktadır. Şiddetli hava koşulları, iklim değişiklikleri ile ilgili erken uyarı sistemi geliştirerek, olası afet durumunda yaşanabilecek can ve mal kayıplarının önüne geçmeyi hedeflemektedir. WMO, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ve bölgelerde, eğitimler vererek teknik ve kurumsal kapasite ile altyapının geliştirilmesi var olan koşulların iyileştirilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın destekçisi olan Örgüt ülkelerin Ulusal Meteorolojik ve Hidrolojik Hizmetler kapasitelerini arttırmalarına destek olmaktadır.[208]

WMO, üye ülkeleri 6 Bölgesel Grup olarak kategorize etmiştir. Bu gruplar; Afrika, Asya, Kuzey ve Orta Amerika, Güney Amerika, Güney Batı Pasifik, Avrupa Bölgeleridir. Bölge Birlikleri ile birlikte dört yılda bir gerçekleştirilen toplantılar aracılığıyla bölgelerde yürütülen meteoroloji çalışmaları ve faaliyetleri görüşülerek Ulusal Metoroloji ve Hidrometeoroloji Servisleri arasında koordinasyon ve iş birliği güçlendirilir. Avrupa Bölgesine dahil olan ülkemiz, Örgüte 31 Mayıs 1949 tarih ve 5411 sayılı Kanunla üye olmuştur. WMO ile iş birliği Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü kanalıyla yürütülmektedir. Haziran 2015 yılında gerçekleştirilen 17. Dünya Meteoroloji Kongresi' nde yapılan seçim sonucu Ülkemiz İcra Konseyi'ne seçilmiştir. 2019 yılında sona erecek olan bu görevi Türkiye adına Meteoroloji Genel Müdürü İsmail Güneş gerçekleştirmiştir.[209]

2.5.5.20. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

Küreselleşmenin gelişmesiyle birlikte, iş birliği ihtiyacı duyulan alanlardan biri de turizmdir. Bu kapsamda meydana gelen Dünya Turizm Örgütü'nün temelleri 1925 yılında Lahey'de yapılan Resmî Turist Trafiği Dernekleri Uluslararası Kongresi esnasında atılmıştır. 1934 yılında ise Kuruluş "Resmî Turist Tanıtma Örgütleri Uluslararası Birliği" (IUOTPO)

[206](http-202).
[207]https://public.wmo.int/en/about-us/members (Erişim Tarihi:05.01.2019)
[208]https://public.wmo.int/en/our-mandate/what-we-do/capacity-development (Erişim Tarihi: 05.01.2019).
[209](http-202).

şeklinde isim değişikliğine uğramıştır. 1946 yılında merkezi Cenevre'ye taşınan örgüt varlığını hükümet dışı organizasyon olarak sürdürmeye devam etmiştir.[210]

Örgüt, İsviçre Merkezli ve İsviçre Medeni Kanunu hükümleri uyarınca oluşturulmuştur. Ancak kuruluşundan itibaren kısa zaman içerisinde turizmin öneminin artmasıyla birlikte faaliyet alanında genişleme yaşanmıştır. 19 üye ile başladığı yolculuğuna kısa zamanda 100'ü aşkın üye daha ekleyen kuruluş, etkinlik alanını arttırmak için girişimlerde bulunmuştur. Bu amaçla kapsama alanını genişletme, hükümetler arası bir statü kazanma güdüsüyle hareket eden Örgüt, 1967 yılında Japonya'nın Tokyo şehrinde düzenlenen konferansta Birleşmiş Milletler Örgütü ile faaliyet gösterme doğrultusunda karar almıştır.[211]Bu kararın ardından 1969 yılında BM Genel Kurulu'nda turizm alanında iş birliği içerisinde faaliyet göstermesi onaylanmış ve tekrar isim değişikliğine gidilerek daha kapsayıcı olduğu düşünülen Dünya Turizm Örgütü adını almış ve böylelikle Örgüt'ün kuruluşu 1975 yılında gerçekleşmiştir. Ilk Genel Kurul toplantısını İspanya' nın Madrid şehrinde düzenleyen UNWTO, merkezini de İspanya'ya taşımıştır. 1976 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile birlikte çalışmalarına başlayan Örgüt, 23 Aralık 2003 tarihinde BM Uzmanlık Teşkilatı olmuştur.[212]

Türkiye, Örgüte üyelik sözleşmesini 26.06.1973 tarih ve 1768 sayılı kanunla onamıştır. 1975 yılında asli üye konumuna gelen Ülkemizin Genel Kurul'da temsilcisi T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır. Yakın tarihte ise, 29-30 Eylül 2015 tarihlerinde geçekleşen T.20 Turizm Bakanları Toplantısı'na Antalya ev sahipliği yapmıştır. Turizmin ekonomik kalkınma ve istihdama etkisinin yanı sıra KOBİ'ler üzerinde durulan toplantıda turizm yoluyla "İş Alanı Oluşturma ve Kapsayıcılığın Teşvik Edilmesine Yönelik Politikalar" görüşülmüştür.[213]

---

[210]G. Schiavone (2008). *International Organizations: A Dictionary and Directory*. (7th Edition), Basingstoke (U.K.): Palgrave MacMillan, s. 372.; A. J. Peaslee (1976). *International Governmental Organizations: Constitutional Documents*, (3rd Edition), Martinus Nijhoff 1976, s. 643.)

[211]A. Çamyamaç (2017). Dünya Turizm Örgütü (World Tourism Organization). *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 8 (2).* http://dergipark.gov.tr/download/article-file/360461 (Erişim Tarihi: 03.01.2018)

[212]F. Andaç (2014). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün Turizme Katkıları. *International Conference on Eurasian Economies.* https://www.avekon.org/papers/946.pdf (Erişim Tarihi: 04.01.2018)

[213]http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-dunya-turizm-orgutu-.tr.mfa (Erişim Tarihi: 03.01.2019)

2019 yılı itibariyle 158 üye ülkeye ve 6 işbirlikçi kuruluşa sahip olan Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), "sorumlu, sürdürülebilir ve küresel olarak erişilebilir turizmi teşvik etmeyi" amaçlamaktadır.[214]

2.5.5.21. Dünya Ticaret Örgütü (WTO)

Dünya Ticaret Örgütü (WTO), 1948 ila 1994 yılları arasında uluslararası ticaret düzenlemelerine ilişkin oluşturulmuş olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) yerine kurulmuştur. GATT, dünya ticaretine ilişkin düzenlemeler gerçekleştirmekte ve büyümeyi desteklemekteydi. Küreselleşmenin etkilerinin hızla hissedilmeye başlanmasıyla birlikte varolan düzenlemeler yetersiz kaldı. Uluslararası ticaret alanında hukuki düzenleme ve yaptırım gücüne sahip olan daha kapsamlı bir kuruluşa ihtiyaç duyuldu. Bu kapsamda 15 Nisan 1994 tarihinde Marakeş'te imzalanan Anlaşma ile GATT'ın yetki alanına haiz aynı zamanda hukuki açıdan donatılmış, çok yönlülük kazandırılmış uluslararası bir Örgüt olan Dünya Ticaret Örgütü kurulmuştur.[215]

GATT'ın aksine hukuki temeli bulunan Dünya Ticaret Örgütü, çok taraflı ticaret sisteminin aynı zamanda kurumsal yönüne de haizdir. Faaliyetlerine 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren başlayarak uluslararası ticaretin yanı sıra yatırım, fikri ve sınai mülkiyet gibi alanlarda da hizmet vermeye başlamıştır. WTO, bünyesinde ticaret müzakereleri yürütmekte ve dış ticaretin serbestleşme ilkelerine ilişkin düzenlemelere yer vermektedir. Değişen koşullara uyum sağlayan prosedürler belirleyerek ticari engellerin aşılması için pazarlık yoluna gitmektedir. WTO, üye ülkelere ticaret politikalarını şeffaf kılacak düzenlemeler tavsiye etmekte ve ülkelerin dış ticaret politikalarının Anlaşmaya uygun olup olmadığını sekretarya tarafından düzenlenen raporlar üzerinden incelemektedir.WTO, ticaretin sorunsuz bir şekilde ilerlemesi, herhangi bir mağduriyet yaşanmaması için meydana gelebilecek anlaşmazlıkların çözüm merkezi görevini de yürütmektedir. Örgütün aynı zamanda Anlaşma ve prosedürlerle meydana getirilen kurallara uyulmasını ve taahhütlerin yerine getirilmesini talep etme yetkisi bulunmaktadır. WTO, gelişmekte olan ülkelerin ticaret hacmini

[214]http://www2.unwto.org/content/who-we-are-0 (Erişim Tarihi: 03.01.2019)
[215]http://ab.gtb.gov.tr/uluslararasi-orgutler/dunya-ticaret-orgutu (Erişim Tarihi: 04.01.2019)

geliştirmek için onları desteklemekte, taahhütlerini yerine getirmeleri için esnek zaman aralığının yanı sıra teknik destek ve rehberlik hizmetleri sunmaktadır. Merkezi olan Cenevre'de üye ülke hükümetlerine yönelik eğitimler düzenleyerek sürdürülebilir kalkınmanın temeli olan bilgi ve altyapı ihtiyacını karşılamak için programlar yürütmektedir.

164 üyeye sahip olan WTO ile Türkiye ilişkisi, GATT üyeliğimizin de bulunması sebebiyle 26 Mart 1995 yılında gerçekleşmiştir.[216] Türkiye ile DTÖ arasında yapılan anlaşmalar; Ticaretin Kolaylaştırılması ve Hizmetler Ticareti öncelikli olmak üzere gümrük değeri, tercihsiz menşe kuralları, fikri mülkiyet hakları, sanayi ürünlerinde geçerli olan tarife indirimi gibi alanlarda süregelmektedir.[217]

2.5.6. BM Kalkınma Programı- UNDP

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 1965 yılında ABD New York merkezli olarak kurulmuştur. UNDP, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, demokratik yönetim şeklinin ve barışın inşasını sağlama ve iklim değişikliği ve afetler konusunda iş birliği sağlamayı amaçlayan Birleşmiş Milletler bünyesinde bulunan küresel bir kalkınma programıdır.

UNDP'nin temelleri 1949 yılında oluşturulmuş olan Birleşmiş Milletler Genişletilmiş Teknik Yardım Programı ile 1958 tarihli Birleşmiş Milletler Özel Fonu'nun tek yönetim altında toplanmasına dayanmaktadır. 1965 yılında kurulmasına rağmen, Ülkemizde gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler 1950'li yıllara dayanan UNDP'nin New York'ta bulunan merkezinin yanı sıra Brüksel, Cenevre, Tokyo ve Washington D.C.'de irtibat büroları bulunmaktadır.[218]

166 ülkede faaliyet gösteren UNDP'nin öncelikli hedefi yoksullukla mücadele etmektedir. Yoksulluğa son vermek için çalışmalarını yürütürken ise sürdürülebilirliği ön planda tutmaktadır. Yapılan yardımlar her ne kadar büyük miktarlarda olsa da ülkelerin kalkınmaları desteklenmediği sürece yardıma muhtaç kalacakları açıktır. Bu nedenle

[216]https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/turkey_e.htm (Erişim Tarihi: 04.01.2018)
[217](http-212).
[218]http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-kalkinma-programi-_undp_-.tr.mfa UNDP (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

sürdürülebilir kalkınma desteklenerek, yapılan yardımlar yoluyla, ülkelere yoksullukla mücadelede aktif olma beceri ve altyapısı kazandırmak önem kazanmaktadır.

UNDP, 2000 yılının Eylül ayında BM Genel Kurulu'nda 147 devlet ve 184 ulusun katılımıyla deklare edilen Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi yoluyla, hedeflerine ulaşmada var olan engellere ilişkin çerçeve çizerek çalışma alanını somutlaştırmıştır. Bildirge yoluyla ülkeler "Küresel düzeyde insan onuruna yakışır düzeyde yaşam sürme, eşitlik ve esenlik ilkelerinin tüm toplumlarda geçerli kılınması yolunda iş birliği içerisinde hareket etmeyi taahhüt etmişlerdir. Bu kapsamda sekiz maddeden oluşan Binyıl Kalkınma Hedefi belirlenmiştir.[219]

2.5.7. Birleşmiş Milletler Binyil Kalkınma Hedefleri

Binyıl Bildirgesinin yayınlamasının ardından Binyıl Kalkınma Hedefleri Bildirge uyarınca şekillenmiş ve sekiz adet hedef belirlenmiştir. Hedeflerin belirlenmesi ve ulaşılması aşamasında BM kuruluşları, Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ile yakın iş birliği içerisinde bulunulmuştur. BM Genel Kurulu tarafından 2001 yılında onaylanan Hedeflerin 2015 yılına kadar küresel ve ulusal katkılar yoluyla gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Binyıl Kalkınma Hedefleri sekiz ana hedeften oluşmaktadır. Bunlar;

- Birinci hedef; aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılmasıdır. Bu kapsamda 2015 yılına kadar, günde bir dolardan az bir parayla geçinmek zorunda bulunan ve açlıkla mücadele eden nüfusun yarıya indirilmesi şeklinde iki alt hedef içermektedir.
- İkinci hedef; evrensel temel eğitimin sağlanması olup, tüm kız ve erkek çocukların ilköğretimi tamamlamalarına destek olunması alt hedefini içermektedir.
- Üçüncü hedef; kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve toplumda kadınların konumunun güçlendirilmesidir. İlköğretim ve ortaöğretimde kız ve erkek öğrencilerin eşit imkanlara sahip olması için alt hedef geliştirilmiştir.

[219]Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Birleşmiş Milletler Mukim Koordinatörlüğü (2010). *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu*.http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/07/UNDP-TR-TR-2010-MDG-Report_TR.pdf (Erişim Tarihi: 07.01.2019).

- Dördüncü hedef; çocuk ölümlerinin azaltılmasıdır. Yoksullukla mücadele eden yeterli altyapı, sağlık imkanlarına sahip olmayan ülkelerde çok yüksek seyreden 5 yaşından küçük çocuk ölümlerinin üçte iki oranında azaltılması hedeflenmektedir.

- Beşinci hedef ise; 4. hedefle bağlantılı olarak anne sağlığının iyileştirilmesidir. Doğumda ya da doğum sonrası komplikasyonlar sonucu hayatını kaybeden anne ölüm oranının dörtte üç azaltılması için bu madde kapsamında çalışmalar gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

- Altıncı hedef; birçok insanın yaşam kalitesini düşüren hatta ölümle sonuçlanan HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesini sağlamaktır. HIV/AIDS'in bulaşmasını önlemek ve hastalığa yakalanan kişilerin tedavilerini sağlamak alt hedeflerinden ilkidir. İkinci alt hedef sıtma ve diğer önemli hastalıkların görülme sıklığının azaltılmasını sağlamak bu hastalıklar dolayısıyla can kaybı yaşanmaması için uğraş vermektir.

- Yedinci hedef; çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Bu kapsamda sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ile ulusal politika ve programların uyumlaştırılması, çevresel kaynakların kaybının önüne geçilmesi, sağlıklı içme suyuna sürdürülebilir biçimde ulaşamayan nüfusun yarıya indirilmesi alt hedeflerinin 2015 yılına dek gerçekleştirilmesi istenmiştir. Gecekondularda ikamet eden en az 100 milyon gecekondu sakininin yaşam koşullarını ise 2020 yılına kadar iyileştirme alt hedefi oluşturulmuştur.

- Son hedef olan sekizinci kalkınma hedefi ise; kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirilmesinin sağlanmasıdır. İlk yedi maddede, ülkelerin yaşadığı temel sorunlar tespit edilmiş ve bununla ilgili hedefler oluşturulmuştur. Sekizinci hedef ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına yardım etmek için gelişmiş ülkelere çağrı niteliği taşımaktadır. Sekizinci Hedef kapsamında gelişmiş ülkelere küresel iş birliği uyarınca borç affı konusunda cömert davranmaları, yardımları artırmaları ve gelişmekte olan ülkelere teknoloji ve pazar ulaşımı konusunda esnek davranmaları tavsiye olunmaktadır.[220]

[220]Birleşmiş Milletler Türkiye (2000). *Bin Yıl Kalkınma Hedefleri*. http://www.un.org.tr/includes/files/Binyil02.pdf (Erişim Tarihi: 07.01.2019)

Sekizinci maddenin alt hedefleri; ulusal ve uluslararası düzeyde iyi bir yönetime sahip, gelişmeyi destekleyici ve yoksullukla mücadeleyi taahhüt eden şeffaf, kurallara bağlı ve ayrım yapmayan bir ticari ve mali sistem geliştirmek, en az gelişmiş ülkelere yönelik tarife ve kotalarda esneklik sağlamak, yine bu ülkelere yapılan yardımları artırmak, kalkınmalarına destek olacak yönde politikalar geliştirmek ve uygulamak, denize çıkışı olmayan ve gelişmekte olan ada devletlerinin ihtiyaçlarını temin etme konusunu göz önünde bulundurmak, gelişmekte olan ülkelerin borçlanmalarında sürdürülebilirliği sağlamak mümkünse borçların affı, geri ödemelerin yapılandırılması gibi kolaylaştırıcı çözümler geliştirmek, gelişmekte olan ülkelerin iş birliği ile genç nüfusa iş imkânları sunulması için çalışmalar yürütmek, ilaç firmalarının yardımıyla gelişmekte olan ülkelere ihtiyaç duydukları tıbbi malzeme ve ilaçları ulaştırmak ve son alt hedef olan özel sektörün iş birliği ile öncelikli olarak bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere, teknolojiye erişme imkânı sağlamaktır.[221]

Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne ilişkin 2014 ve 2015 yıllarında yayınlanan raporlarda yer verildiği üzere hedeflerin, birçok insanın yaşamında etkili olduğu, küresel açlık seviyesinin 2010 yılı itibariyle yarı yarıya azaltıldığı belirtilmektedir. 1990'da 1,9 milyar seviyesinde seyreden yoksul insan sayısı 2015'te 836 milyona düşmüştür.[222]

Raporda, ikinci ve üçüncü hedef uyarınca gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde gelişmekte olan ülkelerde çocukların %90' ı temel eğitim imkânına sahip olmakla birlikte ilkokula giden kız ve erkek çocuklarının oranlarında süregelen eşitsizliğin iyileştirildiğine yer verilmiştir. Sağlık alanında koyulan hedeflerde kayda değer gelişmelerin sağlandığı ve sıtma, tüberküloz gibi hayati tehlike içeren hastalıkların gerilediği raporlanmıştır. Beş yaşından küçük olan çocukları hayatlarını kaybetme oranı yarıya indirilmiş,1990 yılı itibariyle 1000 doğum başına 90 ölüm gerçekleşirken bu oranın 43 ölüme kadar düşürülmesi sağlanmıştır. Bu sayede her gün yaklaşık 17 bin çocuğun hayata devam edebilmesi için önayak olunmuştur. İçilebilir sağlıklı suya erişimi bulunmayan insan sayısı yarı yarıya

[221](http-217).
[222]Birleşmiş Milletler (2015). *MDG Report.*http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%20report%202015%20presentation_final.pdf (Erişim Tarihi: 07.01.2019)

azaltılmıştır. 2012 yılı itibariyle en yüksek seviyesine ulaşan Resmi Kalkınma Yardımları reel %66 artış göstermiş ve 2000 ile 2014 yılları arasında 135,2 Milyar $ seviyesine ulaşarak, bu alanda yapılan yardımların 2010 yılına dek gösterdiği azalma eğilimini tersine çevirmiştir. Verilere göre, 174 ülkenin ortalama yüzde 90'ında bulunan parlamentolarda kadın vekil oranlarında artış gözlemlenmiştir.[223]

Raporlardan edinilen veriler ışığında, belirlenen hedeflerin başarılı kısımlarının yanı sıra, ulaşılamayan hedeflere ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Bu kapsamda BKH'de belirlenen yoksulluğu azaltma hedefine ulaşılmış olsa da Dünya'da 1,2 milyar insan hala aşırı yoksulluk sınırında hayatlarını sürdürmektedir. Çocukların eğitime kazandırılması konusundaki çalışmaların etkilerinin zayıfladığı öngörülmektedir. Çocuk ölümleri konusunda % 43 oranında azalma yaşanmış ancak bu oran hedeflenen oranın altında kalmıştır. Anne sağlığı ve anne ölüm oranlarının düşürülmesi için yapılan çalışmalar sonucu ölüm oranı 45 azalma gösterse de hedefe ulaşmak için yeterli olamamıştır. HIV enfeksiyonuna hala sık rastlanmaktadır. Çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin hedeflerden olan çevresel geri kazanım ilkesinin tersine her yıl milyonlarca hektar ağaç yok olmakta ve sera gazı salınımı küresel bazda artış göstermektedir.[224]

Binyıl Hedefleri kapsamında yapılan çalışmalar sonucu hedeflerin çoğuna ulaşılmıştır. Ancak küreselleşen dünya, insan yaşamının dinamikliği sonucu belirlenen başlıkların yetersiz hale geldiği görüşülmüş ve 2015 yılı sonrası daha kapsamlı bir kalkınma programı izlemek üzere görüşmeler başlatılmıştır. Bu amaçla 25 Eylül 2015 tarihinde bir araya gelinmiş ve New York'ta 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kabul edilmiştir.

2.5.8. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2012 yılında Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda ortaya çıkmıştır. 2015 yılında

[223](http-219).
[224]UNDP (2014). *The Millennium Development Goals Report*.http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/mdg/millennium-development-goals-report-2014.html (Erişim Tarihi: 07.01.2019).

kabul edilen gündemin, 15 yıl boyunca takip edilmesi ve 2030 yılı itibariyle hedeflere "tek bir kişiyi bile arkada bırakmayacak" şekilde ulaşılmış olması planlanmaktadır.[225]

2000'li yılların başında oluşturulan Binyıl Kalkınma Hedefleri sonucu ilerleme kaydedilmiş ancak hedeflerin tümünde başarı yakalanamamıştı. Binyıl Hedeflerinin kapsayıcılığı ve yeterliliği konusunda da soru işaretleri bulunmaktaydı. Tüm bu eksiklikleri gidermek, yoksulluğun yerellik bakış açısından sıyrılarak küresel bir biçimde ele alınan bir sorun haline gelmesiyle birlikte, yapılan görüşmeler sonucu 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri oluşturulmuştur. SDG yoluyla Binyıl Hedefleri'nin başarılarının daha ileriye taşınması ve eksik kalan alanlarında faaliyet alanı kapsamına alınması istenmiştir. Ülkelerin karşılaştıkları çevresel, politik, ekonomik zorlukların daha iyi bir yaşam sürme yolunda engel oluşturmaması için teknik yardımlar ve rehberlik destekleri sunulması öngörülmüştür.

Birleşmiş Milletler'in üye ülkeleri 25 Eylül 2015 tarihinde Binyıl Kalkınma Hedefleri'ni takip edecek olan Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde, 2030 yılına kadar yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele, ekonomik büyüme, enerji, sürdürülebilir tüketim ve üretim, sanayileşme ve iklim değişikliği ile ilgili konuları kapsayan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefini kabul etmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2015 yılına kadar yerine getirilmesi için taahhütte bulunulan sekiz yoksullukla mücadele hedefi Binyıl Kalkınma Hedeflerinin üzerine inşa edilmiştir.

Küresel Hedefler adıyla da anılan SDG'ler yoksulluğun 2030 yılına kadar yok edilmesi için daha derinlemesine çalışmalar yürüterek çözüm getirmeyi amaçlamıştır. 2016 Ocak Ayı itibariyle yürürlüğe giren SDG'lerin gerçekleşmesi için UNDP, 170 ülke ve bölgede yürüttüğü çalışmalarla paralel olarak hedefleri desteklemek adına aktif rol üstlenmiştir. UNDP, SDG'leri ülkelerin ulusal kalkınma planları ile entegre etmeleri için hükümetlerle iş birliği içerisindedir. Yoksulluğun azaltılması, demokratik yönetim, küresel barışın mümkün kılınması ve çevresel faktörler üzerine yürütülen projeler yoluyla ülkelere destek programlarını devam ettirmektedir. Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde olduğu gibi hükümet,

[225]http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/background.html(Erişim Tarihi: 08.01.2019)

özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortak hareket etmek hedeflere ulaşılmasında kolaylık sağlamaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmada barışçıl çözümler desteklenmekte, insan hakları, adalet ve güvenlik kavramlarına vurgu yapılmaktadır. Hukukun üstünlüğü savunan SDG ülkelerin yolsuzlukla mücadelelerine, kamu kurumlarını güçlendirmelerine, Küresel Gündem ile Ulusal Yasalarını koordine etmelerine yardımcı olmaktadır.[226]

17 ana hedef ve bunların altında yer alan 169 alt hedeften oluşan Küresel Hedeflerin kapsamı Binyıl Kalkınma Hedeflerinin üzerine inşa edilmiş ve geniş kapsamlı tutulmuştur. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 17 ana hedefi aşağıda listelenmiştir;

1. Yoksulluğa tüm formlarıyla birlikte, dünya üzerindeki her yerde son vermek,
2. Açlığı bitirmek, gıda güvenliğini, doğru beslenme bilinci oluşturmayı sağlamak ve Sürdürülebilir tarımı desteklemek,
3. Sağlıklı yaşamı teşvik etmek, her yaşta zindeliğin korunmasını desteklemek,
4. Kapsayıcı, eşitlikçi ve nitelikli eğitimin güvence altına alınması ve herkes için yaşam boyu öğrenimin desteklenmesi,
5. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadın statüsünün toplumda güç kazanması, su ve kanalizasyon hizmetlerine erişimi ve sürdürülebilir yönetim vizyonunu kazandırmak,
6. Herkesin erişebileceği, güvenilir, sürdürülebilir, modern enerjiye erişimi sağlamak,
7. Herkes için sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve insana yakışır işleri yaygınlaştırmak,
8. Dayanıklı altyapılar kurmak, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi yaygınlaştırmak ve yenilikleri desteklemek,
9. Ülkelerin kendi içlerinde ve ülkeler arası var olan eşitsizliklerin azaltılması,
10. Sürdürülebilir şehirleşmeyi sağlamak ve yerleşim yerlerini güvenli hale getirmek,
11. Sürdürülebilir üretim ve tüketim modellerinin benimsenmesini desteklemek,

[226](http-222).

12. İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele etmek,
13. Okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak,
14. Karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımının sağlanarak gelişiminin desteklenmesi, ormanların sürdürülebilir yönetimi, çölleşme ile mücadele, karasal bozulmanın durdurulması ve iyileştirilmesi ve biyoçeşitlilik kaybının önüne geçilmesi,
15. Barışçıl ve kapsayıcı anlayışa sahip toplumları yaygınlaştırmak, herkesin adalete erişimini sağlamak ve her seviyede etkili, şeffaf, hesap verebilir kurumlar kurmak,
16. Hedeflere ulaşmak için kullanılacak uygulama araçlarını kuvvetlendirmek ve sürdürülebilir kalkınma için küresel iş birliğini canlı tutmak.[227]

Belirlenen alt hedefler yoluyla, oluşturulan 17 hedefin kapsamları genişletilmiş ve ölçülebilir kılınması amacıyla oranlar belirlenerek ve hedeflere ulaşmada ölçüt olacak tarihlere yer verilmiştir. Binyıl Kalkınma Hedefleri sayesinde gerçekleştirilen hedeflere daha geniş perspektif kazandırılarak hazırlanan 17 Ana Hedef ile 169 Alt Hedefin gerçekleşmesi için İmza Çözümler adı verilen yaklaşım geliştirilmiştir. Bu çözümler yoksulluğun tüm çeşitleriyle ortadan kaldırılması, yapısal dönüşümlerin hızlandırılması, yaşanılan şok ve krizlere karşı dayanıklılık geliştirilmesi olarak belirlenmiş ve 2030 yılı Hedeflerine ulaşmada yapı taşı olarak kullanılması kabul görmüştür.[228]

[227]http://www.kureselhedefler.org/hedefler/hedefler-icin-ortakliklar/ (Erişim Tarihi: 08.01.2019).
[228](http-220).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TÜRKİYE'NİN KALKINMA YARDIMLARI POLİTİKASI

3.1. Türkiye'nin Aldığı Dış Yardımlar

Ülkelerin dış politikalarını belirlemelerinde dış yardımın etkisi büyüktür. Yardım alan ülke ya da yardım sağlayan ülke konumunda bulunmalarına göre izleyecekleri politikalarında şekillenme meydana gelir. Türkiye'nin dış politikasının şekillenmesinde ise Batıcılık ilkesi etkili olmuştur. Batıcılık ilkesine Soğuk Savaş döneminde daha geniş yer verilmeye başlanmış ve Doğu- Batı kutuplaşmasında Batı bloğu ile paralel hareket edilmiştir.[229]

Batı Bloğunun tercih edilmesinde etkili olan sebeplerden biri güvenlik kaygısıdır. Halihazırda batı güvenlik sisteminin parçası olan Türkiye bu kapsamda yardım almaktaydı.[230] Bolşevik İhtilali'nden İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen dönemde aktif politika izlemeyi tercih etmeyen Sovyet ülkeleri savaş sonrası, savaş esnasında uyguladıkları yayılma politikasını devam ettirmeyi hedeflediler.1823 yılında ABD Başkanı James Monreo tarafından yayınlanmış olan ve ABD'nin Avrupa'da yaşanan olaylara müdahil olmamasını temel alan Monroe Doktrini terk edilerek uluslararası politikaya taraf olmasıyla birlikte Türkiye-ABD etkileşimi söz konusu oldu. Bu dönemde ABD'nin Sovyetleri çevreleyerek yayılmalarını engelleme isteği, Türkiye'nin konumu nedeniyle önem kazanmasını sağlamıştır.[231] Komünist rejime karşı savaş veren Batı bloğu ülkelere yardım sağlanacağını bildirmiş ve Marshall Planını hayata geçirmiştir. İkinci Dünya Savaşı öncesi İngiltere'den yardım sağlayan Türkiye, savaş sonrası bozulan ekonomisi nedeniyle İngiltere'nin yardımları devam ettiremeyeceğini açıklaması üzerine Marshall Planı kapsamında yardım talep etmiştir. Ilk başta kabul edilmeyen bu talep araya İngiltere'nin girmesi ve Türkiye'nin konumunun öneminin anlaşılması üzerine ABD tarafından devam ettirilmiştir. Marshall Yardımları kapsamında Türkiye 1948-1951 yılları arasında 62.376.000 $ tutarında hibe almıştır. Ödünç

[229]B. Oran (2001). *Türk Dış Politikası, 1919–1980, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar.* (Cilt 1), İstanbul: İletişim Yayınları, s. 49.
[230]M. Aydın (2005).Turkish Foreign Policy at the End of the Cold War: Roots and Dynamics, *Turkish Yearbook, XXXVI Volume, s. 21*.
[231]Y. Güler (2004). *II. Dünya Harbi Sonrası Türk-Amerikan İlişkileri (1945–1950).* Kırşehir: Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 5 (2), s. 210.

kapsamında sağlanan yardım tutarı ise 72.840.000 $ tutarında olup, bu borçların geri ödenmesi 1952-1956 yılları arasında %2.5 faizle eşit taksitlerle ödenmesi öngörülmüştür. ABD'nin Marshall Planı kapsamında ülkelere "Karşılık Fonu" uygulamasıyla yardım sağlamıştır. Bu kapsamda Türkiye 1948-1951 yılları arasında 71 522 000 $'ı hibe, 55 Milyon $'ı ödünç olmak üzere 126 522 000 $ tutarında yardım almıştır.[232] Teknik yardım kapsamında Türkiye'ye yapılan yardım tutarı ise 1948-1951 yılları arasında 3 Milyon $ dolaylarındadır.[233]

Soğuk Savaşın etkisiyle ABD ile yardım ilişkisini geliştiren Türkiye, NATO üyeliğinin gerçekleşmesiyle birlikte batı güvenlik sisteminin önemli bir parçası haline geldi.[234]NATO üyeliği sonrasında yardımlar ekonomik ve askeri yardım ayrımına girilmeksizin gerçekleştirildi. Türkiye'nin jeopolitik konumu gereği stratejik bir noktada olması ve üslerin bazılarına kullanım hakkı tanımlanmış olması nedeniyle ABD bu dönemde Türkiye'ye yaptığı dış yardımları artırmıştır. ABD-Türkiye ilişkilerinin geliştiği bu süreçte yapılan anlaşmaların bir kısmı gizli kapsamda tutulmuş, TBMM onayına dahi sunulmamıştır.[235]

Türkiye'ye yapılan yardımlar Batı ile sınırlı kalmamış, Sovyet ülkelerinden de yardım alınmıştır. Ancak yapılan yardımlar Batı yardımları ile kıyaslandığında daha dar kapsamlı kalmaktadır. 1960–1969 yılları arasında Türkiye'nin ihracatı 4,3 milyar dolar tutarındayken ABD yardımları 1,6 Milyar dolar civarında gerçekleşmiş ve ihracata oranı %37 olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı dönemde Sovyet ülkelerinden Türkiye'ye yapılan yardım ise 346 Milyon 510 bin dolar olarak gerçekleşmiştir.[236]

Türkiye'nin yardım sağladığı kuruluşlardan biri de Avrupa Birliği'dir. AB-Türkiye dış yardım ilişkileri 1964 yılında Ankara Antlaşması'na taraf olunması ile başlamıştır. Helsinki

[232]Ertem, 2009, a.g.k., s.377-397.
[233]Ülman, 1991, a.g.k.
[234]M. Gönlübol (1993).*Olaylarla Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitap Evis. 311.
[235]E. Torun (2005). Türkiye-ABD İlişkilerinin Dünü-Bugünü Ve Yarını, *Stratejik Araştırmalar Dergisi, 3 (5), s. 240.*
[236]İ. Küçükbayrak (2010).*Uluslararası İlişkilerde Bir Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar: ABD ve Türkiye Örneği.* (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/7397/261240.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

Zirvesi'nde aday olma perspektifi kazanıldıktan sonra Türkiye'ye yapılan yardımlarda artış yaşanmıştır. Bu dönemde yardımlar, Kopenhag Kriterleri olarak belirlenen dönüşüm projelerine yönelik kullanılmıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecini sağlamaya yönelik yardımlar Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) başlığı altında toplanmıştır.[237]

1964-1995 dönemleri arasında Türkiye'ye Avrupa Para Sisteminde Kabul edilen para birimi üzerinden 1.090.000.000 ECU (European Currency Unit) tutarında yardım taahhüdü yapılmıştır. (Tablo 3.1.)1 Ocak 1996 yılına dek AB ile Türkiye arasında 4 Mali Protokol, 1 Tamamlayıcı Protokol ve 2 ayrı İşbirliği Fonu hazırlanmış ancak bu programlar çerçevesinde taahhüt edilen miktarın 715.000.000 ECU tutarındaki kısmı ödenmiştir. Taahhüt edilen miktarın ödenememesinde Yunanistan'ın vetosu etkili olmuştur.[238]

Tablo 3.1. *1964-1995 Döneminde Türkiye'ye Tahsis Edilen Ve Gerçekleşen Hibe Miktarı (ECU)*

Kaynak	**Dönem**	**Hibe Miktari**	
		Taahhüt Edilen	**Gerçekleşen**
1.Mali Protokol	1964 – 1969	175.000.000	175.000.000
2.Mali Protokol	1971 – 1977	195.000.000	195.000.000
Ek Protokol	1971 – 1977	47.000.000	47.000.000
3.Mali Protokol	1979 – 1982	220.000.000	220.000.000
Özel İşbirliği Fonu	1980 – 1982	75.000.000	75.000.000
4.Mali Protokol	1982 – 1986	375.000.000	-
İdari İşbirliği Fonu	1993 – 1995	3.000.000	3.000.000
Körfez Krizi Yardımı	1991	-	-
Toplam		1.090.000.000	715.000.000

Kaynak: A. Odabaşı Sarı (2006).Avrupa Birliği Uyum Politikası, Katılım Öncesi Mali Araçlarıve Türkiye. İKV Yayınları No: 196

1996 tarihinde tamamlanan gümrük birliği uyarınca Türkiye'ye birlik bütçesinden mali kaynak aktarımı yapılması kararlaştırıldı. Yine bu dönemde yürütülmekte olan ve Akdeniz ülkelerini kapsayan MEDA programından mali yardım sağlanması öngörülmüştü. Bu

[237]S.M. Aykın ve K. Gürsoy (2011). Müzakere Sürecinde Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Mali Yardımları Taahhütler ve Gerçekleşmeler. *Celal Bayar Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 18 (2).*
[238]Aykın ve Gürsoy, 2011, a.g.k.

kapsamda kredi ve hibelerin 768.000.000 Euro tutarında sağlanması görüşülmesine rağmen ikinci kez Yunanistan vetosu nedeniyle 52.000.000 Euro kullandırılmıştır. (Tablo 3.2.).[239]

Tablo 3.2.*1996-1999 Döneminde Türkiye'ye Tahsis Edilen ve Gerçekleşen Hibe Miktarı (Euro)*

Kaynak	Dönem	Hibe Miktarı	
		Taahhüt	Gerçekleşen
AB Bütçesinden Yardım	1996–2000	375.000.000	-
MEDA 1	1995 – 1999	376.000.000	35.000.000
İdari İşbirliği Fonu	1996 – 2000	3.000.000	3.000.000
Diğer (Uyuşturucu ve AIDS ile mücadele, çevre ve sivil toplum projeleri	1992 – 1999	14.000.000	14.000.000
Toplam		768.000.000	52.000.000

Kaynak: A. Odabaşı Sarı (2006).Avrupa Birliği Uyum Politikası, Katılım Öncesi Mali Araçları ve Türkiye. İKV Yayınları No: 196

2000-2006 yıllarında Türkiye için 1.748.000.000 Euro yardım taahhüdünde bunulmuştur.(Şekil 3.1.). 2000 yılında alınan yardım miktarı, 209 milyon euro olup Meda deprem yardımını da içermektedir. 2004 ve 2005 yıllarını kapsayan tarihler için sırasıyla 250 milyon, 300 milyon Euro mali yardım yapılması öngörülmesine rağmen, yardımlar 236 milyon, 276 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir. Yapılan yardımlar mevzuat uyumlaştırılması ve kurumsallaşmanın sağlanması için yürütülen projelerin finansmanının yapılmasında ve AB ile ekonomik ve sosyal uyumun desteklenmesini sağlamak için yürütülen çalışmalarda kullanılmıştır.[240]

[239]Aykın ve Gürsoy, 2011, a.g.k.

[240]F. Dal vd., (2014). *AB Katilim Öncesi Mali Yardımlarda IPA ve SAPARD*. Çorum: Hitit Üniversitesi, http://web.hitit.edu.tr/dosyalar/materyaller/oemrekoc@hititedutr231220142B9M1W2Y.docx (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

Şekil 3.1. *2000 – 2006 Döneminde Türkiye'ye Yönelik Katılım Öncesi Mali Yardım Miktarı (Odabaşı Sarı, 2006:61)*

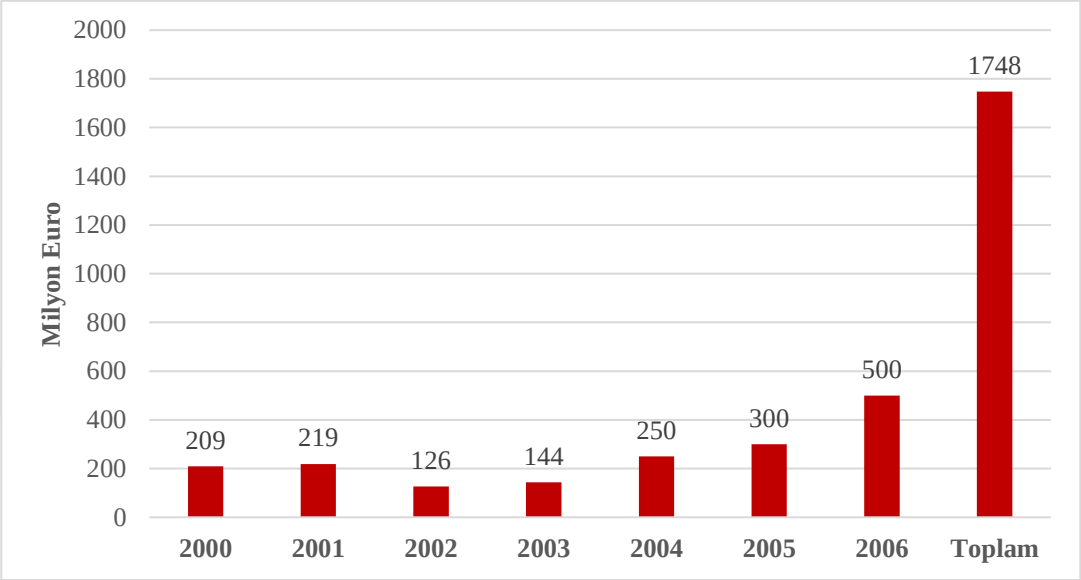

Türkiye'ye 2007-2012 yılları arasında kurumsal gelişme, sınır ötesi iş birliği, bölgesel kalkınma, insan kaynakları, ve kırsal kalkınma başlıkları altında mali yardım sunulmuştur. Yapılan yardımlar yıllar itibariyle artış göstermiştir. 497.200.000 Euro yardım 5 yıl içinde 899.500.000 Euro tutarına ulaşmıştır (Tablo 3.3.).[241]

Tablo 3.3.*2007-2012 Döneminde Aday Ülke ve Program Bileşeni Bazında Tahsis Edilen Katılım Öncesi Yardım Miktarı (cari fiyatlarla, Euro) (Dal, 2014)*

TÜRKİYE						
Bileşenler	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Kurumsal Gelişme	256.702.720	256.125.297	233.200.653	211.312.664	230.620.919	250.900.336
Sınır Ötesi İşbirliği	2.097.280	2.874.703	9.399.347	9.587.336	9.779.081	9.974.664
Bölgesel Kalkınma	167.500.000	173.800.000	182.700.000	238.100.000	291.400.000	350.805.000
İnsan Kaynakları	50.200.000	52.900.000	55.600.000	63.400.000	77.600.000	89.930.000
Kırsal Kalkınma	20.700.000	53.000.000	85.500.000	131.300.000	172.500.000	197.890.000
Toplam	**497.200.000**	**538.700.000**	**566.400.000**	**653.700.000**	**781.900.000**	**899.500.000**

[241]Dal vd., 2014, a.g.k.

Yardımlar için ikinci dönem olarak kabul edilen 2014-2020 dönemleri arasında AB müfredatına ekonomik ve sosyal uyumun gerçekleştirilmesi için çalışmaların desteklenmesi hedeflenmiştir. Söz konusu tarihler süresince Türkiye'ye 4.453,9 Milyar Euro tahsisi yapılmıştır.[242]

Tablo 3.4.*2014 – 2020 Politika Alanları ve Sektörlere Göre Endikatif Tahsisat Tablosu (Milyon Euro)*

Türkiye	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018-2020**	**2014-2020**
a. Birliğe üyelik için hazırlayıcı reformlar	**355.1**	**196.6**	**240.3**	**137.2**	**652.2**	**1,581.4**
Demokrasi ve yönetişim	540.2				416.3	956.5
Hukukun üstünlüğü ve temel haklar	388.9				236.0	624.9
b. Sosyo-ekonomik ve bölgesel kalkınma	**155.8**	**265.8**	**247.0**	**261.4**	**595.3**	**1,525.3**
Çevre ve iklim eylemi	297.1				347.5	644.6
Ulaştırma	386.0				56.8	442.8
Enerji	59.0				34.4	93.5
Rekabet edebilirlik ve yenilikçilik	187.8				156.6	344.4
c. İstihdam, sosyal politikalar, eğitim, cinsiyet eşitliğinin teşviki ve insan kaynaklarının geliştirilmesi	**37.4**	**62.9**	**65.9**	**68.9**	**199.9**	**435.0**
Eğitim, istihdam ve sosyal politikalar	235.1				199.9	435.0
d. Tarım ve kırsal kalkınma	**72.0**	**100.9**	**77.0**	**158.1**	**504.2**	**912.2**
Tarım ve kırsal kalkınma	408.0				504.2	912.2
Toplam	**620.4**	**626.4**	**630.8**	**636.4**	**1,940.0**	**4,453.9**

Kaynak: TR-AB Mali İş birliği, https://www.ab.gov.tr/p.php?e=5 (Erişim Tarihi 03.03.2019).

Yardımların kullandırılmasında öncelikli sektörler tanımlanmış ve kalkınmanın bu sektörler aracılığıyla yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu sektörler ve sorumluları aşağıda Tablo 3.5.'de gösterilmiştir.[243]

[242]https://www.ab.gov.tr/p.php?e=5 (Erişim Tarihi: 03.03.2019)
[243](http-239).

Tablo 3.5. *Sektörler ve Sorumluları*

Demokrasi ve Yönetişim	→	AB Bakanlığı
Adalet, İçişleri ve Temel Haklar	→	Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, AB Bakanlığı
Ulaştırma	→	Ulaştırma Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı
Çevre ve İklim	→	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Enerji	→	Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı
Rekabetçilik ve Yenilik	→	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
İstihdam, İnsan Kaynaklarının Gelişimi ve Sosyal Politikalar	→	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Tarım ve Kırsal Kalkınma	→	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
Bölgesel ve Sınır Ötesi İş birliği	→	AB Bakanlığı

Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA), Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden sağladığı ana destek aracıdır. IPA'nın yanı sıra Türkiye, AB'nin "Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı", "Demokrasi ve İnsan Hakları için Mali Yardım Aracı" (DİHAA) ve "İstikrar ve Barışa Katkı Sağlayan Araç" olarak adlandırılan yardım programlarından da yararlanmaktadır.[244]

3.1.1. Türkiye' ye Yapılan Kalkınma Yardımları

Avrupa bölgesine mensup olan Türkiye, 1969 yılından itibaren Resmi Kalkınma Yardımlarına (ODA) hak kazanmıştır. DAC Resmi Kalkınma Yardımı alan ülkeler için iki başlıktan oluşan listeler hazırlamaktadır. Bu kapsamda, gelişmekte olan ülkelere yapılan yardımlar Resmi Kalkınma Yardımı olarak adlandırıldı. Gelişmiş ülkelere ve Doğu Avrupa ülkelerine yapılan yardımlar ise Resmi Yardımlar başlığı altında izlenmiştir. Ülkeler bulundukları listenin koşullarında değişiklik gösterirlerse listeler arası geçiş sağlanmaktadır. Bu kapsamda gelişmekte olan bir ülkenin üç yıl art arda kişi başına düşen yıllık geliri 9000 ABD Dolarına tekabül ettiği takdirde 2. Listeye ilerlemeye hak kazanmaktadır. 2. Listede

[244]H. Efe (2017). Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Yönelik Malı Yardımlarının Türkiye Açısından Önemi, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/400668 (Erişim Tarihi: 04.03.2019)

bulunan gelişmiş ülkeler içinse, ters yönde transfer gerçekleşmesi söz konusu olabilmektedir.[245]

Üst-orta gelir ülkeler başlığı altında yer alan Türkiye hem resmi kalkınma yardımı alıcısı hem de sağlayıcısıdır. Bu grupta bulunan ülkelerin kişi başına düşen geliri 2016 yılı için $3 956 ila $12 235 aralığındadır. Üç yılda bir yenilenen liste en son 2018 yılında revize edilmiş ve Türkiye, üst-orta gelir ülkelerindeki yerini korumuştur.[246]

Türkiye üyelik tarihinden bu yana kalkınma yardımlarından yararlanmakta ve Avrupa bölgesinde yardımlardan en çok pay alan ülkelerin başında gelmektedir. Şekil 3.2.'de bulunan 1970 ila 2015 yılları arasındaki yardımlar 10 yıllık periyotlarda incelendiğinde kalkınma yardımlarının son 20 yılda ciddi artış gösterdiği tespit edilebilir.[247]

Şekil 3.2. *Türkiye'nin Aldığı Resmi Kalkınma Yardım Miktarları*

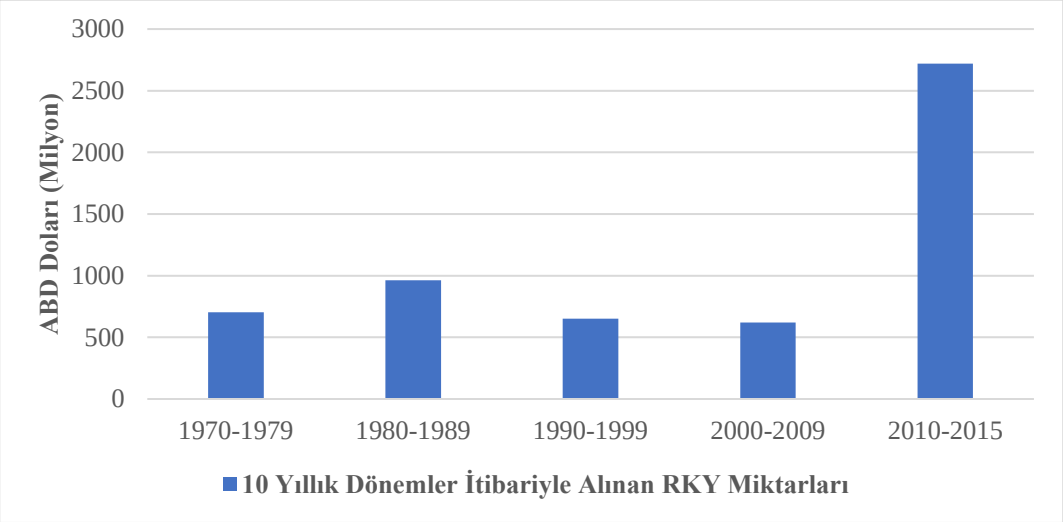

Kaynak:OECD,http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-data/Europe-Development-Aid-at-a-Glance-2018.pdf (Erişim Tarihi: 05.03.2019).

[245]http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/daclist.htm (Erişim Tarihi: 04.03.2019)
[246]http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/DAC_List_ODA_Recipients2018to2020_flows_En.pdf (Erişim Tarihi: 04.03.2019)
[247]http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-data/Europe-Development-Aid-at-a-Glance-2018.pdf (Erişim Tarihi: 05.03.2019)

2000 ve 2017 yılları arasında Türkiye' ye sağlanan RKY miktarları yıllar itibariyle dalgalanma göstermiştir. 2000'li yılların başında 327,2 Milyon Dolar tutarında alınan yardım miktarı 10 yıl içerisinde 3141,6 Milyon Dolar tutarına ulaşmıştır.

Şekil 3.3.*Türkiye'nin 2000-2017 Yılları arasında almış olduğu Resmi Kalkınma Yardımları*

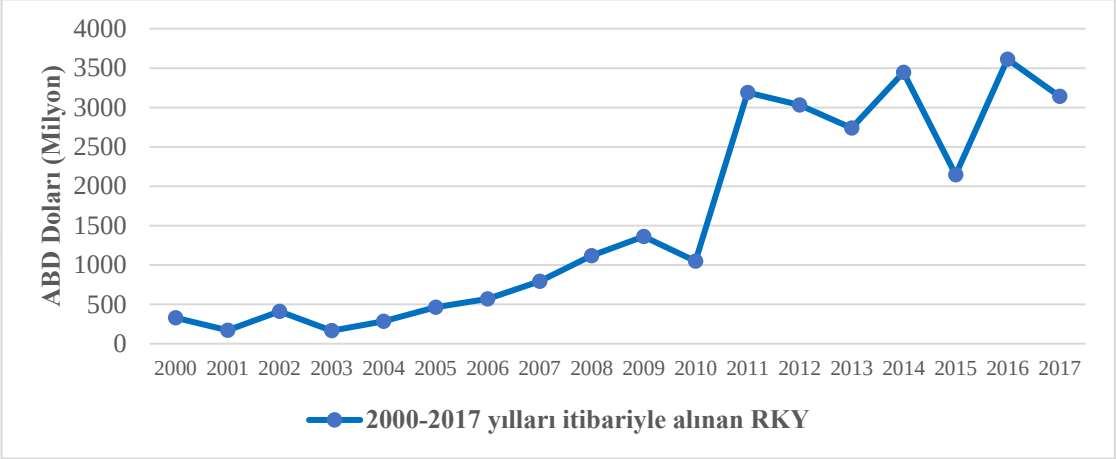

Kaynak: http://www.oecd.org/dac/(Erişim Tarihi: 06.03.2019).

Kalkınma Yardımları, DAC ülkelerinin yanı sıra Avrupa Birliği Kuruluşları, IMF, IFC, IBRD, IDA, Bölgesel Kalkınma Bankaları, Birleşmiş Milletler Ajansları ve Küresel Fonlar gibi çok yanlı oluşumlar tarafından da gerçekleştirilmektedir. 2013-2017 dönemleri itibariyle yapılan yardımların DAC Ülkelerinin sağladığı yardımlar ve Çok Yanlı Yardımlar olarak incelemesine Şekil 3.3.'de yer verilmiştir.

Şekil 3.4.*2013-2017 Dönemleri arasında Türkiye'ye yapılan Resmi Kalkınma Yardımları*

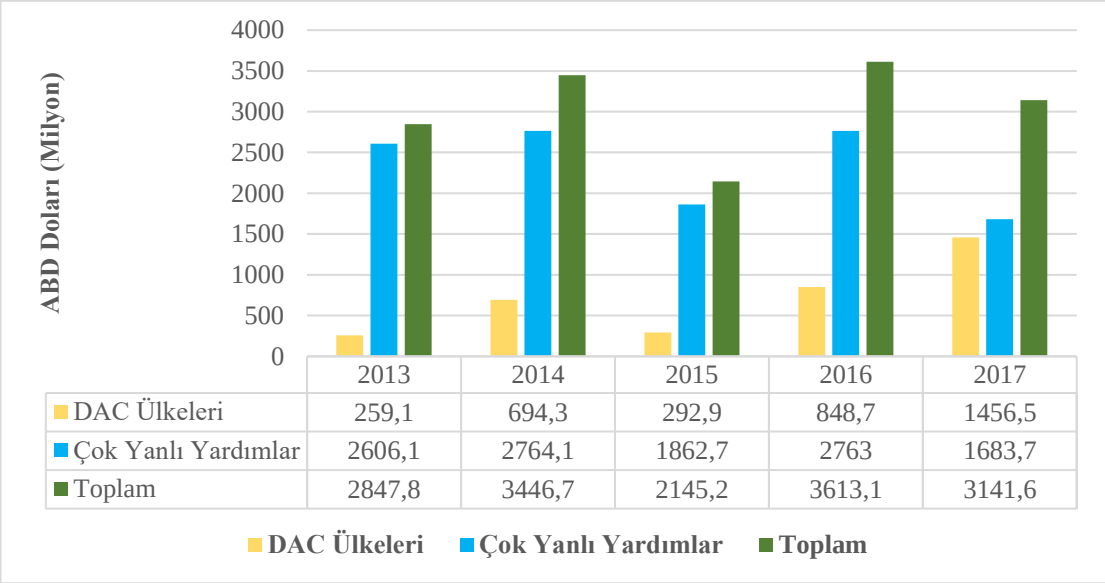

	2013	2014	2015	2016	2017
DAC Ülkeleri	259,1	694,3	292,9	848,7	1456,5
Çok Yanlı Yardımlar	2606,1	2764,1	1862,7	2763	1683,7
Toplam	2847,8	3446,7	2145,2	3613,1	3141,6

Kaynak:https://read.oecd-ilibrary.org/development/geographical-distribution-of-financial-flows-to-developing-countries-2019_fin_flows_dev-2019-en-fr#page264(Erişim Tarihi: 06.03.2019).

Şekil 3.4.'ten anlaşılacağı üzere Çok Yanlı Kuruluşlar tarafından yapılan yardım miktarları DAC ülkelerinin sağladığı tutarın üzerindedir. Türkiye'nin 2013 ve 2017 yıllarını kapsayan dönemi incelendiğinde (Şekil 3.3.) 2015 ve 2017 yıllarında alınan yardım tutarlarında azalma görülmektedir. Bu dönemlerde Avrupa bölgesindeki ülkelere yapılan toplam yardım miktarında da azalış yaşanmıştır. 2014 yılında Avrupa bölgesine yapılan yardım 8.541 Milyon ABD Doları tutarındayken, 2015 yılında toplam yardım miktarı 6.784 Milyon ABD Doları tutarında gerçekleşmiştir. Avrupa Bölgesine 2016 yılında yapılan toplam net Resmi Kalkınma Yardımı tutarı 8.222 Milyon ABD Doları tutarında olmasına rağmen 2017 yılında bu rakam 3141,6 Milyon ABD Doları tutarında gerçekleşmiştir.[248]

3.2. Resmi Kalkınma Yardımı Sağlayıcı Ülke Olarak Türkiye

Türkiye, yardım alan ülke konumunun yanı sıra aynı zamanda yardım sağlayıcısı bir ülkedir. Türkiye'nin yapmış olduğu yardımlarda, Osmanlı Devleti'nde etkileri hissedilen

[248]https://read.oecd-ilibrary.org/development/geographical-distribution-of-financial-flows-to-developing-countries-2019_fin_flows_dev-2019-en-fr#page264(Erişim Tarihi: 06.03.2019)

etnik köken önceliğinin yansımalarını görmek mümkündür. Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonominin yeterince iyi olmaması nedeniyle dış yardım politikalarına ağırlık verilememiştir.

1980'li yılların ortalarına kadar aktif bir yardım politikası bulunmayan Türkiye, dış yardım politikasında bu yıllar itibariyle değişikliğe gitmiştir. Önceleri gerçekleştirilen yardımlar ekonominin sıkıntıda olması sebebiyle sınırlı kalmıştır. Bu kapsamda sağlanan yardımlara İtalya saldırısı esnasında Habeşistan'a sağlanan yardım ile 1957 yılında Cezayir'e gönderilen askeri yardım örnek verilebilir.[249]

Türkiye 1985 yılında aldığı Bakanlar Kurulu kararı ile uluslararası kalkınma iş birliğine dâhil olma yönünde önemli bir adım atmıştır. 1980'li yıllar itibariyle uygulanan dışa açılma politikasının devamı olan bu kapsamlı düzenleme ile yardımların görece sistematik olarak sağlanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda geliştirilen ilk yardım faaliyeti Sahra-altı Afrika ülkelerine yönelik olmuştur.10 Milyon ABD Doları tutarında Gambiya, Gine, Gine-Bissau, Moritanya, Senegal, Somali ve Sudan ülkelerine gıda ve teknik yardımlar sağlanmıştır. Yapılan yardım çalışmalarının hızlanmasıyla 1987 yılında tüm ülkeleri kapsayan daha geniş bir düzenleme yapılmıştır.[250]

Türkiye'nin uluslararası kalkınma iş birliği faaliyetlerinin planlanması ve ilgili müzakerelerin yürütülmesi görevi ilk olarak o zamanki adıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından yapılmıştır. Kalkınma iş birliği faaliyetlerinin icrası ise Kalkınma Bankası tarafından gerçekleştirilmiştir. Aynı yıllarda, o dönemki adıyla İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) üyesi ülkelerle teknik iş birliği ve teknik yardım projelerinin uygulanmasına da başlanmıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye'nin sağladığı yardımların ve yürüttüğü programların düzenleme ve yürütülmesinden sorumluydu. Uluslararası kalkınma iş birliğine yönelik faaliyetler ise Kalkınma Bankası tarafından gerçekleştirilmiştir. Yine bu dönemde İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) bünyesinde yardım projeleri yürüten ülkelerle yardım

[249]Akçay, 2012, a.g.k.
[250]M. Kulaklıkaya ve A. Aybey (2008). *An Emerging Donor in the Mediterannean Basin: Turkey*.Panorama,Sayı:71, ss.263-268.

süreçleri yürütülmüştür. Türkiye'nin, dış yardımları ilk kez politika aracı olarak kullanmaya başlaması 1980'li yılların ortasına tekabül etmektedir.[251]

Türkiye, dışa dönük bir dış politika izlemek, imajını güçlendirmek ve gelişmiş ülkelerle ticari ağlarını artırmak için yardımlardan faydalanmıştır.[252]1985 yılında DPT Sosyal Planlama Başkanlığı bünyesinde Türk İşbirliği Ajansı (TAC) Grup Başkanlığı oluşturulmuş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik yardımların koordinasyonu sağlanmıştır. TAC oluşumunun varlığı, Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İş birliği Başkanlığı (EKETİB) kurulduktan sonra da devam etmiştir.[253]

1990'lı yıllar öncesinde dış politikada etkin olamayan Türkiye, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte kalkınma yardımları yönünden aktif bir politika izlemeye yönelmiştir. Birliğin dağılmasıyla Türk Devletleri'ne ve Balkanlara yönelik ilgi artmış ve bu bölgelere yardım planlamaları yapılmıştır. Bu durum Türkiye'yi kalkınma iş birliğinde daha aktif bir ülke olmaya yöneltmiştir. Öncelikli olarak Türk dilinin konuşulduğu devletler olmak üzere kültürel, etnik yakınlık hissedilen devletlerin kalkınmasına destek olmak amacıyla 1992 yılında Türk İş birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) kurulmuştur. TİKA'nın kurulmasıyla yapılan Türk devletlerine yönelik yapılacak yardımların koordine edilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde yapılan kalkınma yardımlarının yanı sıra Türk Devletlerinden öğrencilerin Türkiye'de eğitim almaları sağlandı.[254]Türkiye ilk kalkınma projesini 1992 yılında Özbekistan ile gerçekleştirmiş ve ilk TİKA Program Koordinasyon Ofisi Kırgızistan'ın Bişkek kentinde 1993 yılında kurulmuştur. 1990-2000 yıllarını kapsayan dönemde toplanan verilerin eksik olduğu göz önünde bulundurularak Türkiye'nin, ilgili dönemlerde gerçekleştirmiş olduğu yardım tutarının toplam 1.122,63Milyon ABD Doları olduğunu söylemek mümkündür. (Bakınız: Şekil 3.5.)

[251]Devlet Planlama Teşkilatı [DPT] (1998). *Türkiye'nin İkili Dış Yardımları (1992-1996)*. Ankara.
[252]M. Kulaklıkaya ve R. Nurdun (2010). Turkey as A New Player in Development Cooperation.*Insight Turkey, 12 (4).*
[253]Akçay, 2012, a.g.k.
[254]Akçay, 2012, a.g.k.

Şekil 3.5. *Türkiye'den Gelişmekte olan Ülkelere Sağlanan Resmi Kalkınma Yardımları*

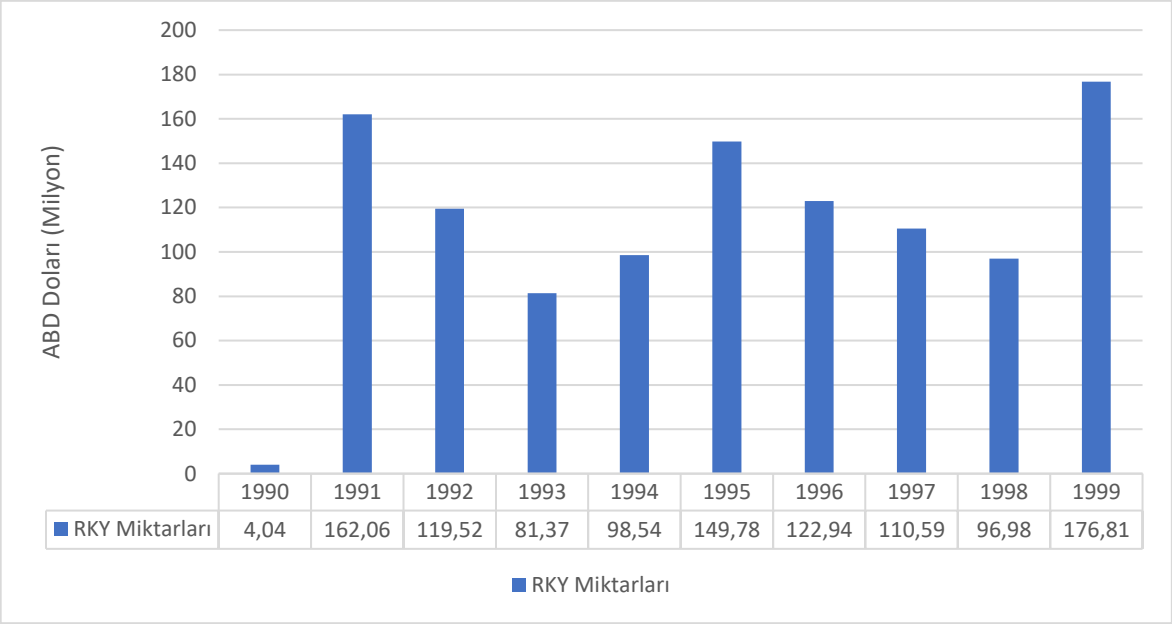

Kaynak:https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=TABLE1&lang=en# (Erişim Tarihi: 07.03.2019)

1992-1999 yılları arasında TİKA Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak hareket etmekteydi. Bu dönemde gerek ekonomik gerek siyasi istikrar yakalanamamış ve bu durum yardımlara da sirayet etmiştir. Yapılan yardımların sistematik ve devamlı kılınamaması dış politika aracı olarak başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur. Yardım faaliyeti yürüten kamu kurum ve kuruluşlarının etkileşimlerinin yeterli düzeyde olmaması ve hali hazırda bulunan yapıyla TİKA yardımlarının istenen sonuçları doğurmaması nedeniyle yapının yenilenmesine karar verildi. 1999 yılından itibaren TİKA Başbakanlığa bağlı olarak faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır.[255]

3.2.1. 2000' li Yıllar İtibariyle Türkiye RKY

TİKA'nın Başbakanlığa bağlanmasıyla birlikte yardım süreçlerinde iyileşme görülmüştür. Marmara Depreminin sebep olduğu yıkım sonrası sivil toplum kuruluşlarının önem kazanması ve 2005 yılında yapılan Afrika Açılımı sonrası yardımlar konusunda dinamizm sağlandı. 1990 yılından itibaren sağladığı yardımlarda kültürel, coğrafi yakınlık gözeten Türkiye, 2000 yılı sonrasında sağladığı yardımlarda ayrım yapmaksızın ihtiyaç

[255]Akçay, 2012, a.g.k., s. 104.

duyan ülkelere yardım eli uzatmıştır. Türkiye'nin yardım yaptığı ülkelerin talepleri doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmesi ikili iş birliklerini ön planda kılmaktadır. 2000'li yılların başında çok taraflı iş birliği kapsamında yapılan yardımlar %70 dolaylarında seyrederken, 2017 yılında %2,10 dolaylarında gerçekleşmiştir. Yapılan çok taraflı yardımların yaklaşık %71' ini Asya Altyapı Yatırım Bankası, %14' ünü Birleşmiş Milletler ve %15'ini diğer çok taraflı yardım kuruluşlarına yapılan yardımlar oluşturmaktadır.[256]

Şekil 3.6. *Türkiye Çok Taraflı ve İkili RKY dağılımı*

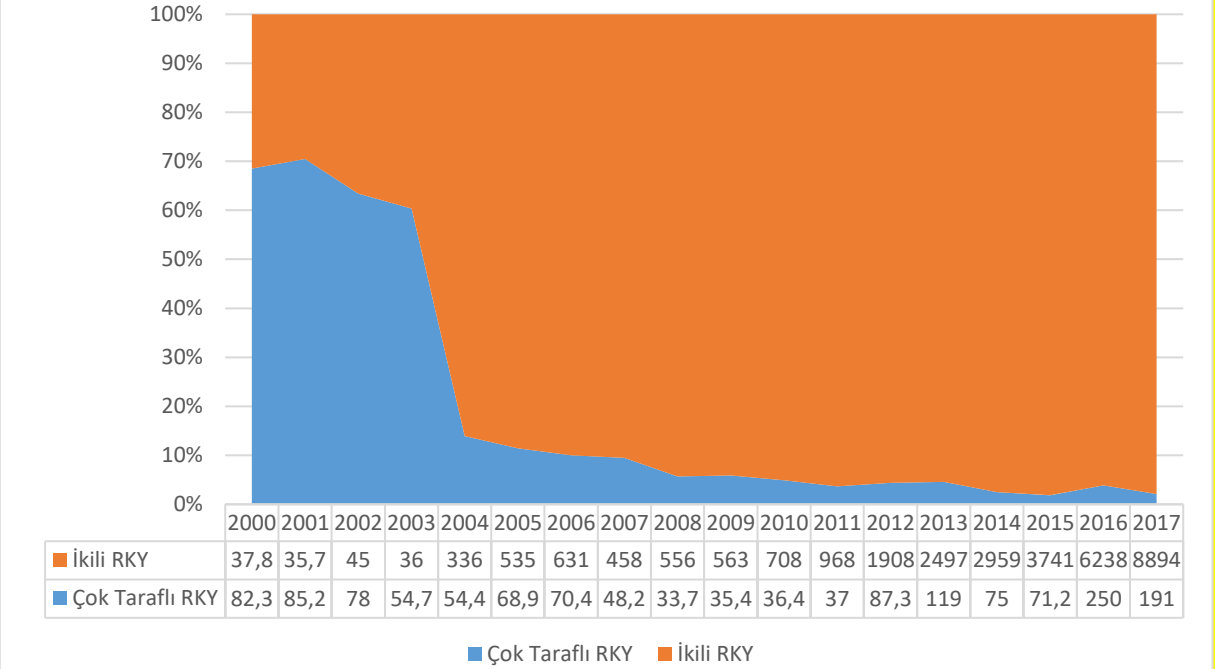

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
İkili RKY	37,8	35,7	45	36	336	535	631	458	556	563	708	968	1908	2497	2959	3741	6238	8894
Çok Taraflı RKY	82,3	85,2	78	54,7	54,4	68,9	70,4	48,2	33,7	35,4	36,4	37	87,3	119	75	71,2	250	191

Kaynak: https://read.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2018_dcr-2018-en#page434 (Erişim Tarihi: 14.03.2019).

Ülkemizin toplam RKY içerisinde iki taraflı yardımların payı daha fazladır. (Bkz. Grafik üstte). İkili Kalkınma Yardımları proje ve program destekleri, teknik yardımlar, burslar, acil yardımlar ve mülteci desteklerinden oluşmaktadır.[257] 2017 yılında gerçekleşen

[256]OECD (2018). Development Co-operation Report 2018. https://read.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2018_dcr-2018-en#page434 (Erişim Tarihi: 14.03.2019)
[257]Tosunoğlu, 2015, a.g.k., s. 19.

İkili yardımlar 8893,7 Milyon Dolar tutarında gerçekleşirken, yapılan Çok Taraflı Yardımlar 190,71 Milyon Dolar tutarındadır. Türkiye'nin çok taraflı yardımlarının temel alıcıları Dünya Bankası grubu ve Birleşmiş Milletlerdir.

Şekil 3.7. *Resmi Kalkınma Yardımları*

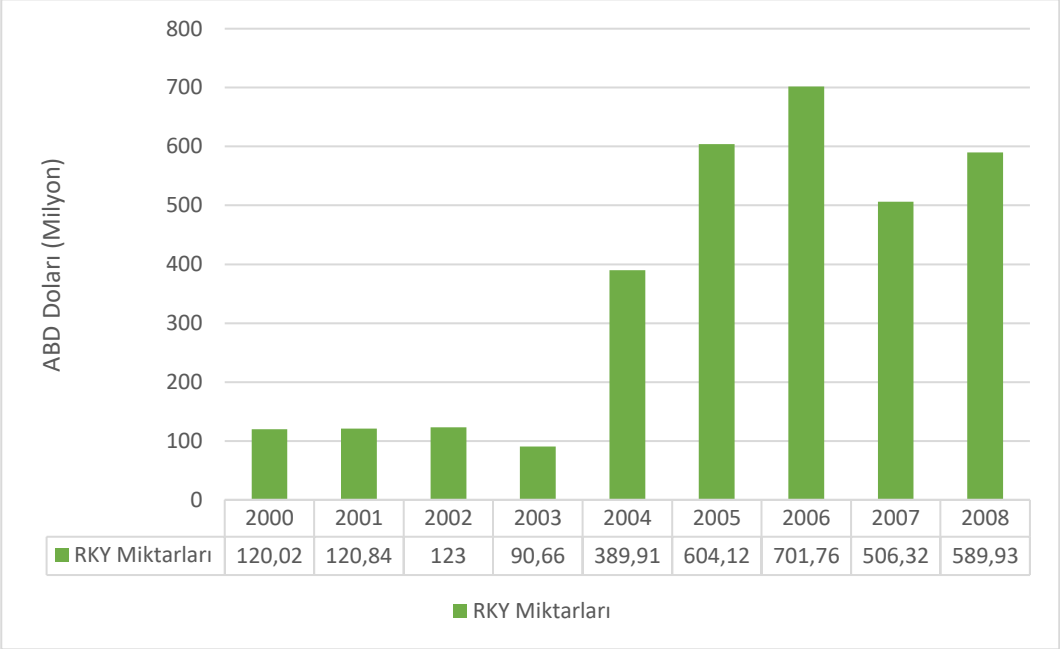

Kaynak: https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=TABLE1&lang=en#

2000 yılı itibariyle ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler, kalkınma yardımları konusunda daha kararlı davranılmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye'nin 2000-2008 yılları arasında Resmi Kalkınma Yardımları için ayırdığı kaynak, yıllık ortalama 405,82 Milyon ABD Doları tutarındadır. Yapılan yardımların 2003 yılından itibaren artış gösterdiği ve 2004 yılında 389,91 Milyon ABD Dolara ulaştığı görülmektedir. Ekonomide görülen hareketliliklerin yardımlara da etki ettiğini ve sağlanan yardımlarda da buna paralel olarak aşağı ya da yukarı yönlü hareketlenmelerin gerçekleştiği görülmektedir. 2003 yılında 90,66 Milyon Dolar tutarında yapılan yardımın, 2005 yılında 604,12 Milyon Dolara olan sıçrayışının nedenini veri toplamadaki değişikliklerle açıklamak mümkündür.[258] (Bknz. Şekil 3.7.)

[258]Tosunoğlu, 2015, a.g.k.

Şekil 3.8. *Türkiye'den Gelişmekte olan Ülkelere Sağlanan Resmi Kalkınma Yardımları*

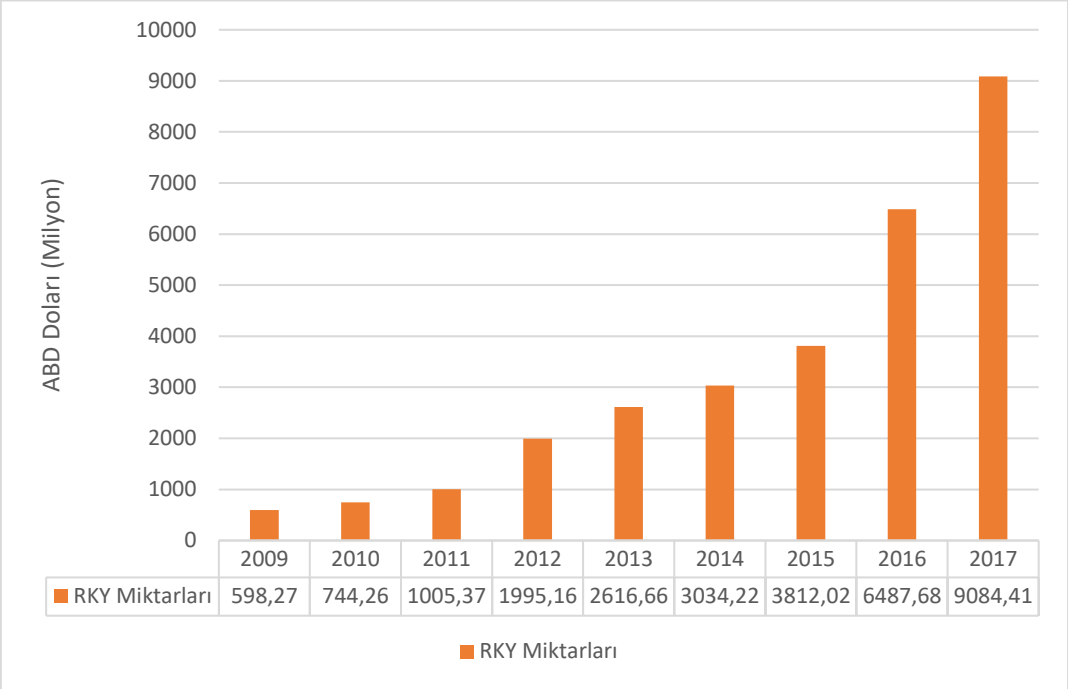

Kaynak:https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=TABLE1&lang=en# (Erişim Tarihi:13.03.2019)

2009 yılından itibaren yardımlarda sürekli artış yaşanmıştır. 2009 yılında 598,27 Milyon Dolar olan yardım 2017 yılı itibariyle ortalama 15 kattan fazla artarak 9084,41 Milyon Dolara yükselmiştir. 2009-2010 yılları arasında yaşanan artışın nedeni yardım programlarındaki gelişmelerdir. Bu dönemde Suriye ve Afrika'ya yönelik yardım programlarının yoğunlaşması bu tarihler itibariyle yardım miktarlarında yaşanan büyük artışların sebebidir. 2016 yılında 2015 yılı temel alındığında yaklaşık %70 oranında artış yaşanarak 2.675,66 Milyon Dolar artış sağlanmıştır. Yine 2015 yılında %0,50 dolaylarında olan GSMH oranı 2016 yılında %0,76'ya yükselmiştir. 2014 yılı ve sonrasında yaşanan artışların temel sebebi Suriye'de yaşanan iç karışıklık dolayısıyla ortaya çıkan mülteci krizi ile ilgilidir.

3.2.2. Türkiye ve DAC Ülkeleri Resmi Kalkınma Yardımlarının Karşılaştırılması

Şekil 3.9. *2000-2017 yılları arası RKY Karşılaştırılması*

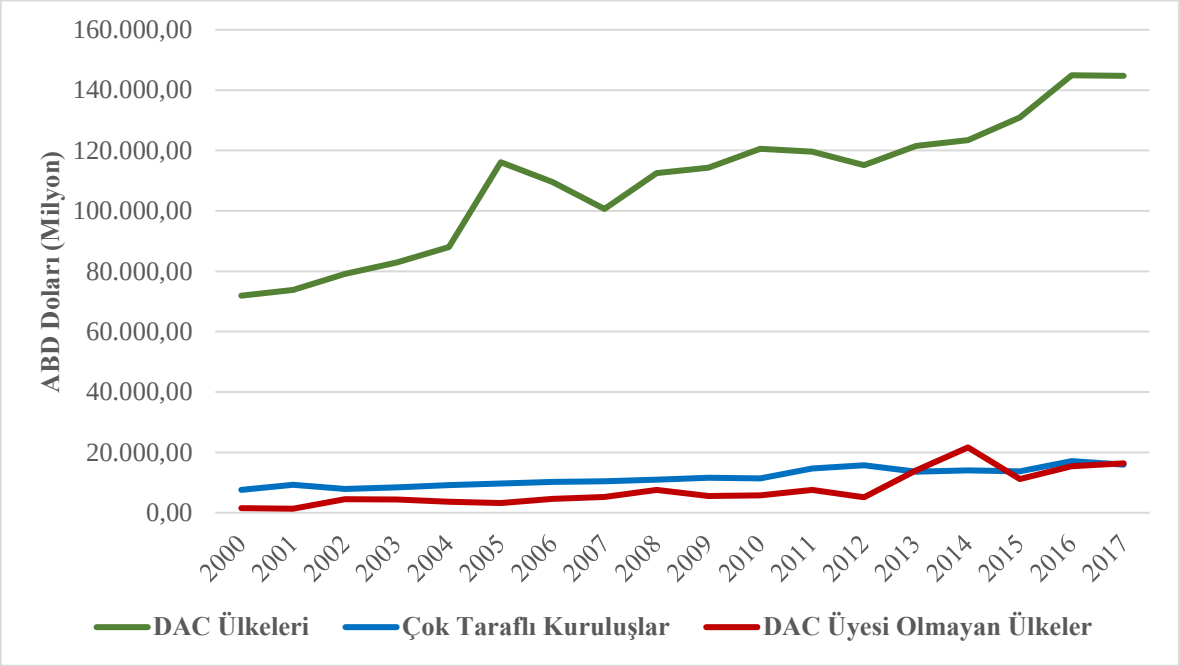

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?data-setcode=TABLE1# (Erişim Tarihi: 15.03.2019).

RKY'na olan ilgi küreselleşmenin etkileriyle birlikte artmaktadır. Bu kapsamda en çok yardım yapan ülkeler DAC üye ülkeleridir. 2000 yılında 71.907,20 Milyon ABD tutarında gerçekleştirilen yardım 2017 yılında 144.707,26 Milyon ABD Dolarına yükselmiştir. Çok taraflı kuruluşların RKY sağlama çabaları da takdiri hak eder boyuttadır. İstikrarlı olarak gerçekleştirmiş oldukları RKY artırmayı başarmışlar ve 2017 15.957,97 Milyon ABD Doları RKY sağlamışlardır. Bu tutar DAC üyesi olmayan ülkelerin 2017 yılında gerçekleştirmiş olduğu RKY tutarı ise 16.410,88 Milyon ABD Dolarıdır. DAC üyeliği bulunmayan ve yükselen donör ülke konumunda olan ülkemiz 2017 yılında sağlamış olduğu 9 084.41 Milyon ABD Doları RKY sağlamıştır. Bu tutar DAC üyeliği bulunmayan ülkeler içerisinde ülkemizi en çok RKY sağlayan ülke konumuna getirmiştir.

Şekil 3.10. *Türkiye - DAC Ülkeleri RKY/GSMH*

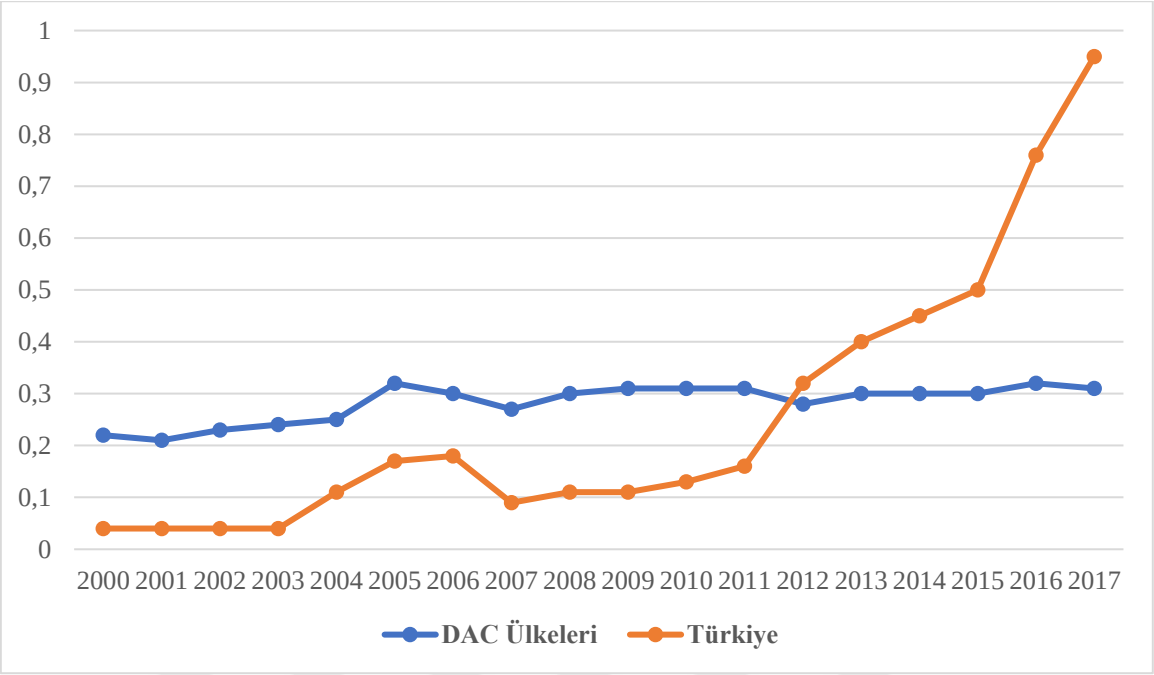

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?data-setcode=TABLE1# (Erişim Tarihi: 15.03.2019).

Resmi Kalkınma Yardımları küresel boyutta bakıldığında miktar olarak artış göstermekle birlikte, söz konusu durum ülkelerin milli gelirlerine oranla ayırdıkları yardım miktarlarında görülmemektedir. DAC ülkelerinin milli gelirlerin oranla ayırdıkları yardımlar 2012 tarihi itibariyle Türkiye'nin gerisinde kalmıştır. (Bknz. Şekil 3.10.) Ülkemiz 2004 yılı itibariyle RKY'nı artırmaktadır. RKY sağlayıcı ülke olarak konumunu güçlendirmenin yanı sıra 2000 yılında 120,02 Milyon ABD Doları olan RKY miktarını 2017 yılında 9084,41 Milyon ABD Dolarına artırmayı başarmıştır. 2017 yılında DAC üyesi olmayan ülkelerin gerçekleştirmiş olduğu toplam RKY 16,410.88 Milyon ABD Dolarıdır. Türkiye'nin bu yardımlar içerisindeki payı 2017 yılında %55 dolaylarındadır. 2017 yılında DAC ülkeleri tarafından sağlanan yardımların milli gelire oranı %0,31, DAC üyesi olmayan ülkelerin %0,34 olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizin 2017 yılı RKY milli gelir oranı ise %0,95 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye bu oranla OECD/ DAC üye ülkeleri arasında 4. Sırada yer almayı başarmıştır. Görüldüğü üzere Ülkemizin RKY milli gelir oranı Birleşmiş Milletler Binyıl Hedefleri çerçevesinde kararlaştırılan binde 7 oranının üzerinde olup, 2017 yılı için bu oran

%0,95'tir. Binyıl Hedeflerinden olan binde yedi oranına ilk kez 2016 yılında %0,76 ile ulaşılmıştır.

3.2.3 Türkiye Resmi Kalkınma Yardımlarının Ülkesel Ve Bölgesel Dağılımı

Türkiye, yardım sağlarken esnek bir politika izlemektedir. Bunun sonucu olarak yardım yapılan ülkeler değişiklik göstermektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ve Sovyetler Birliği' nin dağılmasının hemen ardından artan Türk dilinin konuşulduğu ülkelere yardım konusunda yoğunlaşma fikri 2000'li yıllar itibariyle kırılmıştır. Türkiye yardıma ihtiyaç duyan doğal afet, savaş, karışıklık, iç huzursuzluk yaşayan tüm ülkeleri yardım ağına dahil etmeye çalışmaktadır. Son yıllarda gerçekleştirilen yardımlarda, acil yardım ve insani yardım kategorilerinde artış yaşanmasının sebebi de budur. Türkiye meydana gelen olaylar sonucu yardım politikasını değiştirerek ihtiyaç sahibi ülkelere yönelse de genel itibariyle yardımlardan en çok faydalanan ülkeler Tablo 3.6 'daki gibidir.

Tablo 3.6. *RKY Ülke Dağılımı (Milyon ABD Doları)*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Suriye	-	0,01	0,06	0,1	1,93	4,56	3,62	5,69	4,11
Mısır	0,04	-	0,01	0,03	0,26	1,2	0,62	0,72	0,95
Kırgızistan	2,08	1,54	2,48	2,27	34,74	57,45	113,14	69,56	53
Somali	-	-	-	-	0,64	-	3,27	3,55	7,51
Afganistan	0,07	0,43	0,38	0,7	8,74	28,56	57,65	71,61	141,96
Filistin	0,02	0,27	0,12	0,01	4,49	11,16	20,34	14,22	20,18
Pakistan	0,03	0,03	0,1	0,06	0,33	126,17	56,48	33,47	84,31
Kazakistan	1,65	1,34	1,51	2,87	27,17	46,4	45,34	42,1	61,56
Tunus	0,04	0,01	-	-	0,02	1,29	0,56	0,56	1,29
Azerbaycan	3,72	3,33	4,14	3,65	22,9	28,62	36,87	36,22	33,9
Irak	0,03	0,13	0,08	1,25	24,57	12,92	18,85	46,68	47,68
Bosna-Hersek	0,88	0,2	6,42	0,66	5,79	18,62	25,19	15,86	15,92
	2009	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Suriye	4,62	9,52	162,03	1.019,93	1.638,50	2.291,51	2.694,02	5.851,23	7.246,78
Mısır	0,91	1,3	3,51	503,92	538,83	5,32	-199,92	-398,79	-396,47
Kırgızistan	67,72	83,82	74,09	105,51	131,55	84,77	98,36	25,39	18,16
Somali	5,69	5,81	93,39	86,61	115,74	74,35	314,82	59,63	60,64
Afganistan	96,46	107,32	130,89	151,75	89,73	65,23	56,78	32,69	36,52
Filistin	48,2	27,83	25,92	51,23	69,48	65,91	29,83	43,12	40,59
Pakistan	29,86	134,49	204,95	10,64	49,98	24,82	1,93	4,66	10,9
Kazakistan	62,53	54,12	53,32	50,17	39,3	40,54	24,44	18,96	20,38
Tunus	0,7	0,34	0,61	60,39	36,19	200,7	-48,65	-37,69	-47,42
Azerbaycan	27,2	22,77	26,48	19,36	28,68	39,96	8,76	14,24	10,29
Irak	51,33	39,31	27,83	19,39	27,74	39,02	5,69	7,73	8,27
Bosna-Hersek	32,75	25,9	17,94	21,3	22,28	43,46	25,96	30,29	20,4

Kaynak: https://stats.oecd.org/# (Erişim Tarihi: 21.03.2019).

Türkiye'nin 2017 yılında Ortadoğu'ya sağladığı RKY toplamı 8.193,85milyon dolardır. Bu bölgeye yapılan yardımlardan ve toplam yardımlardan en büyük payı alan ülke 8.106,56milyon dolar ile Suriye olmuştur. Yardımlardan en çok yararlanan ilk on ülke Tablo 3.7.'de gösterilmiştir. Acil yardımlar ve insani yardımların artması sonucu 2017 yılında ikili RKY 8.894,00 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.7. *2017Türkiye RKY'ndan En Çok Yararlanan Ülkeler (Milyon Dolar)*

1) Suriye	8.106,56
2) Somali	67,84
3) Filistin	45,4
4) Afganistan	36,52
5) Bosna ve Hersek	20,40
6) Kazakistan	20,38
7) Kırgızistan	18,16
8) Makedonya	13,16
9) Pakistan	10,90
10) Kosova	10,67

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?data-setcode=TABLE1 (Erişim Tarihi: 15.03.2019).

Türkiye'nin ikili kalkınma iş birliğinde önceliği insani yardımlar ve mülteci desteği olmuştur. 2017 yılında 7.280 Milyon ABD Doları insani yardım sağlanmış ve Dünyada en fazla insani yardım sağlayan ülke olmuştur.[259]Eğitim, sağlık, sosyal ve ekonomik altyapı çalışmaları ise yardımlar aracılığıyla desteklenmeye çalışılmıştır. Yardım sağlanan ülkelerde TİKA aktif faaliyet göstermiş; Özbekistan, Burkina Faso, Kosova gibi ülkelerde yapılmakta olan okul, hastane inşalarının takibini gerçekleştirmiştir.[260]

[259]TİKA (2017). *Kalkinma Yardımları Raporu 2017.* Ankara: TİKA.
[260]TİKA (2018). *Faaliyet Raporu 2017.* Ankara: TİKA.

Şekil 3.11.*2017 Türkiye RKY Coğrafi Dağılımı*

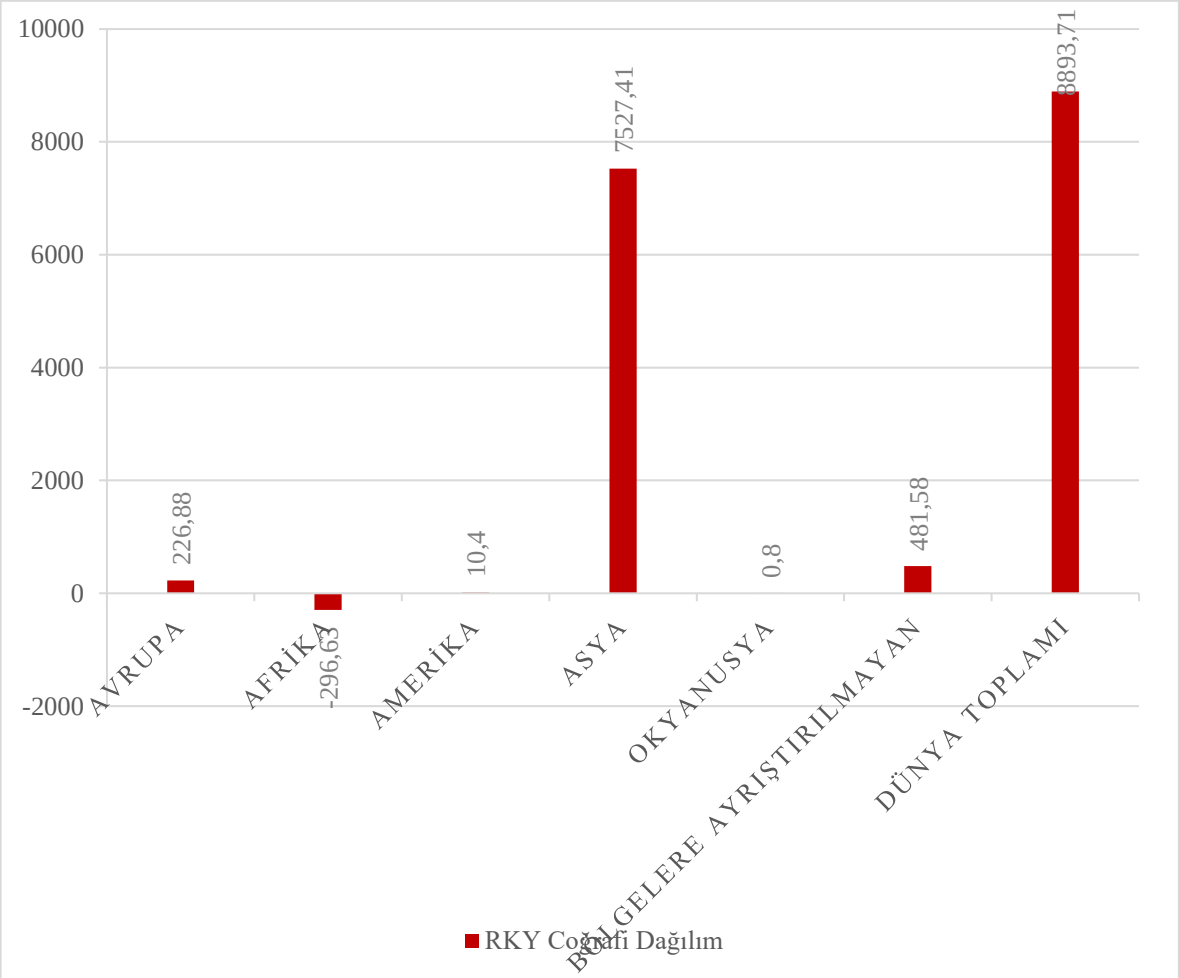

Kaynak: https://stats.oecd.org/# (Erişim Tarihi: 15.03.2019).

Dipnot: Türkiye 2017 yılında Afrika'ya RKY sağlamaya devam etmiştir. OECD/ DAC kuralları gereği, raporlama yaparken ülkelere sağlanan tavizli kredilerin geri ödemelerinin o yıl toplam yardım tutarından çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle hesaplama Afrika geri ödemeleri yardım tutarlarından düşülerek hesaplanmıştır.

Yardımlardan en büyük pay Asya Bölgesine ayrılmaktadır. Bu durumun nedeni olarak ilk başta Türkçülük ideolojisiyle hareket edilmesi ve dil, etnik, tarihi ve kültürel yakınlıkların önemsenmesi gösterilebilir. Bölgeye yapılan yardımların en önemli nedeni ise bu bölgede başka ülkelerin söz sahibi olmasının önüne geçilmek istenmesidir. Serbest piyasa ekonomisinin desteklenmesi ile birlikte, gelişen sektörler için yeni pazar olma potansiyeli taşıması, bu bölgenin yardımlarda öncelikli tutulmasının sebeplerindendir. Bu amaç

çerçevesinde bölgeye devletten önce özel müteşebbislerin katkıları olmuştur. Merkezi Asya'ya yardımlar devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları iş birliği çerçevesinde gerçekleşmiştir.[261]Merkezi Asya ülkelerine sağlanan yardımlar, 2000'li yıllar öncesinde siyasi ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle istenilen başarıya ulaşamamıştır. Son yıllarda bölgeye yapılan yardımlar TİKA iş birliğiyle gerçekleşmekte ve bu sayede yardımlar konusunda istikrar sağlanmaktadır. Merkezi Asya'ya yönelik yapılan yardımlardan en büyük payı alan ülkeler sırasıyla, Afganistan (2017 yılında 36,52 milyon dolar), Kazakistan (2017 yılında 20,38 milyon dolar) ve Kırgızistan (2017 yılında 18,16 milyon dolar)'dır.

Türkiye'nin, Güney Kafkasya politikası bölgesel güvenlik ve istikrar üzerine temellenmiştir. Bölgenin ticari değerinin yanı sıra etnik, kültürel ve coğrafi yakınlıklar nedeniyle de önemi bulunmaktadır. Bölgeye sağlanan yardımlardan en çok pay alan ülke olan Azerbaycan ile yakın ilişki sürdürülmektedir.[262]Türkiye'nin önemli ticaret ortaklarından olan Azerbaycan 2017 yılında 10,29 Milyon ABD Doları RKY almıştır. Bölgede yardımdan en çok yararlanan ikinci ülke ise 5,86 Milyon ABD Doları ile Gürcistan olmuştur.

Türkiye'nin Orta Doğu yardımları, bölge güvenlik sorununun çözümü noktasında önem kazanmaktadır. Sınır komşusu olunması sebebiyle İran, Irak, Suriye ülkelerinde yaşanan karışıklıklar ülkemiz için de tehlike arz etmektedir. Sınır komşusu olduğumuz bu ülkelerle ticari faaliyetler de söz konusudur. Doğalgaz, petrol ithalatının yanı sıra inşaat sektörü için de faaliyet alanı sunan bu ülkelerle ilişkiler ekonomik açıdan da önemlidir. 2011 yılına kadar Irak ve İran yardımlar açısından göz önünde olsalar da 2011 yılı sonrasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle RKY payı artan ülke Suriye olmuştur. Suriye'den ülkemize sığınan mülteciler için 2011 yılında koordinasyon programları açılmıştır. 2011 yılı itibariyle ülkemize sığınan Suriyeli mültecilerin sayısı 3 milyonun üzerindedir.2017 yılında Suriyelilere sağlanan RKY tutarı 7.188,45 Milyon dolardır. Suriyelilere yönelik yardıma sivil toplum kuruluşları da destek vermektedir. Bu kapsamda sivil toplum kuruluşlarının 2017 yılında sağladıkları yardım miktarı 419,34 milyon dolardır.

[261]Tosunoğlu, 2015, a.g.k.
[262]Tosunoğlu, 2015, a.g.k.

RKY'ndan en çok payı alan bölge Ortadoğu bölgesi olmakla birlikte, bölgede en çok yardım sağlanan ülke Suriye' dir.[263]

Afrika bölgesine yapılan yardımlarda ilk yıllarda Osmanlıcılık etkilerinin görüldüğü söylenebilir. Coğrafi yakınlığımız bulunmayan Afrika bölgesi yardımların ilk zamanlarından bu yana en çok yardım sağlanan bölgelerden olmuştur. Afrika'ya yapılan yardımlarda yeni Pazar bulma ihtiyacı da etkilidir. Somali, Nijer, Etiyopya ülkeleri Sahra altı Afrika'ya yapılan yardımlardan 2017 yılında en çok yararlanan ülkeler olmuştur. 2017 yılında Kuzey Afrika yardımlarından en çok payı alan ülkeler ise Cezayir ve Libya olmuştur.[264]

Avrupa bölgesi Türkiye RKY'ndan düşük bir pay almaktadır. Bölgede özellikle Balkan ülkeleri Türkiye'nin ilgi odağındadır. 1990'lı yıllarda yükselen yeni Balkan stratejisi dolayısıyla Türkiye kalkınma iş birliği bu bölgeye de genişletilmiştir. Balkanlar coğrafi yakınlık, ticaret ilişkileri, tarihi, etnik ve kültürel bağlardan dolayı Türk dış politikasında önemli rol oynamaktadır. Balkanlarda son yıllarda Türk RKY'nı en çok alan ülkeler Kosova ve Bosna Hersek'tir. Diğer Balkan ülkelerine ise daha az katkı sağlanmaktadır.

Avrupa Bölgesinde Arnavutluk, Belarus, Bosna Hersek, Hırvatistan, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Kosova, Moldova, Karadağ, Sırbistan, Ukrayna ülkeleri bulunmaktadır. Bu ülkeler arasında yardımların en çok yoğunlaştığı kesim 1990'lı yıllar itibariyle Balkan ülkeleri olmuştur. Sovyetlerin dağılmasıyla ilgi odağı haline gelen bu ülkelerden Bosna-Hersek 2017 yılında 22,82 Milyon Dolar yardımla bölgede, en çok RKY sağlayan ülke olmuştur. Kosova, Makedonya ve Karadağ ülkeleri Bosna-Hersek'ten sonra en çok pay alan ülkelerdir. Avrupa Bölgesine 2017 yılında sağlanan toplam RKY tutarı 253,79 Milyon dolardır.

Türkiye'nin sağladı RKY dağılımının belirlenmesinde, ilgili dönem dış politikasının önemi büyüktür. 1990'lı yıllar itibariyle Türk Devletlerine yoğunlaşan yardım programları son dönemde Afrika, Asya özellikle Ortadoğu'ya ilerlemektedir. Sınır komşumuz olan Suriye'de yaşanan olumsuzluklar, doğal afetler, ekonomik ve siyasal konjonktürde yaşanan değişmeler sonucunda, yardımların yöneleceği ülkelerde değişiklik göstermektedir. Bu

[263]TIKA, 2017, a.g.k.
[264]https://stats.oecd.org/# (Erişim Tarihi: 22.03.2019).

nedenle Türkiye'nin RKY'nı son dönemde içinde bulunulan siyasi ve ekonomik durumların yönlendirdiğini söylemek yerinde olacaktır. Bu sebeple, yardımların yoğunlaştığı bölgeler Asya, Afrika bölgeleri iken Amerika, Okyanusya ve diğer ülkeler yardımlar açısından politika değiştirici etkiye sahip değildir.

3.2.4. Türkiye Resmi Kalkınma Yardımlarının Sektörel Dağılımı

Türkiye'nin yaptığı yardımlar içerisinde ortalama en büyük payı alan sektör Sosyal Altyapı Yardımlarıdır. Sosyal Altyapı Yardımları sayesinde ülkelerin insan kaynaklarının potansiyelini geliştirmek ve yaşam koşullarını iyileştirmek amaçlanır. Bu kapsamda eğitim, sağlık, nüfus politika programları, içme suyu, su hijyeni ve kanalizasyon, idari ve sivil altyapılar ile diğer sosyal altyapı ve hizmetler için kaynak sağlanır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini destekleyecek şekilde geliştirilen sosyal altyapı yardımlarında eğitime verilen önem büyüktür. Sosyal altyapı ve hizmetler için 2015 yılında 780,8 Milyon Dolar kaynak aktarılmış ve bu tutarın 120,5 Milyon Doları eğitim için harcanmıştır. 2016 yılında ise 421,92 Milyon Dolar RKY'nin 205,00 Milyon Doları eğitim için ayrılmıştır. Herkes için eşit şartlarda yaşam boyu eğitimi ulaşılabilir ve sürekli kılmak adına 2017 yılında gerçekleştirilen eğitime yönelik RKY 144,14 Milyon ABD Doları tutarındadır.[265]

Öldürücü ve bulaşıcı hastalıklardan kaçınmak, temel tıbbi malzeme ve cihazlara ulaşımı ve kullanımının eğitimini sağlamak bu kategorinin temel hedeflerindendir. Sağlık alanında yetiştirilecek bireylere yönelik araştırma ve burs programları tahsisi yapılmaktadır. Ülkemiz Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda sağlıklı, eğitimli ve insana yaraşır bir hayat sürme idealini, elinin uzandığı tüm ülkelere taşımak istemektedir.

Türkiye, 2016 yılında 421.920 Milyon ABD Doları olan sosyal altyapı yardımları, 2017 yılı için 353.740 Milyon ABD Doları RKY gerçekleştirmiştir. Bu düşüşün nedeni çevre, cinsiyet projeleri ile kentsel ve kırsal kalkınma üzerine yoğunlaşan ve birden fazla sektörün güçlenmesini sağlayan çoklu sektör yardımlarında yaşanan artışın yanı sıra mültecilere yapılan yardımların da artmasıyla açıklanabilir.

[265]TIKA (2015,2016,2017). Kalkınma Yardımları Raporları. Ankara: TİKA.

Şekil 3.12. *Türkiye RKY 2001-2017 İtibariyle Sektörel Dağılımı*

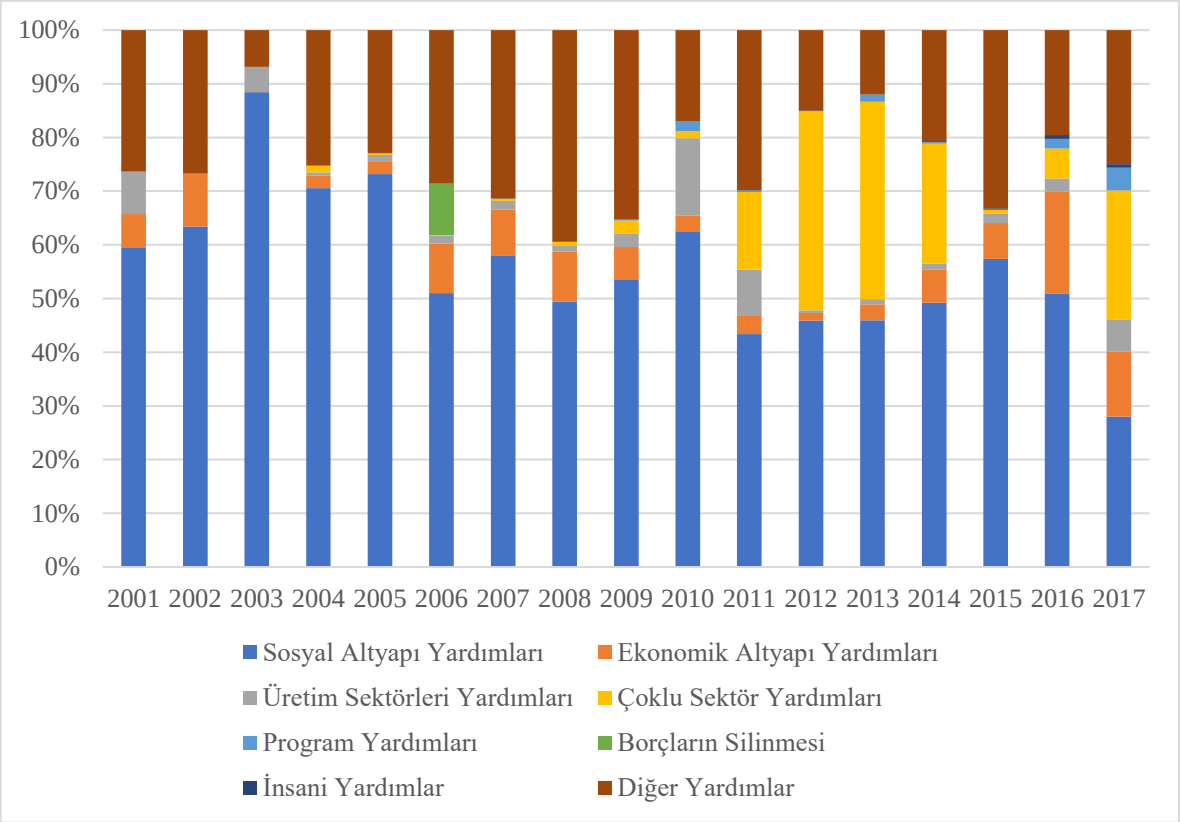

Kaynak: OECD, https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=TABLE5&lang=en (Erişim Tarih: 15.03.2019).

Ülkemizin 2017 yılında yapmış olduğu insani yardımların milli gelire oranı %0,85 olarak gerçekleşmiştir. 2015,2016 ve 2017 yılları itibariyle Türkiye, milli gelir içerisindeki insani yardımlar payı sayesinde en cömert ülke olarak, Dünya ülkeleri arasında ilk sıradadır. İnsani yardımlar; doğal afetler, açlık, kuraklık, savaş vb. gibi nedenlerle insan güvenliğini tehdit eden durumların ortadan kaldırılması için yapılan bağımsız, ayrım yapılmaksızın yapılan yardımlardır. Bu yardımlarla insan onuruna yaraşır yaşam şartlarını, can güvenliğini sağlamak amaçlanmaktadır. Ülkemiz bu kapsamda kimseyi arkada bırakmadan' ihtiyacı olan tüm toplumlara ayrım yapmaksızın ulaşmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Suriye, Irak, Filistin, Afrika ülkelerine yapılan yardımların yanı sıra Somali'de yaşanan açlık krizine

gösterilen duyarlı tavır 2016 Dünya İnsani Zirvesi'nde örnek gösterilmiştir.[266] Yardım politikasında siyasi amaçlar gütmeden, talep ve insan odaklı faaliyetler gösteren Türkiye, 2015 sonrası yardım uygulamalarında acil ve insani yardımların payını artırmıştır. (Bknz Şekil 3.12.)

Şekil 3.13. *Türkiye Toplam Sektörel RKY (Milyon ABD Doları)*

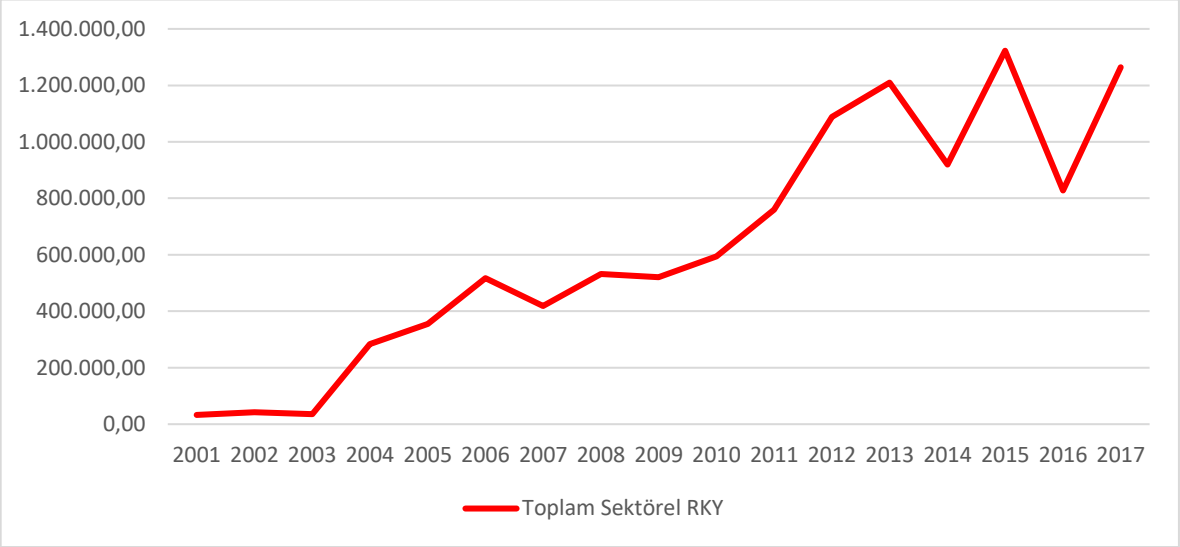

Kaynak: https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=TABLE5&lang=en (Erişim Tarihi: 15.03.2019)

2000'li yılların başında 35.700,27 Milyon Dolar civarında seyreden Sektörel Resmi Kalkınma Yardımları 2004 yılı itibariyle sıçrama göstermiş ve 283.881,69 Milyon Dolara yükselmiştir. 2004 yılı itibariyle başlayan artış yıllar itibariyle devam etmiştir. 2006 yılında Kırgızistan'a sağlanan kredi, hibe kapsamına alınmıştır. 2017 yılında gerçekleşen yardım miktarı 1.264.031,23 Milyon Dolardır. 2017 yılında yardımlardan en büyük payı sosyal altyapı yardımları almıştır.

3.3. Türkiye'nin Kalkınma Yardımları Politikası

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye'ye, Batılı devletlerden dış yardım akışı söz konusudur. 2017 yılında Türkiye'nin almış olduğu toplam net RKY tutarı 3141,61 Milyon dolardır. Hali hazırda yardım almaya devam eden ve yardım sağlayan nadir

[266]TIKA, 2017, a.g.k.

ülkelerden olan Ülkemiz, 1990'lı yıllar itibariyle yardım sağlayan ülkelerin arasına katılmış, DAC üyeliği bulunmayan donör ülkeler arasında hızlı bir çıkış sağlamıştır.

Türkiye, kuruluşunun ilk yıllarında etkin bir dış yardım politikası uygulayamamıştır. Ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanamadığı bu dönemde yapılan yardımlar kısıtlı olmanın yanı sıra sürdürülebilir nitelikte de değildir. 1985 yılında Afrika ülkelerine yönelik başlatılan yardım programı Türkiye'nin sistematik bir şekilde hazırladığı ilk program olma özelliğini taşımaktadır. Yardım sağlama noktasında öncelikleri; kültürel, dini, etnik yakınlıklar olan Türkiye, yardım politikasını bu ilkeler üzerine şekillendirmekteydi. Soğuk Savaş döneminde, Sovyetler'in dağılmasıyla bölgede toparlayıcı güce ihtiyaç duyan Türk Devletleri için el uzatılması kaçınılmaz olmuştur. Politika öncelikleri doğrultusunda yardım akışını şekillendiren Türkiye, Türk Devletleri'ne yönelik yaptığı yardımlardan istendiği ölçüde verim alamamıştır.

Yardımların programlı ve etkili bir şekilde yürütülmeye başlanılması,2000'li yıllar itibariyle TİKA'nın yenilendiği tarihe denk gelmektedir. TİKA bünyesinde yapılan reformlar sonucu politika öncelikleri yeniden belirlenmiş ve yardımlar sistemli hale getirilmişti. Bu kapsamda kültürel, etnik, dini yakınlıkların yanı sıra kalkınma iş birliği anlayışı politikalara dâhil olmuştur. Küresel kalkınmanın öneminin tüm Dünya ülkeleri tarafından anlaşılması ve bu konuda bilinç oluşturulması sonucu, ülkeler var olan kalkınma işbirliklerini gözden geçirmek durumunda kalmışlardır. BM Yüzyıl Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Ülkemiz tarafından kabul görmüş ve bu hedeflerin en büyük destekçilerinden olunmuştur. Yardım politikasında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine öncelik veren ülkemiz için en önemli yardım kalemleri eğitim ve sağlık alanlarını içeren Sosyal Altyapı Yardımlarıdır.

Yardım sağladığı ilk günden itibaren yaptığı yardımlarda yardım alan ülkenin talebini önemseyen Türkiye, sadece bağı bulunan ülkelere değil; doğal afet, savaş, açlık gibi olumsuzluklarla mücadele eden tüm ülkelere uzanmaya özen göstermiştir. Yardım sağlamak için herhangi bir kriter oluşturmayan Türkiye, yardımlarını değişen koşullara uygun olarak yeniden yönlendirebilmektedir. Bölgesel aktör olarak konumunu güçlendirmek isteyen ve küresel kalkınma iş birliğine tam destek sağlayan Türkiye'nin 2017 yılında gerçekleştirmiş

olduğu insani yardım tutarı 7.277,77 Milyon dolardır. Yardım politikasında önceliği etik değerler çerçevesinde yardım sağlamak olan Ülkemiz, politik ve ekonomik ilişkiler geliştirmek için de yardımlardan faydalanmaktadır. RKY yapılan ülkelerin sahip olduğu doğal kaynaklardan faydalanabilmelerini desteklerken, iç pazarımızda üretilen ürünler için hammadde ve yeni pazar yerleri oluşturma yoluyla ticari ilişkiler geliştirilmesi de istenen sonuçlardandır. Sömürge anlayışından uzak yapılan yardımlar yoluyla ekonomik, diplomatik ve politik getiriler elde edilmesi hedeflenmektedir.[267]

Türkiye'nin OECD üyeliği bulunmakta ancak OECD/ DAC Komitesinde yalnızca gözlemci ülke olarak yer almaktadır. Yürütülen yardım program ve projelerine ilişkin veriler düzenli olarak DAC'a raporlanmaktadır. Türkiye'nin RKY politikası DAC ile paralellik gösterse de önemli farklılıklar bulunduğu konusunda eleştirilmektedir. Eleştirilerin temel sebepleri ise yapılan yardımlarda ikili yardımların ön planda olması, yardımların içerisinde en büyük payı insani yardımların oluşturması, ağırlığın komşu ülkelere verilmesi ve diğer donör ülkelerle işbirliklerin kısıtlı olmasıdır.[268]

Eleştiriler ele alındığında; yardımlar içerisinde komşu ülkelerin yanı sıra coğrafi olarak uzak ülkelere de yardımda bulunulduğu görülmektedir. Ancak bu yardımların dağılımı incelendiğinde baskın olan kısmın komşu ülkeler olduğu doğrudur. Diğer donör ülkelerle ve çok taraflı kuruluşlarla iş birliği yürütmeyi ülkemiz önemsemekte ve bu yönde adımlar atmaktadır. UNDP'nin "Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Teknik İşbirliği" programına destek olunması, Japon Hükümeti ile yardım programları yürütülmesi, BM organizasyonlarına katılım sağlaması ve ev sahipliği yapması Türkiye'nin işbirlikleri konusunda istekli olduğunun göstergesidir. Kalkınma Yardımı hedeflerinin değerlendirildiği UNDP V. Ulusal Değerlendirme Kapasiteleri Konferansı (National Evaluation Capacities Conference/NEC) 16-20 Ekim 2017 tarihinde İstanbul ev sahipliğinde gerçekleşmiştir. 27-30 Kasım 2017

[267]F.Karagöz (2012). Foreign Aid in Question:anAnalysis of the Reasons behind Turkey's Official Development Assistance Allocation.*Political Economy and The Outlook for Capitalism Joint International Conference*, Paris: s.21.

[268]J. Hausmann and E. Lundsgaarde (2015). Turkey's Role in Development Cooperation. *United Nations University Centre for Policy Research.*
https://pdfs.semanticscholar.org/2543/36725fd45f1a4d4dc1440b0f80fd94239566.pdf(Erişim Tarihi: 29.03.2019)

tarihlerinde ise Antalya'da BM Küresel Güney-Güney Kalkınma Fuarı gerçekleştirilmiştir. Düzenlenen fuar ve organizasyonlarla kalkınma iş birliğinin önemi yüksek katılımcı oranıyla, Türkiye ev sahipliğinde vurgulanmıştır.[269]

3.3.1. Hedefleri

Türkiye'nin kalkınma yardımı politikası 2000'li yılların başında, 192 ülkenin katılımıyla kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri doğrultusunda şekillenmiştir. Bu çerçevede küresel iş birliğine dayanan, sürdürülebilir kalkınma programlarına uyumlu bir dış yardım misyonu geliştirilmiştir. BKH'nin süresinin dolması ve kalkınma iş birliğinin kapsamının genişletilmesinin gerekliliği anlaşılması üzerine, 2030 yılına dek uygulanması öngörülen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri oluşturulmuştur. 17 ana hedeften oluşan ve kimseyi geride bırakmamak üzere temellendirilen bu kalkınma anlayışı Türkiye'nin günümüzde uygulamış olduğu yardım politikasının temel taşıdır.

Kalkınma Yardımı misyonunun şekillenmesini sağlayan hedefler şu şekildedir;

*Açlık sorununun ortadan kaldırılması ve yoksulluğun tüm formlarının sona erdirilmesi,

*Sağlıklı bireyler yetiştirilmesinin sağlanması,

*Nitelikli ve ömür boyu eğitimin mümkün kılınması,

*Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması,

*Temiz su ve sıhhi koşullara erişimin sağlanması,

*Erişilebilir ve temiz enerji kaynaklarının desteklenmesi,

*İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme sağlanması,

*Altyapı, sanayi ve üretim sektörlerinin desteklenmesi,

*Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin üstesinden gelinmesi,

*Sürdürülebilir şehir ve yaşam alanlarının inşası,

*Üretim ve tüketimde sürdürülebilirlik,

*İklim değişikliğinin yarattığı olumsuzluklarla mücadele etmek,

[269]http://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

* Biyo-çeşitliliğin kaybolmasını engellemek, kara ve suda yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamak

* Barış, adalet, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerini küresel boyutta desteklemek,

*Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini gerçekleştirmede küresel ortaklık paydasında buluşmak.[270]

Türkiye, yardım politikasında bu hedeflere uygun hareket etmektedir. Yardım sağladığı günden bu yana hem yardım alan hem de sağlayan ülke konumunda olan Türkiye, yardımların ülkelerin ihtiyaçlarına yönelik olması hususuna özen göstermektedir. Jeopolitik konumundan dolayı kritik öneme sahip olan ülkemiz, Ortadoğu başta olmak üzere küresel boyutta barış, istikrar ve güven tesis edilmesinde kilit rol oynamaktadır. Türkiye, yardımlarını ihtiyaç sahibi ülkelerin talepleri doğrultusunda şekillendirmekte ve ikili iş birlikleri yardım programlarında ağırlık kazanmaktadır. Sınır komşusu olunan ülkeler, yardım sağlanmasında coğrafi ve güvenlik nedenleri dolayısıyla ön plandadır. Acil ve insani yardımlara ağırlık verilmekte, doğal afet, savaş, kıtlık gibi olumsuzluklarla savaşan ülkelere ulaşılması hedeflenmektedir.[271]

Kalkınma yardımlarının uygulanmasında politika öncelikleri TİKA 2017 yılı Faaliyet Raporunda şu şekilde sıralanmıştır;

*Dış politika hedeflerine uyumlu proje ve faaliyetlerin desteklenmesi

*Türkiye ve yardım sağlanan ülkelerin çıkarlarının karşılıklı korunması

*İhtiyaç sahibi ülkelerin taleplerinin dinlenmesi

*Ülkemiz ve yararlanıcı ülkelerdeki STK ve özel sektörün kalkınma iş birliğinde aktif rol almasının sağlanması,

*Projelerin mümkün olduğunca yurt dışında faaliyet gösteren Türk özel sektörünü desteklemesi

[270]http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

[271]G. Saray (2014). *Dış Yardımlar: Türkiye Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 25.

*Ülkelerin altyapı ve insan kaynaklarının iyileştirilmesi

*Yardım sağlanan ülkelerin sorumluluk almalarının sağlanarak sahiplenme duygusunun geliştirilmesidir. [272]

3.3.2. Kalkınma Yardımları Politikasının İşleyişi

Kalkınma yardımları ülkelerin dış politikalarında varoluşlarından bu yana önemli bir araç olarak yer almıştır. Yardımlar yoluyla küresel kalkınmaya destek vermek, ülkelerin iki taraflı çıkarlarını korumak ve kalkınmayı sürdürülebilir kılmak uygulanan politikalarda olması gereken özelliklerdir.

Türkiye, yardımlar yoluyla kalkınma iş birliğini, ekonomik, sosyal, kültürel faaliyetlere yönelik program ve projeler yürüterek desteklemektedir. Uluslararası platformda söz sahibi olmak ve aktif rol almak isteyen, dışa dönük bir politika sergileyen ülkemiz, sürdürülebilir kalkınmanın en büyük destekçilerindendir. Yardım sağladığı ülkeler için herhangi bir kriter oluşturmayan Türkiye, dünyada ihtiyaç sahibi olan ülkelerin yardım çağrısına kayıtsız kalmamaktadır. Acil ve insani yardımların toplam yardımlar içerisindeki payının büyüklüğü, yapılan yardımların milli gelire oranlanması bakımından 2015,2016 ve 2017 yıllarında Türkiye en cömert ülke seçilmiştir.[273]

1980' li yıllar itibariyle gıda yardımı sağlayarak başlayan yardım programları zamanla kapsamlı hale gelmiştir. Gıda yardımlarının yanı sıra teknik, altyapı, eğitim, sağlık gibi birçok alanda faaliyet göstermeye başlanılmıştır. İlk yıllarda yardımların sağlanmasında ikili iş birlikleri tercih edilmekteyken zamanla başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kuruluşlarla iş birliği gösterilmeye başlanmıştır. Türkiye, sağlanan yardımların yanı sıra küresel yardım faaliyetlerinin getirdiği tecrübeleri yardım sağlayan ülkelerin paylaşabilmesi adına düzenlenen forumlarda yer almakta, zirvelere ev sahipliği yapmaktadır. [274]

Soğuk savaş döneminin sona ermesi sonucu yaşananlar Türk yardım politikasının da şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu dönemde Türk devletlerine yönelik ilgi artmış ve ilgili devletlere yardım sağlanmıştır. Yapılan yardımlar 1992 yılında TİKA'nın kurulması ile

[272]TİKA (2019). Faaliyet Raporu 2018, Ankara: TİKA.
[273]TİKA, 2018, a.g.k.
[274]http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yardimlari.tr.mfa (Erişim Tarihi:03.04.2019)

sistemli hale gelmiş ve yardım programlarının kapsamı genişletilmiştir. 1995 yılına dek sosyal, kültürel, ekonomik faaliyetlere ağırlık verilirken, TİKA bünyesinde bu alanlara eğitim, sağlık ve teknik alanlar da eklenmiştir. 2000' li yıllara gelindiğinde TİKA Başbakanlığa bağlanmış, yardım faaliyetleri gelişmeye devam ederek günümüzde 59 ülkede 61 Program Koordinasyon Ofisi ile 150 ülkede faaliyet gösterir hale gelmiştir.[275]Ağırlıklı olarak akraba ülkelere verilen yardımlar yoluyla, ikili diyalogların gelişimine katkı sağlamak ve barış kuşağı oluşturmak istenmiştir.1999 yılında yaşanan Marmara Depremi sonrası Türk sivil toplum kuruluşları dinamik bir yapı kazanmış ve 2005 yılında gerçekleştirilen Afrika açılımı sonrası yardımlar sadece akraba devlet ve komşularla sınırlı kalmamış, coğrafi olarak uzak olan ülkelere de yardım sağlanmaya başlanmıştır. Yine 2000'li yıllar itibariyle Latin Amerika ve Pasifik gibi uzak bölgeler yardım programına dahil edilmiştir.[276]

Kalkınma iş birliğinde insani ve etik değerler ön planda tutulmakta ancak dış dünya gerçekliğinden soyutlanılmamaktadır. Uluslararası ilişkiler ve politikalar göz önünde bulundurularak uygulanacak yaklaşımlar belirlenmektedir. Yardımların kalkınmaya gerçek anlamda fayda sağlayabilmesi hedeflenmektedir. Çıktı sonucunun tüm süreci etkileme gücü olan eğitim alanına büyük önem verilmektedir. 2017 yılında 8227 öğrenciye burs sağlanmış, 33 okul inşası ve 89 eğitim tesisinin onarımı gerçekleştirilmiştir. Sağlıklı bireylerin yetişmesi ve sağlıklı bir topluma kavuşulması için birçok ülkede okul, derslik yapımının yanı sıra hastane, sağlık birimleri yapılmakta ve ilgili personelin yetişmesine katkıda bulunulmaktadır. Yapılan yardımlar sonrası sağlık imkânlarından 2017 yılında 200,881 kişi faydalanmıştır.[277]

Ülkelerin var olan kaynaklarını kullanabilmeleri için yardımlar sağlanmakta ve böylelikle yardımların tüm sektörler için itici güç olması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda tarım, ormancılık ve balıkçılık, sanayi, madencilik, inşaat, ticaret ve turizm, çoklu ve çakışan sektörlere yardımlar aktarılmaktadır. TİKA aracılığıyla fidan, tohum, gübre ve benzeri gerekli teknik araç gereçler sağlanmakta, sanayiyi desteklemek için tesisler inşa edilmektedir. Ülkelerin kalkınmalarını sürekli kılmak için üretim yapabilir duruma gelmeleri

[275]https://www.tika.gov.tr/tr (Erişim Tarihi: 03.04.2019)
[276]Saray, 2014, a.g.k., s. 25.
[277]TİKA (2018). Faaliyet Raporu 2017, Ankara: TİKA.

esastır. Yardım yapılan ülkelerin kalkınmaları desteklenerek Türk özel sektörü için de destekleyici olması planlanmaktadır.[278]

3.3.3. Türkiye'nin dış politikasında yardımların yeri ve önemi

İlk olarak sömürge devletlerarasında ortaya çıkan dış yardımlar zamanla yaygınlaşmış ve neredeyse tüm devletler tarafından kullanılır hale gelmiştir. Sömürge anlayışına sahip olmayan Türkiye, daha önceleri yardım sağlasa da kalkınma yardımının başlangıcı 1980' li yıllar kabul edilmektedir.

Türk dış politikası Soğuk savaş öncesinde aktif bir dış yardım programı içermemekteydi. Hali hazırda ülke içi siyasi ve ekonomik istikrar sağlanamamış ve bu nedenle yardımlar ikinci planda kalmıştır. Stratejik ve jeopolitik konumunun önemi kavrayan Türkiye, Soğuk Savaş sonrası aktif bir dış politika izlemeye yöneldi ve bu kapsamda yardımlar araç olarak kullanılmaya başlandı. Soğuk Savaş sonrası güç dengelerinin değişmesi, komünizm tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte bölgenin ihtiyaç duyulan; önemli bir güç haline geldi. Öncelikli olarak Osmanlı coğrafyasına ağırlık verilerek, ortak geçmişe, kültürel ve dini bağlara sahip olunan devletlere yönelim sağlandı[279]. Akraba toplumlara sağlanan yardımlar yoluyla birleştirici güç olmak amaçlandıysa da bu dönemde yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle yardım programları ihtiyacın çok altında kaldığından yeterli olamamıştır.

11 Eylül olayının neticesinde dış politika da tek yönlülükten sıyrılan bir bakış açısı izleyen Türkiye, Ortadoğu dâhil olmak üzere Avrupa'dan Avrasya'ya kadar olan bölgeleri de yardım politikasına dâhil etmeye karar vermiştir.[280] Küresel değişimin hissedilmeye başlandığı 2000'li yıllar itibariyle değişen dünya koşullarına uyum sağlamak için "çok boyutlu" politika izlenmesi gerekliliği anlaşılmıştır. Bu dönemde popülerlik kazanmaya başlayan "sürdürülebilir kalkınma" anlayışı ve bu alanda geliştirilen işbirlikleri tüm dünyada

[278]TİKA, 2017, a.g.k.
[279]Ö. Sanberk (2010). *Türk Dış Politakasının Bölgeselleşmesi*. İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi. http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-201404086trbolgesel.pdf (Erişim Tarihi: 04.04.2019)
[280]M. S. Erol (2007). 11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset. *Gazi Akademik Bakış*, 1 (1), s. 34. https://dergipark.org.tr/download/article-file/74039 (Erişim Tarihi: 04.04.2019)

olduğu gibi Türk yardım politikasında da yenilenmenin temel ayağını oluşturdu. Yenilenen Dünyaya ayak uydurmak isteyen, komşu ülkelerle sorun yerine iş birliği talep edilen bu dönemde yardımlar "yumuşak güç" olarak etkili araç olmuşlardır.

Çok boyutlu dış politika uygulamanın hedeflenmesi ile birlikte, yardım politikası da yenilenerek güvenlik odaklı yardım anlayışından vazgeçilmiştir. Tek bir ülke ya da bölgeye odaklı olarak yardım yapılmaması ve yardımların tüm ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması bu anlayış gereğidir. Yine yapılan yardımlarda devlet dışı aktörler olan STK, özel sektörün bu yönde desteklenerek Türk dış yardımlarının yayılması için çalışılmıştır. Yürütülen yardım faaliyetleri ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin destekleyicisi olarak son yıllarda ön planda olan Türkiye;Latin Amerika, Okyanusya, Afrika gibi uzak ülkeleri de Türk yardımlarıyla tanıştırmıştır.[281]Dış platformlarda ihtiyaç sahibi ülkelere yönelik sağladığı yardımların yanı sıra yapmış olduğu Afrika Açılımı, Suriye Mülteci Krizinin yönetimi gibi insani yönü ağır basan programlar sonrası tüm dünyanın takdirini kazanmış ve Dünyanın "en cömert ülkesi" olarak anılmaya başlanmıştır.

3.4. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarında Etkin Rol Oynayan Kurum ve Kuruluşlar

Kalkınma yardımları birçok kamu kurumu, bakanlık, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör tarafından sağlanabilmektedir. Çizilen yasal çerçeve sınırında birçok kamu kurum ve kuruluşu çeşitli konularda diğer ülkelerle ikili iş birliği ve protokol anlaşmalarına imza atabilme yetkisine sahiptir. Kamu tüzel kişiliğine haiz olan idareler dış yardım sayılabilecek faaliyetlerde bulunabilmektedir.

Yardım faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar teşkilat yasalarında tanımlanmış görev ve yetkiler çerçevesinde, ikili veya çok taraflı anlaşmalar yoluyla yetki sahibi olmaktadır. İdarelerin yardım faaliyetlerini üstlenmelerinde bir diğer nokta ise uluslararası kuruluşlara üye olmanın getirdiği yükümlülükler veya hükümet tarafından verilen görev ve yetkiler olabilir. Sivil Toplum Kuruluşlarının yetkileri ise kuruluş tüzük ve sözleşmelerinden kaynaklanmaktadır.[282]

[281]Küçükbayrak, 2010, a.g.k., s.81.
[282]Şahin, 2010, a.g.k., s. 66.

Yapılan yardımların finansmanı kamu kaynaklarından karşılanabileceği gibi diğer kaynaklardan da karşılanabilmektedir. Yardım için ayrılan kaynak, Bütçe Kanunu ile ilgili kurum veya kuruluş bütçesine konulabildiği gibi, yine bütçe kanunu kapsamında diğer kuruluşların bütçesinden kaynak aktarımı gerçekleştirilebilmektedir. Bütçe dışından yapılan destekler de kamu kaynaklarına dahildir. Diğer kaynaklar; devlet veya sivil toplum kuruluşlarınca tarafından halktan toplanan yardımlar ile doğrudan özel sektör tarafından oluşturulan kaynaklardır.[283]

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Türkiye'nin 1980' li yıllar itibariyle gerçekleştirmeye başladığı kalkınma iş birliği faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumluydu. Kalkınma iş birliği ile ilgili projelerin yürütülmesini ise Kalkınma Bankası üstlenmiştir.1988 yılına gelindiğinde DPT-Sosyal Planlama Başkanlığı bünyesine bağlı olarak teknik yardım faaliyetlerini yürütmek üzere Türk İşbirliği Ajansı (TAC) kurulmuştur.[284]Yürütülen yardım programlarında reform yapılması ihtiyacı duyulmuş ve sonrasında 1992 yılında çıkarılan 480 sayılı KHK ile TİKA kurulmuştur. Günümüzde Türkiye'nin yapmış olduğu yardımlarda en aktif rol oynayan kuruluş şüphesiz TİKA' dır. Bakanlıklar ile ilgili kurum ve kuruluşlar ise yasa ve yönetmeliklerinin izin verdiği çerçevede yardım sürecine dahil olmaktadır.

3.4.1. Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı

TİKA, Türkiye'nin yardımlar konusunda sistematik ve kurumsal yapıya kavuşma arzusunun ürünüdür. 1980' li yılların sonlarına doğru başlanan yardım programları dönemlerin gerekliliklerine uygun olarak şekillenmiş ve Sovyetlerin dağılması sonucu Türkiye için aktif politika izleme gerekliliği doğmuştur. Türk devletleri ile kültürel bağlar bulunan toplumları öncelikli kılan bir dış yardım anlayışı ile Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi kurulmuştur.

3.4.1.1. TİKA'nın kuruluşu

TİKA 1992 yılında 480 sayılı KHK ile yurt dışı yardım programlarının kurumsal çerçevede yürütülmesini sağlamak amacıyla Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur.

[283]Şahin, 2010, a.g.k., s. 66.
[284]DPT (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı Teknik İş birliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Kanunun 2 maddesi ile yardım programlarının yürütülmesinin sorumluluğu TİKA'ya verilmiş ve yardımların kapsamı belirtilmiştir.480 sayılı KHK yardımların yürütülmesiyle ilgili bilgilendirmenin yanı sıra gerçekleştirilecek olan iş birliği faaliyetleri ile ilgili düzenlemelerin yapılacağının da habercisidir.[285]

TİKA'nın kurulmasında temel etken 1991 yılında dağılan Sovyetler Birliği sonrası bağımsızlığını kazanan Türk devletlerinin yardım beklentileri olmuştur. Odak noktası ağırlıklı olarak yeni bağımsızlık kazanan Türk Devletleri olan Türkiye, yardımlar yoluyla bu ülkelerle ikili ilişkiler geliştirmek istemiştir. Bu dönemde bağımsızlıklarını ilan eden Türk Devletlerini tanıdığını belirten ilk ülke Türkiye olmuştur. 1999 yılına dek Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren TİKA, 1999 yılında Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile Başbakanlığa bağlanmıştır. TİKA'nın teşkilat yapısı ve görevlerine ilişkin düzenleme ise 2001 yılında 4668 Sayılı "Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" ile yapılmıştır.

2011 yılında dış politikada yapılan reformların yansıması, politika araçlarından biri olarak tanımlanan dış yardım politikalarında da yenilenme ihtiyacı doğurmuştur. Küreselleşmenin etkisinin yanı sıra, bölgesel konjonktürün de etkisiyle birlikte TİKA organizasyon yapısında yenilenme yaşanmıştır. 24 Ekim 2011 tarihli 656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı adını almıştır. Yapılan değişiklikler sonrasında TİKA'nın hızlı ve esnek karar alabilmesi için düzenlemelere ve teşkilat yapısında yenilenmelere yer verilmiştir.[286]

1999 yılında Başbakanlığa bağlanan TİKA, 2018 yılına gelindiğinde Kültür ve Turizm Bakanlığı' na bağlanmıştır. 15 Temmuz 2018 tarihinde 30479 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi neticesinde TİKA, kamu tüzel kişiliğine haiz ve özel bütçeli bir kuruluş olarak tanımlanmıştır. Faaliyetlerine Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde devam eden TİKA, 150 ülkede faaliyet gösteren geniş bir yardım ağına sahiptir.

[285]DPT, 2006, a.g.k.

[286]https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649 (Erişim Tarihi: 09.04.2019)

2019 yılı itibariyle 61 Program Koordinasyon Ofisi bulunmakta ve yardım faaliyetlerini artan bir hızla yürütmektedir.[287]

3.4.1.2. TİKA' nın görevleri

TİKA'nın görevlerine ilişkin düzenleme ilk olarak 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 12.05.2001 tarih ve 24400 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 2018 yılında 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile teşkilatın görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan değişiklikler 15/7/2018 tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürliğe girmiştir.

Yenilenen haliyle TİKA'nın görevleri şu şekilde sıralanabilir;

a) İşbirliği gerçekleştirilecek olan ülkelere ve toplumlara karşılıklı kalkınmayı, belirlenen alanlarda destekleyecek proje ve faaliyetleri geliştirmek, hazırlık aşamasında ülkelerin talep ve ihtiyaçlarını dikkate almak, proje ve faaliyetlerin yürütülmesinde koordinasyon ve takibi sağlamak,

b) İşbirliği gerçekleştirilecek olan ülkelere ve toplumlara ihtiyaçları doğrultusunda kalkınma süreçlerinde ekonomik altyapı araçları ve destek programları hazırlamak, ekonomik büyüme, yatırımların artması için gerekli ortamının hazırlanması ve geliştirilmesi, işsizlik, yoksulluk gibi temel sorunların azaltılması, eğitim, kadın ve ailenin desteklenmesi, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik alanlarda destek verilmesi ve kapasite geliştirme için çalışmalar yürütülmesi,

c) İnsani yardım ve teknik desteklerin koordinasyonunu sağlamak.

ç) Kalkınma alanında ulusal ve yardım sağlanan ülkelerin kamu kurumları, üniversiteler, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları ile birlikte çalışarak program, proje ve faaliyetler gerçekleştirmek,

d)İşbirliği gerçekleştirilecek olan ülke ve toplumlara kamu yönetimi, hukuk, eğitim, kültür ve diğer sosyal alanlardaki iş birliğini güçlendirmek için çalışmalar yapmak, işbirlikçi ülkelerden eğitim ve staj için Türkiye'ye gelecek olanlara burs ve destek sağlamak,

[287](http-283).

e) Yurtdışında kültürel işbirliklerine önem vermek ve ihtiyaç halinde Türk kültürüyle ilgili faaliyet göstermekte olan diğer merkezlerle ortak çalışmalar yürütmek,

f) Kalkınma yardımları ile dış yardımlarla ilgili gerekli koordinasyonu sağlamak ve bu yardımlara ilişkin gerekli envanter hazırlığını yapmak ve raporlar yayınlamak.

g) Yurtdışında ortak tarihi, kültürel ve toplumsal mirasın korunmasına yönelik sosyal, kültürel proje ve faaliyetler gerçekleştirmek,

ğ) Görev alanı çerçevesinde uluslararası iş birliğine ilişkin çalışmalarda yer almak, bunların koordinasyonunu sağlamak, gerektiğinde uluslararası kuruluşlar ve bunların temsilcilikleriyle ortaklaşa projeler yürütmek.

h) Tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel yakınlıklarımızın bulunduğu ülkelere, kalkınmışlık düzeylerinden bağımsız olarak gerekli destekte bulunmak ve ortak proje tekliflerini değerlendirmek,

ı) Başkanlığın faaliyetleri kapsamında programa dahil edilecek ülke ve topluluklara ilişkin iş birliği ve yardım projeleri hakkında Bakanlığa bilgi vermek.

i) Mevzuatla Başkanlığa verilmiş olan diğer görev ve hizmetleri yapmak.[288]

3.4.1.3. Görev alanı ve organizasyon yapısı

TİKA, izlenilen aktif dış politika programına bağlı olarak 5 kıta ve 59 ülkede çalışma yapmaktadır. Günden güne görev alanı sınırlarını genişleten TİKA, 59 ülkede 61 Program Koordinasyon Ofisine sahiptir. Görev yapılan ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik göstergeleri birbirlerinden farklı olduğundan dinamik ve esnek bir görev anlayışına sahip bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir.[289]

Uygulanacak olan kalkınma yardımları politikası ile koordine bir şekilde, yardım sağlanan ülkelerin ilgili kurum ve kuruluşları ile iş birliği çerçevesinde, ülkelerin ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda, ekonomik ve sosyal kalkınma süreçlerini desteklemek için yapılan çalışmaların yanı sıra kültürel ve ortak tarihi miraslar için de çalışmalar yürütmek

[288]https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/teskilat_kanunu-238 (Erişim Tarihi:14.04.2019)
[289](https-285).

hedeflenmektedir.[290]Türkiye,TİKA aracılığıyla ihtiyaç sahibi ülkelere yönelik gerçekleştirdiği yardım faaliyetleri ile var olan bağların korunması ve iyileştirilmesinin yanı sıra yeni ikili ilişkilerin geliştirilmesini hedeflemektedir.

TİKA yürüttüğü Proje program yardımlarını; inşa, tadilat, donanım sağlama, fiziki altyapıların geliştirilmesi şeklinde gerçekleştirmektedir. Teknik iş birliği yardımları ise mesleki ve teknik eğitim öncelikli olarak ülkelerin kamu idarelerinin ihtiyaç duydukları alanlarda eğitim verilmesi yoluyla yürütülmektedir. TİKA çalışmalarından 150 yi aşkın ülke vatandaşları faydalanmaktadır.[291]

TİKA'nın faaliyet alanlarında sunduğu hizmet ve ürünler; eğitim, sağlık, temiz suya erişim ve su hijyeni, idari ve sivil altyapılar, diğer sosyal altyapılar ve hizmetler, ulaştırma ve depolama altyapıları, iletişim altyapıları, enerji üretimi, dağıtımı ve etkinliği, bankacılık ve finans, iş ve diğer sektörler tarım, ormancılık ve balıkçılık, sanayi, madencilik, inşaat, ticaret ve turizm altyapıları, genel çevre koruma ve diğer çoklu sektörler gibi alanlarda gösterdiği faaliyetlere göre belirlenmektedir.

Türk Tipi Kalkınma Yardımı modeli çerçevesinde belirlenen bu alanlara koşulsuz, çözüm, talep ve insan odaklı, şeffaf, samimi, karşılıklı öğrenme ve karşılıklı sorumluluk ilkeleri doğrultusunda sağlanan yardımlar 2018 yılında 13.000 proje sayısına ulaşmıştır.[292]

TİKA' nın organizasyon yapısına ilişkin düzenlemeler 15.07.2018 tarih ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 521. Maddesinde gerçekleştirilmiştir. 521. Maddede TİKA, kamu tüzel kişiliğine haiz ve özel bütçeli bir kuruluş olarak tanımlanmış, Kültür ve Turizm Bakanlığı' na bağlı olduğu belirtilmiştir.

TİKA organizasyon yapısının en üstünde Kültür ve Turizm Bakanı yer almaktadır. TİKA Başkanı en üst amirdir ve Bakana karşı sorumludur. Başkan Cumhurbaşkanının genel siyaseti ve dış politikası ile uyumlu olarak faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamakla

[290]TİKA. Stratejik Plan 2018-2022. https://www.tika.gov.tr/upload/2018/T%C4%B0KA%20Stratejik%20Plan%202018-2022/T%C4%B0KA%20Stratejik%20Plan%202018-2022.pdf (Erişim Tarihi: 14.04.2019)
[291](http-283).
[292](http-287).

yükümlüdür. Başkan tarafından verilen görevlerin yerine getirilmesi için üç Başkan yardımcısı atanabilmektedir.[293]

Başkanlığın hizmet birimleri, Orta Asya ve Kafkaslar Daire Başkanlığı, Balkanlar ve Doğu Avrupa Daire Başkanlığı, Ortadoğu ve Afrika Daire Başkanlığı, Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Daire Başkanlığı, Dış İlişkiler ve Ortaklıklar Daire Başkanlığı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Personel ve Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı ve Hukuk Müşavirliğinden oluşmaktadır.

Tablo 3.8.*TİKA Teşkilat Şeması*

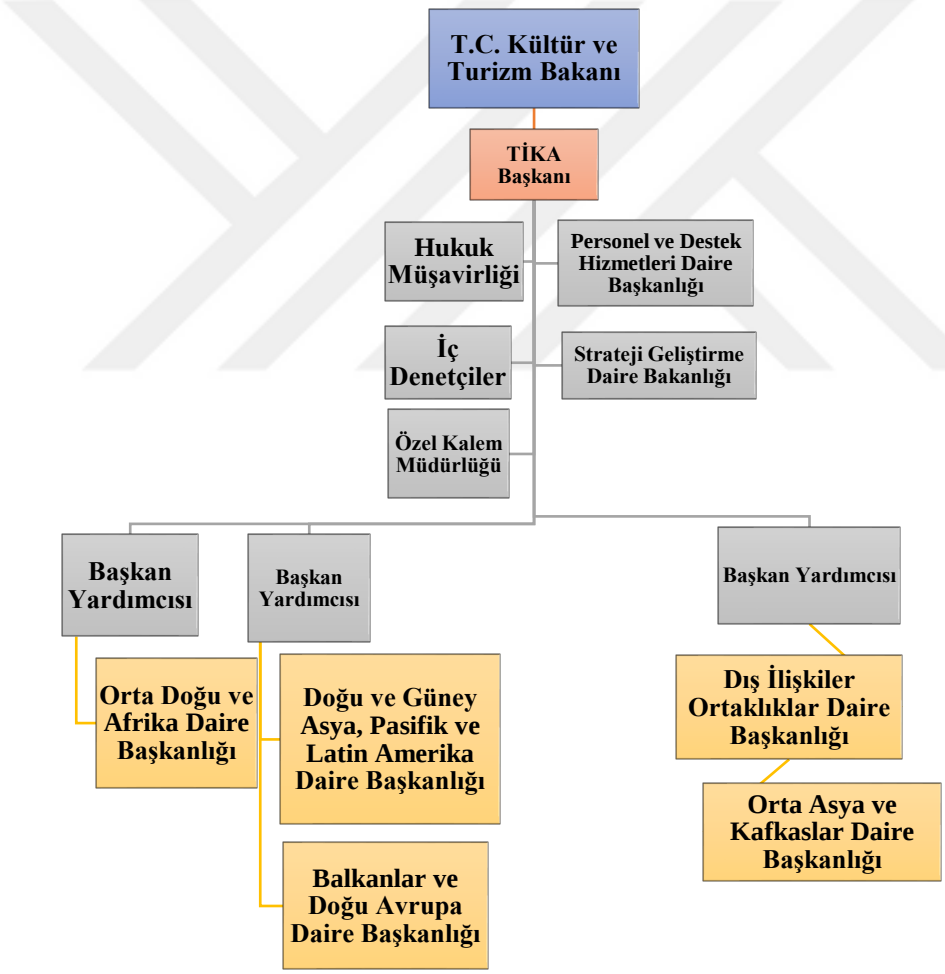

[293]Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında 4 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 523. Madde.

3.4.2. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Gerçekleştirilen Projeler Ve Kalkınma Yardımları

Türkiye, kalkınma yardımlarında eğitime verilen önem büyüktür. Eğitim sektörüne yönelik yurt dışında birçok kalkınma yardımı program ve projeleri hayata geçirilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda belirlenen eğitim hedefleri için çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda MEB tarafından destek verilen projelere; Eğitimde Cinsiyet Eşitliğinin Desteklenmesi Projesi, Öğrenciler AB'yi Öğreniyor Projesi, Kız Çocuklarının Okullaşma Oranlarının Arttırılması Projesi ve Hayatboyu Öğrenmenin Geliştirilmesi Projesi örnek verilebilir.[294]

Eğitimde uluslararası hareketliliğin sağlanması için iş birliği içerisinde bulunan MEB,16 ülkede 70'in üzerinde resmi okulda yaklaşık 700 öğretmen ve 12.000 öğrenciye destek sağlamaktadır. İş birliğinde bulunulan ülkelere; bina bakım onarım destekleri, kitap yardımları, eğitim için gerekli araç gereç desteği ve materyalleri sağlanmaktadır. Küresel algı ve farkındalığın artması için Avrupa Birliği dışındaki ülkelere yönelik hibe programları bulunmaktadır. Hibe programlarıyla kardeş okul programları, eğitim alanında AR-GE çalışmaları, eğitim seminerleri ve kültürel değişim programları desteklenmektedir.[295]

MEB, yardım faaliyetleri aracılığıyla iş birliğinde bulunulan ülkelere Türkiye'nin öğretim programları geliştirme ve bireysel öğretim materyali hazırlama konularındaki tecrübelerini paylaşmaktadır. En Az Gelişmiş Ülkeler başta olmak üzere ülkelerin Eğitim Bakanlıklarıyla ortak projeler geliştirmek istenmektedir.[296] MEB'in kalkınma yardımlarına en büyük katkı sağlayan projesi 1992 yılından bu yana uygulanmakta olan Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları'ndan getirilen öğrencilere yönelik Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER), ön-lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında eğitim alan öğrencilerin; eğitim, barınma, ulaşım gibi ihtiyaçlarına yönelik verdiği destekleri kapsayan Büyük Öğrenci Projesidir. [297]

[294]TİKA (2017). Kalkınma Yardımları Raporu 2016, Ankara: TİKA.
[295]TİKA (2018). Kalkınma Yardımları Raporu 2017, Ankara: TİKA.
[296]TİKA,2017, a.g.k.
[297]TİKA (2012). Kalkınma Yardımları Raporu 2011, Ankara: TİKA.

3.4.3. Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Tarafindan Yapılan Proje Ve Faaliyetler

Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, kalkınma yardımlarına destek olan kuruluşlardandır. Başkanlık, eğitim amacıyla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden Türkiye'ye eğitim için gelen öğrencilere burs ve hibe destekleri sağlamaktadır. Kalkınma yardımları içerisinde en çok önem atfedilen hizmet başlığı olan eğitim programlarına Başkanlığın katkısı azımsanmayacak ölçüdedir.

Öğrencilere sağlanan burs desteklerinin yanısıra Kurum, öğrencilerin üniversite yerleştirmelerini de gerçekleştirmektedir. Öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri için kurs verilmekte ve ulaşım masrafları karşılanmaktadır. Burs programını diğer burs programlarından farklı kılan bir diğer nokta ise öğrencilerin Türkiye'de bulundukları süreçte üniversite katkı payı, sağlık sigortası ve yurt giderlerinin de Kurum tarafından karşılanıyor olmasıdır. Öğrencilerin Türkiye'de geçirdikleri süreçte kültürü yakından tanımaları için yaz kampları, seminerler, kulüp faaliyetleri gibi sosyal, kültürel programlar geliştirilmektedir. Kurum 2017 yılında 190 ülkeden 16.000 den fazla öğrenciye Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda destek sağlamıştır.[298]

3.4.4. Sağlık Bakanlığı Tarafindan Yapilan Proje Ve Faaliyetler

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında insan, çevre ve toplum sağlığının önemi büyüktür. Insan sağlığını tehdit eden problemlerin, hastalık ve çocuk ölümlerinin ortadan kaldırılması için ülkelere yardım sağlanmaktadır. İhtiyaç sahibi herkesin temel sağlık hizmetlerine erişebilmesi için Sağlık Bakanlığı tarafından program ve projeler yürütülmektedir. Bu kapsamda EAGÜ ve GOÜ'lere hastane, personel desteği ve eğitimi, tıbbi malzeme yardımı gibi destekler sağlanmaktadır.

Sağlık Bakanlığının bu kapsamda yürüttüğü projelere Somali'de inşa edilen Somali-Türkiye Eğitim ve Araştırma Hastanesi örnek verilebilir. Hastane, 2017 yılında 160 binin üzerinde hastaya hizmet vermiştir. Sudan'da inşa edilen Araştırma Hastanesinde 46 yoğun bakım yatağı, 3 ameliyathane, 2 doğumhane ile 1 tam donanımlı radyoloji ünitesi, 1

[298] TİKA,2017, a.g.k.

laboratuvar inşa edilmiş ve 150 hasta yatağı sağlanmıştır. Ilaç ve malzeme tedariklerinin TİKA tarafından sağlandığı bu hastanele günde ortalama 500 kişiye hizmet vermektedir. Suriye Cerablus'ta kurulan Suriye - Cerablus Türk Hastanesi ise yılda yaklaşık 140 bin Suriyeli vatandaşa sağlık hizmeti sunmaktadır. Sağlık Bakanlığı hastane, tıbbi malzeme desteklerinin yanı sıra yoksulluk sebebiyle tedavi imkanı olmayan insanlara ulaşmak için gönüllü hekim ve sağlık personellerinden oluşan ekiple ülkelere kısa süreli tedavi ve eğitim desteği sağlamaktadır. Ikili sağlık anlaşmalarına istinaden Afganistan, Sudan, Yemen, Kosova, Azerbaycan, Arnavutluk, Nijer, Kırgızistan gibi anlaşma yapılmış olan ülkelerden gelen hastaların tedavileri de Türkiye'de yapılmakta ve finansmanı Sağlık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.[299]

[299] TİKA,2017, a.g.k.

SONUÇ

Kalkınma yardımlarının alt kategorisinden olan resmi kalkınma yardımlarının başlangıcı olarak ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası hayata geçirdiği Marshall Planı kabuledilmektedir. Bu yardım planının önceki yardımlardan ayrılmasındaki temel neden, kamu fonlarının kalkınmanın finansmanı için aktarılmış olmasıdır. Önceleri kaynak akışları, özel sermayenin akışıyla sınırlı olduğundan bu Plan, resmi kalkınma yardımlarının miladı kabul edilebilir.

Kalkınma yardımları, az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarına destek olmanın yanı sıra küresel iş birliğini geliştirmenin en etkili yollarından biridir. Kalkınmanın uluslararası bir kamu malı olduğu kabul edilerek bu kapsamda, küresel yaklaşım benimsenmesi oldukça değerlidir. Nitekim kalkınma tüm ülkeler için sağlanamadığında refah seviyesi yüksek olan ülkelerin de bu durumdan olumsuz yönde etkilenmesi söz konusu olabilmektedir.

Bu tez çalışmasında Resmi Kalkınma Yardımı sağlayıcı ülke olarak Türkiye ele alınmıştır. Türkiye, yardım alan ülke konumunun yanı sıra aynı zamanda yardım sağlayıcı bir ülkedir. Türkiye'nin uluslararası kalkınma iş birliğine dâhil olma süreci 1985 yılında aldığı Bakanlar Kurulu kararı ile başlamıştır. Türkiye'nin, dış yardımları ilk kez politika aracı olarak kullanmaya başladığı dönem 1980'li yılların ortasına tekabül etmektedir. Yardımlar yoluyla dış imajın güçlenmesine ve gelişmiş ülkelerle ticari ağların artmasına katkıda bulunmak için çalışmalar yürütülmüştür.

1990'lı yıllar öncesinde dış politikada çeşitli nedenlerle etkin olamayan Türkiye, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte kalkınma yardımları yönünden aktif bir politika izlemeye yönelmiştir. Birliğin dağılmasıyla Türk Devletleri'ne ve Balkanlara yönelik ilgi artmış ve bu bölgelere yardım planlamaları yapılmıştır. Öncelikli olarak Türk dilinin konuşulduğu devletler olmak üzere kültürel, etnik yakınlık hissedilen devletlerin kalkınmasına destek olmak amacıyla 1992 yılında Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) kurulmuştur. TİKA'nın kurulmasının yapılan yardımların daha sistematik hale gelmesinde önemli bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Yardımların dinamizm kazanmasına katkı sağlayan bir diğer etken, 1999 senesinde yaşanan Marmara depremi sonrasında sivil toplum kuruluşlarının önem kazanmasıdır. Yükselen donör ülke olarak

Türkiye'nin temel yardım sağlama motivasyonunun, komşu ülkelerle ilişkilerin geliştirilerek bölgesel gücün arttırılması olduğu söylenebilir. İkinci önemli motivasyon konusu ise ekonomik amaçlardır. Yapılan yardımlar yoluyla gelişmekte olan ülkelerde yeni pazarlar elde etmek istenmektedir. Türkiye'nin yardım sağlama noktasında stratejik hedefler belirlememiş olması kalkınma yardımları politikasının en önemli eksikliği olarak nitelenebilir. Bu kapsamda stratejik hedefler çerçevesinde yürütülen, hızlı ve esnek karar verebilen kurumsal altyapıyla desteklenen politikaların, verimliliği artırma noktasında önemli olduğu söylenebilir.

Türkiye OECD/ DAC Komitesinde yalnızca gözlemci ülke olarak bulunmaktadır. Yürütülen yardım program ve projelerine ilişkin veriler ise düzenli olarak DAC'a raporlanmaktadır. Türkiye DAC üyeliği bulunmadığından ve yardım politikalarını DAC politikalarıyla uyumlu şekilde sürdürmediği hususunda eleştirilmektedir. Eleştirilerin temel sebepleri ise yapılan yardımlarda ikili yardımların ön planda olması, yardımların içerisinde en büyük payı insani yardımların oluşturması, ağırlığın komşu ülkelere verilmesi ve diğer donör ülkelerle işbirliklerin kısıtlı olmasıdır. Türkiye sağladığı yardımlarda 1990'lı yıllarda kültürel, coğrafi yakınlık gözetmekteydi. 2000'li yıllar itibariyle ayrım yapmaksızın ihtiyaç duyan ülkelere yardım eli uzatılmasına rağmen, yapılan yardımlardan en büyük payı alan bölge Asya olmuştur. Yardımların bölgelere göre dağılımı incelendiğinde komşu ülkelerin paylarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu eleştiriler dikkate alındığında çok taraflı kuruluşlarla işbirlikleri artırılarak uzak coğrafyalara yardım programlarına yoğunlaşılması gerektiği söylenebilir. Yardım sağlanan ülkelerin taleplerinin ön planda tutulduğu bir yaklaşım sergileyen Türkiye, yardımlarını herhangi bir şarta bağlamamış, esnek bir yapı oluşturmuştur. Talebe bağlı olarak yapılan yardımlar sayesinde ülkelerin acil sorunlarına hızlı yanıt vermek mümkün olabilmekte ancak uzun vadeli etkileri ölçülememektedir. Bu şekilde sunulan yardım programlarının politika önceliklerine tam olarak hizmet etmesi ise oldukça güçtür. Kalkınma yardımları ikili anlaşmaların ön planda tutulduğu bir çizgide gerçekleştirildiğinden, yardım programlarının daha etkili sonuçlar doğurabilmesi için proje odaklı yardımların artırılması faydalı olabilir. Yürütülen yardım projelerinin etkilerinin kalıcı

olmasını sağlamanın yolu, yardım sağlanan ülkenin sürece dahil edildiği, sahiplenme duygusunu artıran modeller üzerinden çalışmaların yürütülmesinden geçmektedir.

Resmi kalkınma yardımlarının milli gelire oranı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin sağladığı yardımların milli gelire oranı 2012 yılı itibariyle DAC üye ülkelerini geride bırakmıştır. 2000'li yıllar itibariyle kalkınma iş birliğine ayırdığı bütçe ve iş birliği yaptığı ülke sayısı göz önünde bulundurulduğunda bu alanda kayda değer çalışmalar yürüttüğü görülmektedir. Türkiye uyguladığı yardım politikasında, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'yle aynı doğrultuda hareket etmektedir. Yardım sağlarken ayrım gözetmemesi, Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen bir hedef olan GSMH'nin %0.7'si oranındaki yardım oranına ulaşması ve kimseyi arkada bırakmayan kalkınma anlayışını içselleştirmesi bunun önemli göstergelerindendir. Türkiye yardım sağlayıcı ülke olarak konumunu sağlamlaştırmak için yardım programlarının devamlılığını sağlamalı ve yardım programlarının kapsamını genişletmelidir. Yardım politikaları yoluyla var olan tecrübelerini gelişmekte olan ülkelere aktararak, küresel kalkınmanın destekçilerinden olmaya devam etmelidir. Türkiye sürdürmekte olduğu yardım politikasını geliştirerek sürekliliğini sağladığı takdirde, yardım sağlayan ülkeler arasındaki konumunu güçlendirecek ve ulaşılmak istenen politik, ekonomik, diplomatik hedeflere bir adım daha yaklaşılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

Akçay, E. (2012). Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları. Ankara:Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, s.6.

Aktaş, M. C. (2016). Küresel Kamu Mallarının Uluslararası İşbirliklerinde Kullanımı ve Türkiye İçin Öneriler, (Uzmanlık Tezi). Ankara: Kalkınma Bakanlığı, Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü

Andaç,F.(2014). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün Turizme Katkıları. International Conference on Eurasian Economies. https://www.avekon.org/papers/946.pdf (Erişim Tarihi: 04.01.2018)

Aral,B. (2001-2002). Bir İnsan Hakkı Olarak 'Kalkınma Hakkı'. İnsan Hakları Yıllığı, s. 23-24. https://www.academia.edu/4485452/Bir_%C4%B0nsan_Hakk%C4%B1_Olarak_Kalk%C4%B1nma_Hakk%C4%B1 (Erişim Tarihi:10.06.2017)

Arı,A. (2003). Küreselleşme Sürecinde Fırsatçı Politik İş Çevrimi Modelinin Geçerliliği: OECD Ülkeleri Örneği. Akademik Yaklaşımlar Dergisi (Journal of Academic Approaches), 4 (2), s.67.

Armaoğlu, F. (1984). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1980*. (2.Basım), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.s. 441-442.

Aslan, N. (2005). *Dünya Ekonomisinde Gelişmeler: Küreselleşme.* Ankara: Ekin Yayınevi; Küçükahmetoğlu O.(2005). *Ekonomik Entegrasyon Küresel ve Bölgesel Yaklaşım.* Ankara: Ekin Yayınevi.

Ateş, A. (2015). *Su Konusunda Faaliyet Gösteren Uluslararası Kuruluşlar Özelinde İslam İş birliği Teşkilatı (İİT) Örneği* (Uzmanlık Tezi). Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.

Avcıoğlu D. *Türkiye'nin Düzeni.* Bilgi Yayınevi, Altıncı Basım, İstanbul 1973, s. 456

Ayber İ. (2005). Sınai Mülkiyet Hakları ile Ilgili Uluslararası Kuruluşlar (WIPO, DTÖ, AB), (Uzmanlık Tezi). Ankara: Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı s. 4.

Aydın M. (2005). Turkish Foreign Policy at the End of the Cold War: Roots and Dynamics, Turkish Yearbook, XXXVI Volume, s. 21.

Aykın S.M. ve Gürsoy K. (2011). Müzakere Sürecinde Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Mali Yardımları Taahhütler ve Gerçekleşmeler. Celal Bayar Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 18 (2).

Ayrangöl Z. (2012). Küresel Kamusal Mallar ve Su Hakkı (Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.33.

Balseven H., Gümüş E. Arslan O. ve Tosunoğlu Ş. (2013). Uluslararası Kamu Maliyesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. s. 4-109.

Barutçu A. (1974). Teknik Yardımın Politika, Uygulama ve Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, s. 1.

Başak Z. (1977). Dış Yardım ve Ekonomik Etkileri Türkiye 1960-1970. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, s. 31.

Başkaya F. (2000). Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü. (3. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, s. 62.

Becker C. M. (2001). The World Bank Report 1999/2000 Entering the 21 st Century, Oxford University. Press, s. 83.

Bennet A.L.(1995). International Organizations, Priciples and Issues (6th edition). New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.

Birleşmiş Milletler (2015). MDG Report. http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%20report%202015%20presentation_final.pdf (Erişim Tarihi: 07.01.2019)

Birleşmiş Milletler Türkiye (2000). Bin Yıl Kalkınma Hedefleri. http://www.un.org.tr/includes/files/Binyil02.pdf (Erişim Tarihi: 07.01.2019)

Bordo M. D., Eichengreen B. and Irwin D. A. (1999). Is Globalization Today Really Different Than Globalization a Hundred Years Ago? The Econometrics Laboratory (EML), s. 18-30. https://eml.berkeley.edu/~eichengr/research/brooking.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018)

Carbone M. (2007). Supporting or Resisting Global Public Goods? The Policy Dimension of a Contested Concept. Global Governance. Netherlands: Brill 13, s. 179–198.

Crafts N. (2004). Globalization and Economic Growth: A Historical Perspective. The World Economy, s. 45-58.

Crockatt R. (1995). The Fifty Years War. The United States and the Soviet Union in World Politics, 1941- 1991. London: Routledge.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında 4 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 523. Madde.

Çamyamaç A. (2017). Dünya Turizm Örgütü (World Tourism Organization). İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 8 (2). http://dergipark.gov.tr/download/article-file/360461 (Erişim Tarihi: 03.01.2018)

Çelik Y. (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Sağlık. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 9 (1).

Dal F., Özbek A., Kara M. ve Akdemir M. (2014). AB Katilim Öncesi Mali Yardımlarda IPA ve SAPARD. Çorum: Hitit Üniversitesi, http://web.hitit.edu.tr/dosyalar/materyaller/oemrekoc@hititedutr231220142B9M1W2Y.docx (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

De Kruijf H.A. and Van Vuuren D.P. (1998). Following Sustainable Development İn Relation to The North-South Dialogue: Ecosystem Health and Sustainability İndicators. Ecotoxicology and Environmental Safety, 40, s. 4–14.

Desai M. (2003). A Historical Perspective. Providing Global Public Goods. New York: Managing Globalization s. 63-65.

Devlet Planlama Teşkilatı [DPT] (1998). Türkiye'nin İkili Dış Yardımları (1992-1996). Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Birleşmiş Milletler Mukim Koordinatörlüğü (2010). Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu. http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/07/UNDP-TR-TR-2010-MDG-Report_TR.pdf (Erişim Tarihi: 07.01.2019)

Doğan Y. E. (Tarihsiz). Dünya Bankasının Yapısı, İşleyişi ve Türkiye İle ilişkileri. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. http://www.yunusemreerdogan.com/dosyalar/wb.pdf (Erişim Tarihi: 22.12.2018).

DPT (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı Teknik İş birliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Dursun H. (2006). Dış Yardımlar Ekonomik Büyüme ve Kalkınma, Kamu-İş Dergisi, 8 (4). http://www.kamu-is.org.tr/pdf/846.pdf (Erişim Tarihi:10.03.2017)

Dünya Bankası (2018). Dünya Bankası'nın Türkiye'deki Çalışmalarına Genel Bakış. http://pubdocs.worldbank.org/en/573221539936981100/Turkey-Snapshot-Fall2018-TR.pdf (Erişim Tarihi: 26.12.2018)

Dünya Bankası Grubu (2015). Türkiye İşbirliği: Ülke Programının Görünümü. http://pubdocs.worldbank.org/en/331114453457219 21/Turkey-Snapshot-TR.pdf (Erişim Tarihi:28.12.2018)

Efe H. (2017). Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Yönelik Mali Yardımlarının Türkiye Açısından Önemi, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/400668 (Erişim Tarihi: 04.03.2019)

Elçin A. B. (2012). Küreselleşmenin Tarihçesi. Ankara. https://docplayer.biz.tr/746102-Kuresellesmenin-tarihcesi-a-bora-elcin.html (Erişim Tarihi: 15.10.2018)

Emek U. (1999). Uluslararası Ticarette Tahkim Prosedürü. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İktisadi Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, s. 27-31.

Emmerij L. (2002). Aid as A Flight Forward. Developmant and Change, 33 (2), s. 247.

Erol M. S. (2007). 11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset. Gazi Akademik Bakış, 1 (1), s. 34. https://dergipark.org.tr/download/article-file/74039 (Erişim Tarihi: 04.04.2019)

Ertem B. (2009). Türkiye ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 380. http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c12s21/makale/c12s21m24.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2017)

Ferroni M. (2002). Regional Public Goods: The Comparative Edge of Regional Development Banks. Conference on Financing for Development: Regional Challenges and the Regional Development Banks at the Institute for International Economics, s. 1-21.

Fischer S. (2003). Globalization and Its Challenges. American Economic Review, 93 (2). https://piie.com/fischer/pdf/fischer011903.pdf (Erişim Tarihi: 15.10.2018)

Friedman T. (2000). Lexus ve Zeytin Ağacı (Çev: Elif Özsayar), İstanbul: Boyner Yayınları.

Führer H. (1994). The Story of Official Development Assistance, Paris: OCDE/GD (94) 67. https://www.oecd.org/dac/1896816.pdf (Erişim Tarihi: 30.11.2018)

Giddens A. (1990). The Consequence of Modernity. Cambridge: MA: Stanford University Press.

Göker Z. (2008). Kamusal Mallar Tanımında Farklı Görüşler. Maliye Dergisi, 155.

Gönlübol M. (1993). Olaylarla Türk Dış Politikası. Ankara: Siyasal Kitap Evi s. 311.

Güler Y. (2004). II. Dünya Harbi Sonrası Türk-Amerikan İlişkileri (1945–1950). Kırşehir: Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 5 (2), s. 210.

Gülşen Ö. (2009). Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) Bünyesinde Tahkim. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 4-5.

Güran N. ve Aktürk İ. (1999). Uluslararası İktisadi Kuruluşlar. Isparta: Tuğra Ofset, s. 118.

Hausmann J. and Lundsgaarde E. (2015). Turkey's Role in Development Cooperation. United Nations University Centre for Policy Research. https://pdfs.semanticscholar.org/2543/36725fd45f1a4d4dc1440b0f80fd94239566.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

Henig R. (1995) Versailles and After 1919-1933 (2nd Edition). London and NewYork: Routledge.

Hjertholm P. and White H. (2000). Survey of foreign aid: History, trends and allocation. (Discussion Papers 00-04), University Of Copenhagen: Institute Of Economics.

IMF (2009). IMF ve Dünya Bankası, International Monetary Fund Factsheet. https://www.imf.org/external/np/exr/facts/tur/imfwbt.pdf (Erişim Tarihi: 22.12.2018)

Karagöz F. (2007). Yoksullukla Mücadelede Dış Yardımın Etkinliği. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü s. 78.

Karagöz F. (2012). Foreign Aid in Question: an Analysis of the Reasons behind Turkey's Official Development Assistance Allocation. Political Economy and The Outlook for Capitalism Joint International Conference, Paris: s. 21.

Karan H. ve Karan G. (2003). Deniz Ticareti Mevzuatı. Ankara: Turhan Kitapevi.

Karataş M. ve Vatansever N. (2001). Uluslararası Ekonomik Ve Mali Kuruluşlar. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3.

Karluk R. ve Dural B.Y. (2013). Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kaul I. and Mendoza R.U. (2003). Advancing the Concept of Public Goods. New York: Providing Global Public Goods: Managing Globalization.

Kaul I., Conceicao P., Le Goulven K. and Mendoza R. U. (2003). Providing Global Public Goods. New York: Oxford University Press.

Kavcıoğlu Ş. (2013). Yurt Dışı Kaynaklı Krediler Ve Türkiye EkonomisiÜzerine EtkileriMarmara Avrupa Araştırmaları Dergisi 21 (1).https://dergipark.org.tr/download/article-file/1285 (Erişim Tarihi: 10.06.2017).

Kaya S. (2003). Dünya Bankası ve Dünya Bankası Kredilerinin Denetimi. (1. Basım), Ankara: Sayıştay Yayın Evleri Müdürlüğü.

Kepenek Y. ve Yentürk N. (2005). Türkiye Ekonomisi. 18.Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi, s.93.

Kıvılcım F. (2013). Küreselleşme Kavramı Ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 5 (1). http://dergipark.gov.tr/download/article-file/117355 (Erişim Tarihi: 23.10.2018)

Kiremitçi M.S. (2013). Soğuk Savaş Sonrası Afrika Kıtasına Yönelik Dış Yardımlar: ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ve Türkiye Örnekleri, (Aile ve Sosyal Politakalar Tezi). Ankara: Aile ve Sosyal Politakalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, s. 10.

Köse Ö. (2003). Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. Sayıştay Dergisi, 49.

Kulaklıkaya M. ve Aybey A. (2008). An Emerging Donor in the Mediterannean Basin: Turkey. Panorama, Sayı:71, ss.263-268.

Küçükbayrak İ. (2010). Uluslararası İlişkilerde Bir Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar: ABD ve Türkiye Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/7397/261240.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

Lancester C. (2007). Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics. Chicago: University of Chicago Press.

Library of Congress [LOC] (2018). European Recovery: The Fiftieth Anniversary of the Marshall Plan https://www.loc.gov/exhibits/marshall/marsh-overview.html (Erişim Tarihi: 30.11.2018)

M. Kulaklıkaya ve R. Nurdun (2010). Turkey as A New Player in Development Cooperation. Insight Turkey, 12 (4).

Magstadh T. M. (2006). Understanding Politics. Ideas, Institutions, Issues (7th edition). USA: Thomson Higher Education.

McKay J. P., Hill B.D. and Buckler J. (1987). A history of western society (3rd edition). Boston: Houghton Mifflin Company, The Revolution Era to the Present.

Mutlu A. (2006). Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları. Maliye Dergisi, 150, s. 53-78.

Odabaşı Sarı A. (2006). Avrupa Birliği Uyum Politikası, Katılım Öncesi Mali Araçları ve Türkiye. İKV Yayınları No: 196

OECD (2011). Development Co-operation Report 2011. https://read.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2011_dcr-2011-en#page22 (ErişimTarihi: 14.10.2018)

OECD (2018). Development Co-operation Report 2018, https://read.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2018_dcr-2018-en#page434 (Erişim Tarihi: 14.03.2019)

OECD iLibrary (2018). Development Co-operation Report. https://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2018_dcr-2018-en;jsessionid=xU_cP0zkKqDyzeNCMeD0OODy.ip-10-240-5-4 (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

Oran B. (2001). Küreselleşme ve Azınlıklar. (4. Baskı), Ankara: İmaj Yayınevi.

Oran B. (2001). Türk Dış Politikası, 1919–1980, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar. (Cilt 1), İstanbul: İletişim Yayınları, s. 49.

Özcan M. (2005). Avrupa Birliği Sığınma Hukuku; Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı. Ankara: Metgraf Matbaacılık.

Özçelik M. (Tarihsiz). Türkiye – IMF İlişkileri. Konya Ticaret Odası, Etüd Araştırma Servisi. http://www.kto.org.tr/d/file/turkiye---imf-iliskileri.pdf Erişim Tarihi: 18.12.2018)

Özkıvrak Ö. ve Dileyici D. (2001). Globalleşme, Bölgeselleşme, Mega Rekabet ve Türkiye. Dış Ticaret Müsteşarlığı, Dış Ticaret Dergisi, 6 (20).

Polakoff E. G. (2007). Introduction to 'Women and Globalization'. Journal of Developing Societies, Sage Publications. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0169796X0602300215 (Erişim Tarihi: 23.10.2018)

Sanberk Ö. (2010). Türk Dış Politakasının Bölgeselleşmesi. İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi. http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-201404086trbolgesel.pdf (Erişim Tarihi: 04.04.2019)

Sander O. (2007). Siyasi tarih: 1918-1994. (15. Basım), İstanbul: İmge Kitapevi s. 258; S. Jackson (1979).

Prologue To The Marshall Plan: The Origins Of The American Commitment For A European Recovery Program. The Journal of American History, 65 (4), page 1049.

Sandler T. (2001). On Financing Global and International Public Goods. World Bank Policy Research Working Paper, 2638, s. 1-44.

Saray G. (2014). Dış Yardımlar: Türkiye Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 25.

Satterthwaite J.C. (1972). The Truman Doctrine: Turkey. Annals of the American Academy of Political and Social Science, (401) 76.

Schiavone G. (2008). International Organizations: A Dictionary and Directory. (7th Edition), Basingstoke (U.K.): Palgrave MacMillan, s. 372.; A. J. Peaslee (1976).

International Governmental Organizations: Constitutional Documents, (3rd Edition), Martinus Nijhoff 1976, s. 643.

Sencer M. (2013). Soğuk Savaş Sonrası Afrika Kıtasına Yönelik Dış Yardımlar ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ve Türkiye Örnekleri. (Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi), Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.

Seyidoğlu H. (2001). Uluslararası İktisat. (14. Baskı), İstanbul: Güzen Yayınları, s. 702.

Smith K., Fordelone T. Y. and Zimmermann F. (2010). Beyond the Dac The Welcome Role Of Other Provıders Of Development Co-Operatıon. OECD Development Co-operation Directorate, http://www.oecd.org/dac/45361474.pdf (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

Sobacı Z. (2009). Regional Development Agencies in Turkey: Are They Examples of Obligated Policy Transfer? Public Organization Review, 9 (1) s. 51-65.

Sönmezoğlu F. (2000). Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Sönmezoğlu F. (2006). II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası. İstanbul: Der Yayınları. s. 37.

Stern M. A., Kaul I. and Grunberg I. (1999). Global Public Goods. International Cooperation In The 21st Century. NewYork: Oxford University Press, s. 88-116.

Stiegler S. E. (1976). Dictionary of Economics and Business. Cambridge: Cambridge University Press.

Stiglitz J. E. (2004). Küreselleşme, Büyük Hayal Kırıklığı (Çev: Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural), İstanbul: Plan B Yayıncılık.

Şahin S. (2013). Türkiye'de Kalkınma ve İş birliği Dış Yardımlarının Kurumsallaşması (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 47-48.

Tanzi V. (1998). The Demise of the Nation State. IMF Working Paper, 98 (120).

The George C. Marshall Foundation. History of The Marshall Plan. https://www.marshallfoundation.org/marshall/the-marshall-plan/history-marshall-plan (Erişim Tarihi: 30.11.2018)

Theârien J. P. (1999). Beyond the North-South Divide: The Two Tales of World Poverty. Third World Quarterly, 20 (4), s. 723-742.

TİKA (2007). Kalkınma Yardımları Raporu, s.4.

TİKA (2017). Kalkınma Yardımları Raporu. Ankara: TİKA.

TİKA (2018). Faaliyet Raporu. http://www.tika.gov.tr/upload/2019/Faaliyet%20Raporu%202018/TikaFaaliyetWeb.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2019)

TİKA (2006). Faaliyet Raporu. Ankara: TİKA, s. 16.

TİKA. Stratejik Plan 2018-2022. https://www.tika.gov.tr/upload/2018/T%C4%B0KA%20Stratejik%20Plan%202018-2022/T%C4%B0KA%20Stratejik%20Plan%202018-2022.pdf (Erişim Tarihi: 14.04.2019)

Torun E. (2005). Türkiye-ABD İlişkilerinin Dünü-Bugünü Ve Yarını, Stratejik Araştırmalar Dergisi, 3 (5), s. 240.

Tosunoğlu Ş. (2015). Türkiye'nin Resmi Kalkınma Yardimlari Politikasi: Eğilimler ve Hedefler. HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4 (10).

TR-AB Mali İşbirliği, https://www.ab.gov.tr/p.php?e=5 (Erişim Tarihi 03.03.2019)

Tuncer B. (1963) Milletlerarası İktisadi Yardımlar ve Kalkınma Meselesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 153 (135).

Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı. Dünya Sağlık Örgütü ve Türkiye İle İlişkileri. https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/yuklemeler/ekitap/dsoandturkey.pdf (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

Ulusan Ş. (2008). Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne (Cemiyet-İ Akvam) Girişi -Öncesi ve Sonrası. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, VII (16-17), s. 237-258.

Uluslararası Posta Birliği [UPU]. Istanbul World Postal Strategy (2017-2020). http://www.upu.int/uploads/tx_sbdownloader/strategyIstanbulEn.pdf, Erişim Tarihi: 24.12.2018)

UNDP (2014). The Millennium Development Goals Report. http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/mdg/millennium-development-goals-report-2014.html (Erişim Tarihi: 07.01.2019)

Uzun A. M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. Sivas: C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4 (2).http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/194.pdf (Erişim Tarihi: 10.06.2017)

Üçkuş Ö. ve Kendirci B. (2012). Teoriden Uygulamaya Dış Yardım. Sayıştay Dergisi 86, s. 59-60. http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911466.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2017)

Ülman H. (1991). Türk-Amerikan Münasebetleri. Ankara: Sevinç Matbaası s. 91-92.

World Bank [WB] Development Committee (2001). Poverty Reduction and Global Public Goods, A Progress Report. http://documents.worldbank.org/curated/en/290411468780341185/pdf/306550v-10DC2001000070E00GPG.pdf (Erişim Tarihi: (24.10.2018)

Yenipazarlı A. (2003). Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Rolü, Önemi ve Türkiye (Yükseklisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz E. B. (2010). Barış ve Güvenlik: Küresel Kamu Malı Olarak Sunumu ve Finansman Mekanizmaları. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), s. 137–158.

Yiğenoğlu K. (2016). İkinci Dünya Savaşından Günümüze Değişen Güç Dengeleri Ve Abd'nin Pasifik Bölgesi Stratejisi: Trans-Pasifik Ortaklığı Örneği. Akademik Bakış Dergisi, 58. https://web.archive.org/web/20171029160845/http://www.akademikbakis.org/dergi//ikinci-dunya-savasindan-gunumuze-degisen-guc-dengeleri-ve-abdnin-pasifik-bolgesi-stratejisi-trans-pasifik-ortakligi-ornegi201612.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2017)

Yolchuyev R. (2016). Uluslararası Ticaret Düzenlenmesi Bağlamında Dünya Ticaret Örgütü Kurallarının ve Sözleşmelerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Değerlendirme, (Yüksek lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü.

Yurdabakan İ. (2002). Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim. Eğitim Araştırmaları6, s. 61-64.https://www.researchgate.net/publication/236003901_Kuresellesme_Konusundaki_Yaklasimlar_ve_Egitim_The_Approaches_about_Globalization_and_Education/download (Erişim Tarihi: 23.10.2018)

Zengingönül O. (2004). Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları Ekseninde Küreselleşme, Ankara: Adres Yayınları.

Zengingönül O. (2005). Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz? ESİAD Dergisi, 1 (1), s. 85-106.

URL(1) (2017). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c39f662bc0b34.98665759 (Erişim Tarihi: 08.01.2018)

URL(2) (2017). http://www.iktisatsozlugu.com/nedir-214-KALKINMA#.XDn3m1wzZPY (Erişim Tarihi: 10.06.2017)

URL(3) (2017). http://www.tek.org.tr/dosyalar/BS_Rapor.pdf (Erişim Tarihi: 10.06.2017)

URL(4) (2017). https://www.britannica.com/topic/foreign-aid (Erişim Tarihi: 09.03.2017).

URL(5) (2017) https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx (Erişim Tarihi: 15.03.2017)

URL(6) (2017). http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/mill_decl_turkce.pdf (Erişim Tarihi: 23.03.2017)

URL(7) (2017). https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/35051857.pdf (Erişim Tarihi: 16.03.2017)

URL(8) (2017). https://www.oecd.org/Finance/2002959.Pdf (Erişim Tarihi: 16.03.2017)

URL(9) (2018). http://www.ibiblio.org/pha/policy/1943/431109a.html (Erişim Tarihi: 30.11.2018)

URL(10) (2018). http://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm (Erişim Tarihi: 30.11.2018)

URL(11) (2019). http://oecd.dt.mfa.gov.tr/Mission/InfoNotes (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

URL(12) (2019. http://www.oecd.org/about/ (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

URL(13) (2019). http://oecd.dt.mfa.gov.tr/Content/assets/consulate/images/localCache/1/frqd4xyo3pags3ruhkwu34nbTurkey%20brochure_Turc_visa3.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

URL(14) (2019). http://www.oecd.org/dac/dacmembers.htm (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

URL(15) (2019). http://www.oecd.org/dac/thedevelopmentassistancecommitteesmandate.htm (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

URL(16) (2019). https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/pdf/text.pdf (Erişim Tarihi:11.01.2019)

URL(17) (2018).http://www.unicankara.org.tr/today/1.html (Erişim Tarihi: 05.12.2018)

URL(18) (2018). https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf (Erişim Tarihi: 06.12.2018)

URL(19) (2018). http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-2-zero-hunger.html (Erişim Tarihi:07.12.2018)

URL(20) (2018). https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararas%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/T%C3%BCrkiye%20FAO%20ili%C5%9Fkileri.pdf (Erişim Tarihi: 07.12.2018)

URL(21) (2018). http://icao.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/224133a (Erişim Tarihi: 11.12.2018)

URL(22) (2018). https://www.icao.int/about-icao/AirNavigationCommission/Pages/how-icao-develops-standards.aspx (Erişim Tarihi:11.12.2018)

URL(23) (2018). http://icao.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/224131 (Erişim Tarihi: 11.12.2018)

URL(24) (2018). http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-sivil-havacilik-orgutu-_icao_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 11.12.2018)

URL(25) (2018). https://www.ifad.org/en/history (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

URL(26) (2018). https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararas%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/%C4%B1fad%20tr%20ili%C5%9Fkiler%20web.pdf (Erişim Tarihi:12.12.2018)

URL(27) (2018). https://birim.ailevecalisma.gov.tr/uigm/contents/genel-bilgiler/ilo/ (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

URL(28) (2018). https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_412382.pdf (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

URL(29) (2018). https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/mission-and-objectives/lang--en/index.htm (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

URL(30) (2018). https://www.thefreelibrary.com/International+Maritime+Organization.(ehp+net)-a0158524131 (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

URL(31)(2018). http://www.imo.org/en/About/Pages/Structure.aspx (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

URL(32) (2018). https://www.imf.org/en/About (Erişim Tarihi: 18.12.2018)

URL(33) (2018). https://www.btk.gov.tr/itu (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

URL(34) (2018). http://cenevreofisi.dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/203408 (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

URL(35) (2018). https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

URL(36) (2018). http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/TR-22148/unesco.html (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

URL(37) (2018). http://www.unesco.org.tr/Pages/99/2 (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

URL(38) (2018). https://www.unido.org/who-we-are/unido-brief (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

URL(39) (2018). https://www.btk.gov.tr/upu (Erişim Tarihi: 24.12.2018)

URL(40) (2018). http://www.upu.int/en/the-upu/the-upu.html (Erişim Tarihi: 24.12.2018)

URL(41) (2018). https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc_new (Erişim Tarihi: 26.12.2018)

URL(42) (2018). http://ida.worldbank.org/about/what-is-ida (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

URL(43) (2018). https://www.miga.org/history (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

URL(44) (2018). https://www.miga.org/press-release/miga-turkiyedeki-kamu-saglik-hizmetlerini-desteklemeye-devam-ediyor (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

URL(45) (2018). https://www.who.int/about/who-we-are/en/ (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

URL(46) (2018). https://public.wmo.int/en/about-us (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

URL(47) (2019). http://www2.unwto.org/content/who-we-are-0 (Erişim Tarihi: 03.01.2019)

URL(48) (2019). http://ab.gtb.gov.tr/uluslararasi-orgutler/dunya-ticaret-orgutu (Erişim Tarihi: 04.01.2019)

URL(49) (2019). https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/turkey_e.htm (Erişim Tarihi: 04.01.2018)

URL(50) (2019). http://www.kureselhedefler.org/hedefler/hedefler-icin-ortakliklar/ (Erişim Tarihi: 08.01.2019)

URL(51) (2019). https://www.ab.gov.tr/p.php?e=5 (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

URL(52)(2019). http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/daclist.htm (Erişim Tarihi: 04.03.2019)

URL(53) http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-data/Europe-Development-Aid-at-a-Glance-2018.pdf (Erişim Tarihi: 05.03.2019)

URL(54) https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf (Erişim Tarihi:05.03.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı: Ayşe EYİLİK
Yabancı Dil: İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı: İSTANBUL/1995
E-Posta: ayseeyilik@anadolu.edu.tr

Eğitim Geçmişi:

- 2016, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Adalet Programı
- 2015, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü
- 2011, Pendik Anadolu Lisesi, Türkçe Matematik Alanı

Mesleki Geçmişi:

- 2017- , Sosyal Güvenlik Denetmeni, Sosyal Güvenlik Kurumu